

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

TEKSTİL SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLARIN SOSYO- EKONOMİK DURUMU: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

Mustafa DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİVAS
Ekim2017

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**TEKSTİL SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLARIN SOSYO-
EKONOMİK DURUMU: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa DEMİR

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ahmet MAZLUM

SİVAS

Ekim2017

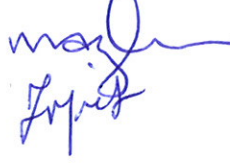
KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı :Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı : Sosyoloji
Tezin Başlığı :Tekstil Sektöründe Çalışan Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu:
Batman İli Örneği
Savunma Tarihi :08.09.2017
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ahmet MAZLUM

Unvanı - Adı Soyadı

Jüri Başkanı :Doç. Dr. Durmuş Ali ARSLAN
Üye :Yrd. Doç. Dr. Ahmet MAZLUM (Danışman)
Üye :Yrd. Doç. Dr. Ziyet BAHADIR

İmza

Oy Birliği ☒

Oy Çokluğu ☐

Mustafa DEMİR tarafından hazırlanan “Tekstil Sektöründe Çalışan Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu: Batman İli Örneği” başlıklı tez, kabul edilmiştir. ../.../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (Tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

.../.../2017

Mustafa DEMİR

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesi aşamasından başlayarak bitimine kadar geçen süre boyunca büyük bir sabır ve titizlikle bana yol gösteren, engin görüş, düşünce ve eleştirileriyle çalışmama yön veren ve hiçbir zaman esirgemediği manevi desteği ile çalışmanın son haline ulaşmasında büyük katkı sağlayan danışman hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet MAZLUM hocama ve Yrd. Doç. Dr. Ziyet BAHADIR hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Mustafa DEMİR

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	5
1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	5
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	5
1.2. Araştırmanın Önemi	6
1.3. Araştırmanın Yöntemi	6
1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	7
1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	7
BÖLÜM II	9
2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	9
2.1. Cinsiyet Kavramı.....	9
2.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	9
2.3. Cinsiyet Rolü Gelişimi	10
2.4. Kültür Kavramı.....	10
2.4.1. Maddi Kültür ve Manevi Kültür.....	12
2.4.2. Kültürün Özellikleri	12
2.4.3. Kültürün Unsurları	13
BÖLÜM III	17
3. ÇALIŞMA YAŞAMINDA KADIN.....	17
3.1. Kadın, Annelik ve Kültür Kavramları Arasındaki İlişki	17

3.2. Türkiye’de Kadın Olmak.....	18
3.4. Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamına Girişi	20
3.5. Kadınların Genel Olarak Çalışma Nedenleri.....	21
3.5.1. Sosyo-Ekonomik Nedenler.....	21
3.5.2. İdeolojik/Psikolojik Sebepler	22
3.6. Kadının İş Yaşamına Katılmasıyla Karşılaştığı Sorunlar.....	23
3.6.1. Rol Çatışması (İş-Aile Çatışması)	24
3.6.2. Çocuk Bakım Problemleri	24
3.6.3. Aile Krizleri, Boşanmalar.....	25
BÖLÜM IV	27
4. BATMAN İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	27
4.1. Tarihi Gelişimi.....	27
4.2. Nüfus ve Demografik Yapı.....	27
4.3. Aile Yapısı.....	28
4.4. Töre.....	29
4.5. Eğitim, Kadının Eğitim Düzeyi	31
4.6. Batman’ın Ekonomik Durumu	33
4.7. Batman’da Tekstil Sektörü	34
BÖLÜM V.....	37
5. ARAŞTIRMA BULGULARININ SUNUMU	37
5.1. Araştırma Bulgularının Düz Tablo (Frekans Dağılımı) Biçiminde Sunumu .	37
5.2. Araştırma Bulgularının Çapraz Tablo Biçiminde (Ki-Kare Analizi) Sunumu	86
BÖLÜM VI	93
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	93
KAYNAKÇA	99

EK1. ANKET FORMU.....	107
ÖZ GEÇMİŞ.....	115

KISALTMALAR

AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
BGUS	: Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
DİKA	: Dicle Kalkınma Ajansı
GAP EP	: Güneydoğu Anadolu Projesi Eylem Planı
GAP TEYAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GİKADER	: Batman Girişimci İş Kadınları Derneği
İşKUR	: Türkiye İş Kurumu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluğu
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TRC3	: Mardin, Batman, Siirt ve şırnak illerinden oluşan Düzey 2 Bölgesi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.Nüfusun Gelişimi.....	28
Tablo 2.Yaş Durumu.....	38
Tablo 3.Eğitim Durumu	39
Tablo 4.Medeni Durumu.....	40
Tablo 5.Evlilik Yaşı	41
Tablo 6.Evlilik Şekli	41
Tablo 7. Çocuk Sayısı	43
Tablo 8.Eşin Eğitim Durumu	44
Tablo 9.Eşin Akrabalık Durumu (Evet/Hayır).....	44
Tablo 10.Eşin Akrabalık Derecesi	45
Tablo 11.Akraba Evlilikleri Hakkındaki Düşünceler	45
Tablo 12.İleride Evlenmeniz Durumunda Eşin Akraba Olması İsteme Durumu	46
Tablo 13.Nikah ekli.....	47
Tablo 14.İleride Evlenildiğinde Nikah Şekli	48
Tablo 15.Çalışma Süresi	49
Tablo 16.Çalışma Sebebi	50
Tablo 17.İleride Evlenildiğinde Çalışmaya Devam Etme Durumu	50
Tablo 18.Çalışma Sürecine Katılırken İzin Alma Durumu.....	51
Tablo 19.İzin Alınan Kişi.....	51
Tablo 20. Çalışmaktan Memnun Olma Durumu.....	51
Tablo 21.Aynı İşte Devam Etme İsteği.....	52
Tablo 22.Çalışmaya Devam Etme İsteğinin Nedeni	52
Tablo 23.Çalışmayı Bırakma İsteğinin Nedeni.....	53
Tablo 24.Kendi Aylık Kazanç Durumu	54
Tablo 25.Eşinin Mesleği	54

Tablo 26. Eşin Aylık Kazanç Durumu	55
Tablo 27.Meslek Tercih Etme Durumu.....	56
Tablo 28.Kazanılan Parayı Harcama Durumu	56
Tablo 29.Paraya İhtiyaç Olduğunda Karşılama Şekli	57
Tablo 31.Gruplara Üyelik Durumu	58
Tablo 32.Batman’da Yaşama Süresi	58
Tablo 33.Göç Edenlerin Göç Etme Nedeni.....	59
Tablo 34.Batman’a Göç Etme Konusundaki Düşünceler	60
Tablo 35.Batman’ın Değerlendirilme Durumu	61
Tablo 36.Daha Önce Aynı Evde Kalınan Aile Bireyleri Sayısı.....	63
Tablo 37.Şu Anda Aynı Evde Kalınan Aile Bireyleri Sayısı.....	63
Tablo 38. Evli Olanların Aile İçi İlişki Durumu	64
Tablo 39.Şiddete Maruz Kalma Durumu	65
Tablo 40.Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	66
Tablo 41.Şiddete Maruz Kalma Şekli	66
Tablo 42.Bir Sıkıntının Olması Durumunda Kiminle Paylaştığı	67
Tablo 43.Evde Alınan Kararların Kimler Tarafından Alındığı.....	68
Tablo 44.Çalışma Sürecinin Dini Yaşantı Üzerindeki Etkisi.....	68
Tablo 45.Kadının En Önemli Sorumlulukları.....	70
Tablo 46.Erkeğin En Önemli Sorumlulukları	71
Tablo 47.Çalışma Zamanı Dışında Yapılan Etkinlikler	72
Tablo 48.Kadınların Çalışma Sürecine Katılmasıyla Değişim Olma Durumu	73
Tablo 49.Çalışma Sürecinde Katılımla Daha Çok Değişim Olduğu Alanlar.....	74
Tablo 50.Son Yıllarda Ülkemizde Yaşanan Hızlı Değişimleri Değerlendirme Durumu	76
Tablo 51.Gelecekte Umutlu Olma Durumu	77

Tablo 52. Soru ve İfadelere Katılma Durumu.....	79
Tablo 53.Sorulara Katılma Durumu.....	85
Tablo 54.Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	86
Tablo 55.Batman’ın Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	87
Tablo 56. Çocukların Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	88
Tablo 57.Aylık Ortalama Hane Geliri ile Geleceğinden Umutlu Olma Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	89
Tablo 58. Türkiye’nin Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	90
Tablo 59.Kadının Çalışması Gerektiğini Düşünme Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	91
Tablo 60.Kendini Özgür Hissetme Durumu ile Batman’da Yaşama Süresi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	91

ÖZET

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadının, sosyal ve ekonomik hayatta daha fazla rol ve sorumluluk sahibi olması konusunda çok önemli gelişmeler kaydedilmiş olmakla birlikte; kadından, birçok alanda olduğu gibi iş gücünden de ekonomik kalkınma sürecinde yeterince yararlanıldığı söylenemez. Kadınların işgücüne katılımı, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmekle birlikte, işgücüne katılım oranlarının düşük olduğunu görmekteyiz. Kadınların iş yaşamında aktif olmaları gerekirken bazı sebeplerden ötürü çalışma hayatının dışında kalmaları kabul edilebilir bir durum değildir. Çalışma sürecine katılan kadınların da hem ev hem de iş yaşamlarını aynı anda devam ettirmeye çalışmaları bu yükün altında ezilmelerine neden olmaktadır. İş hayatındaki kadınların karşılaştıkları sorunlar ise tüm bu durumlardan farklı bir boyuttur.

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde kadının ücretli olarak çalışma hayatına katılmasında tekstil sektörü öncü rol oynamaktadır. Bu sektör gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde lokomotif sektör özelliğine sahip olup sanayileşme sürecine geçişte etkin rol oynamaktadır. Ayrıca sektörün emek bakımındanyoğun(emek yoğun) bir sektör olma özelliği taşıması, bu ülkelerdeki istihdam sorununu istenilen yeterlilikte olmasa da çözmeye katkı sunmaktadır. Türkiye’de tekstil sektörü, tarımdan sonra kadın emeğinin en yoğun olduğu, geleneksel endüstri ilişkilerinin egemen olduğu bir iş koludur. Sebebi de yapısal ve kültürel faktörlerdir. Bu yüzden kadınların özel ve kamusal alanda erkeklere göre daha sabırlı, ince el işlerine ve detaylara daha çok önem verme anlamında daha becerikli oldukları, ayrıca daha az fiziksel güç gerektiren işlere daha yatkın oldukları düşünülür. Bu da beraberinde vasıfsız ve düşük ücretli ve cinsiyete dayalı iş bölümünü getirmektedir. Tekstil sektöründe düşük ücret, sigortasız çalıştırma vb. gibi maliyeti en aza indirme yollarına başvurularak, yüksek kâr marjı yaratılıp aşırı rekabet koşullarına uyum sağlayamaya çalışılır.

Kadının özel ve kamusal alanda ücretli olarak çalışmaya başlamasıyla birlikte iş yükleri artmış olup, başta ailedeki sorumlulukları (geleneksel cinsiyetçi yaklaşım ve buna dayalı rol paylaşımı) olmak üzere ortaya çıkan sosyo-ekonomik durumun sonuçlarını sosyolojik açıdan araştırmak ciddi önem arz etmektedir.

Batman ili, özellikle 2006'dan sonra devletin destek ve teşvikleriyle küçük, orta ve büyük boy tekstil firmalarının yoğun rağbet ettiği bir kent haline geldi. Bu çalışmayla, emek yoğun tekstil sektöründe istihdam edilen kadınların toplumda, ailede ve dolayısıyla çalışan kadın üzerinde yarattığı sorumlulukları, değişimi, değişimin yönünü, hızını, bu sürecin olumlu ve olumsuz sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamaktayız. Bunun yanında yaptığımız saha araştırmasında kadınların, demografik özellikleri, aile ve evlilik hayatları, ekonomik durumları ve iş hayatları, sosyo-kültürel yapıları üzerinde oluşan değişimleri incelemek ve bunun sosyolojik değerlendirmesini yapmayı hedefledik.

Anahtar kelimeler: Kadın, Çalışma, İşgücü, Tekstil, Batman

ABSTRACT

As in the world, also in our country, a lot of important developments have been made about women's role and responsibility in social and economic life. It can not be said that the labor force has been sufficiently utilized in the economic development process as it is in many areas.

Although the participation of women in the workforce is seen as an important element of sustainable development, we see that the participation rates in the workforce are low. While it is necessary for women to be active in their work life, it is unacceptable to be deprived of their working life for some reasons.

Women participate in the working process are also being tortured under this burden to try to maintain both their home and work lives at the same time. The problems faced by women in business life are different from all of these situations.

In both developed and developing states, the textile sector plays a primary role in the participation of women in paid work. This sector has the locomotive sector feature in the economy of developing countries and plays an active role in transition to the industrialization process. In addition, because of this sector is a labor-intensive sector, this causes many problems of employment in these countries. In Turkey, textile sector is a profession that women labors are more effective after agriculture and dominated by traditional industrial relations. The reason of this situation is also structural and cultural factors. So, it is thought that women are more patient than men in their private and public areas, in terms of this handicrafts and in giving more attention to details, as well as being more inclined to jobs requiring less physical power. It leads to low-waged, unskillful and gender-related division of work.

In the textile sectors by applying paying less salary to workers, uninsured employment etc. ways (these are make expenses less), they try to keep up with competition conditions and gain high profit margin.

After starting to work for money in private and public sector, women have got more responsibility. So, results of their new socio-economic status is important to be researched in view of sociological perspective.

Batman province with the government's supports and encouragements has become a city which is demanded by small, medium and large textile companies.

With this work, we aim to reveal the change, speed and directions of change that the woman employed in the labor-intensive textile sector have created in family and in society and the positive and negative consequences of this process on the working women.

On the other hand, in our field work, we aimed to examine changes that related to family and marriage lives, economic situations, working lives, socio-cultural structures of women and to make assessment of this.

Key Words: Woman, Working, Workforce, Textile, Batman.

GİRİŞ

Kadınlar, tarihsel zaman sürecinde, her dönemin şartlarına ve niteliklerine göre değişen biçim ve statülerde farklı ekonomik faaliyetlere katılmış olmalarına rağmen, ilk defa Sanayi Devrimi ile ücretli olarak ve işçi statüsünde çalışma hayatında yer almışlardır. Sanayi Devrimi'nden sonra, ekonomik ve sosyal anlamda yaşanan gelişme ve değişimler sayesinde, sadece annelik ve ev hanımı rolüyle var olan kadına, ücret alarak çalışabileceği ekonomik imkânlar sağlanmıştır. Böylece kadın, ücretli işçi statüsüne kavuşmuş, istihdama giriş yapmıştır. “Çağımızda, ülkelerin bilgi temelli teknolojinin getirdiği çok hızlı değişim olgusuna cevap verebilmeleri için, insan faktörüne yapılacak yatırımları sürekli arttırmaları gerekmektedir” (Ekonomi D.7:1). Tüm dünyada yaşanan hızlı toplumsal değişimlerin sonucu olarak kadın, giderek cinsiyet ayrımı engelini aşmakta, ekonomik yaşamda daha çok yer almaktadır.

Tarihe baktığımızda 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu; Batı’da yaşanan düşünsel, siyasal, ekonomik, sosyal ve teknolojik alandaki gelişmelerin etkisi altında, Tanzimat Fermanı ilanı ile birlikte birçok alanda yapısal değişimler yaşamış, o dönemde Batı’nın dışında kalan toplumlar için kaçınılmaz hale gelen bir modernleşme sürecine dahil olmuştur. Böylelikle “Türk Modernleşmesi” denen olgu ortaya çıkmıştır. Türk kültür tarihi içerisinde kadın, Osmanlı İmparatorluğu’nun özellikle son döneminde ücretli çalışmaya başlamış olup ardından I. ve II. Dünya Savaşları ve Kurtuluş Savaşı yıllarında erkek işgücünün silah altında bulunmasından ötürü boş kalan alanlarda kadınlar istihdam edilmiştir. Türk toplumunda kadınların kamusal alandaki görünürlükleri modern bir olgudur. Çünkü; modernleşme sürecinden önce kadının yeri özel alan dediğimiz evi; görevi ise iyi bir eş, iyi bir anne olmaktır. Daha sonra özellikle Türkiye’de 1950’lerde kırsal kent nüfusunun hızlı artışı, kırsal kesimdeki tarımsal teknoloji ve üretim alanındaki gelişmelere bağlı olarak nüfusun kent merkezine yönelmesi sonucu yoğun bir kentleşme süreci yaşanmıştır. Yaşanan bu süreç Türkiye’nin toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısı ile beraber değer ve normlarında değişmeye başlamış ve toplumsal yapı yeniden biçimlenmeye başlamıştır.

Kadının ücretli çalışma yaşamına girmesi hem kadınların kendileri ve hem de toplum açısından büyük yenilik ve değişimler getirmiştir. Toplumsal hayatta meydana gelen değişimler, eğitim olanaklarının artması ile birlikte kadın hem sosyal hem ekonomik hayatta yeni roller üstlenmiştir. Toplumsal ve ekonomik nedenlerden dolayı çalışma yaşamına giren kadın, bir taraftan asli görevleri (annelik ve eşlik görevleri) yerine getirirken diğer taraftan, çalışma hayatında iş kadını olmanın gereklerini yerine getirmeye çalışmıştır. Sanayileşme ile birlikte işgücü piyasası içerisinde yer alan kadın bir yandan da bu durumun dezavantajlarını yaşamaya başlamıştır. Ev dışında çalışmaya başlayan kadın geleneksel rolleri ile işgücü piyasasındaki rolü arasında sıkışmıştır.

Geleneksel toplumlarda, kadına atfedilen rol, kadının aile içindeki konumu ve değer yargıları, kadınların işgücü piyasası içinde etkin bir şekilde yer almalarını zorlaştırmakla birlikte, eğitim, mesleki eğitim düzeyindeki yetersizlik ve bilgi-beceri noksanlığı kadın istihdamının önündeki önemli engellerin başında gelmektedir.

Kentlerde kadının işgücüne katılım oranı, kırsal kesime göre daha düşüktür. Ülkemizde kadınların işgücüne katılım oranının düşük olmasının nedeni kentleşme olgusuyla da yakından ilgilidir. Kırsal kesimde kadın ücretsiz aile işçisi olarak ekonomik faaliyete katılmakta ve bu durum kırsal kesimdeki işgücüne katılım oranını yükseltmektedir. Son yıllarda kırsal kesimden kente göç bu anlamda işgücüne katılma oranını etkilediği gibi, kadının eğitim düzeyinin düşüklüğü, vasıfsız işçi olması nedeniyle kentte istihdama katılamaması da en önemli faktörlerdendir. İstihdamın cinsiyet itibarıyla dağılımındaki bir başka farklılık da kayıt dışı istihdam oranlarında dikkati çekmektedir. Türkiye genelinde kayıtlı olmadan çalışanların oranı yıllar itibarıyla artmıştır ve kadınlar arasında kayıtlı olmadan çalışma, erkeklere kıyasla çok daha yaygındır.

Ülkemizin genelinde olduğu gibi Batman ilinde de kadının çalışma süreci üzerinde politik, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel gibi birçok faktör etkilidir. Bu faktörler, çalışan kadınlarda eşitsizlik, haksızlık, düşük ücretle çalışma vb. gibi koşulların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. “Özellikle ekonomik yetersizlik nedeniyle iş hayatına atılan kadınlarımızın hem ev kadını olarak hem anne olarak karşılaştığı sorunlarla beraber geleneksel toplum yapısının ataerkil, katı örf ve

adetleriçinde çalışan kadının çok yönlü sorumluluk ve sorunlar altında kalmasına yol açmaktadır.” (Aytaç, 2002:1). Batman’da da kadınların işgücüne katılımını birbiri ile bağlantılı, çok sayıda faktör etkilemektedir. Kadınınçalışma süreci üzerinde toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı, kadının eğitim düzeyi, kocanın geliri, kadının yaşı, medeni durumu, çocuk sayısı gibi unsurlar etkili olmaktadır.

BÖLÜM I

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1.Araştırmanın Konusu ve Amacı

“Tekstil Sektöründe Çalışan Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu: Batman İli Örneği” başlıklı bu araştırmanın amacı; Batman’da tekstil fabrikalarında çalışan kadınların başta sosyo-kültürel ve ekonomik durumları olmak üzere birden çok değişkenin etkisini ele almaktır. Kadının evinde eş/anne, işinde çalışan kadın gibi birden çok alandan sorumlu olması beraberinde birçok problemi de getirmiştir. Buradan hareketle Batman il merkezindeki tekstil sektöründe çalışan kadınların sosyo-ekonomik durumları, yaşam biçimleri, tutumları, değer yargıları araştırılmıştır.

Kadın geçmişten günümüze çalışma hayatının her alanında aktif rol aldıysa da ücretli olarak kamusal alanda çalışması belirgin şekilde Sanayi Devrimi ile başlayıp daha sonraki toplumsal şartlara bağlı olarak kadın emeği değişme göstermiştir. Dolayısıyla kadının rollerine bir de çalışan kadın rolü eklendi. Araştırmamızda Türkiye’nin dünyaya açılmasında önem arz eden bir sanayi dalı olan tekstil sektörünün son zamanlarda devlet teşvikleriyle batıdan doğuya, Güneydoğu Anadolu bölgesine kaydırıldığı önemli illerden biri de Batman olmuştur. Özellikle 2006’dan sonra tekstil sektöründe yatırımların hızla artmasıyla bu alanda çalışan işçilerin çoğunluğunu kadınların oluşturması, bu kadınların aile ve iş yaşamında karşılaştığı sorunlar, daha önce batıya göç edip sosyo-ekonomik şartların değişmesiyle memleketine geri dönen tekstil işçileri, önceleri tarım ve hayvancılıkla uğraşıp daha sonra tekstil sektöründe çalışmaya başladılar. Başta sosyo-ekonomik boyutu olmak üzere dünyayı algılayış ve yaşayış tarzı, demografik özellikleri, aile ve evlilik hayatları, iş hayatları, hayattan beklentileri, tutumları, kabulleri, hayalleri vb. gibi pek çok alanda değişim yaşanmaya başlandı. Toplumun yapısında böyle geniş kapsamlı ve hızlı değişimi ele alıp incelemek, ulaşılan sonuçların sosyolojik değerlendirmesini yapma amacındayız.

1.2. Araştırmanın Önemi

Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan kadınların sorunları ve beklentileri üzerine akademik dünyada son zamanlarda yapılan çalışmalar artmaktadır. Kırsalda yaşayan kadınların sorunları kentte yaşayanlara göre daha farklıdır. Başta eğitim olmak üzere ailevi sorunlar buralarda yaşayan kadınların temel sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamız Batman ilinde tekstil sektöründe çalışan kadınların başta kendisi olmak üzere ailede, toplumda karşılaştığı olumlu sonuçlarla beraber olumsuz sonuçları da tespit etmek, bu sorunlara çözüm önerileri sunmak ve daha önce Batman’da tekstil sektöründe çalışan kadınlarla ilgili doğrudan bir çalışma yapılmaması, araştırmamızı önemli kılan nedenlerden bazılarıdır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada hem betimsel hem de yorumlayıcı yöntem kullanılmıştır. Daha çok betimsel nitelik taşıyan bu araştırma, nicel kısmı survey (alan taraması) tipi bir araştırma modeli kullanılarak yapılmıştır. Betimleyici tarama modelleri geçmişte, bugün ya da belli bir süreçte var olan olayları, durumları ve olguları ortaya koymaya yönelik yaklaşımlardır. Var olanı değiştirmeye ya da etkilemeye çalışmadan olgunun bilimsel portresinin ortaya konulması sürecini içermekte; nelerden oluştuğunu ve neler ile ilişkili olduğunu sorgulamaktadır. Batman ilinde yaşayan kadınların sosyo-ekonomik yapılarını konu alan çalışmamız, teorik ve alan araştırması olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Teorik kısımda öncelikli olarak literatür taraması yapılmıştır. Bu amaçla dünyada, özellikle de Türkiye’de kadınların çalışma hayatındaki yeri ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Bu konuda özellikle resmi ve akademik çalışmalardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Sahadan elde edilen nicel veriler, sosyolojik olarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Sahadan elde edilen nicel veriler; aile yapısı, eğitim düzeyi, medeni durum, cinsiyet, yaş, yerleşim yeri ve ekonomik durum gibi değişkenler açısından analizlere tabi tutulmuştur. Saha araştırmasında kullanılmak üzere 180 anket formu hazırlanmış olup bunlar, tekstil fabrikalarında çalışan kadınlara uygulanmıştır. Anketleri uygulamadan önce verilecek cevapların geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak için

kadınlara araştırmanın amacından, öneminden ve anket sorularının içeriğinden bahsedildi.

1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni 2017’de Batman SGK İl Müdürlüğü’nün resmi kayıtlarına göre 7545 çalışan kadın olup bu evren içinden tesadüfiyöntemle 180 kadın işçi örneklem grubu olarak alınarak anket uygulandı. Örneklemen evren içindeki oranı %2.3856’dır. Anket uygulama işi, daha önceden belirlenen tekstil fabrikalarında öğle (12-13 saatleri arası), akşam iş bitiminde evde cevaplayıp ertesi gün getirmek üzere ve öğleden sonra çalışanların çay molaları, kısa süreli dinlenme aralıklarında (işlerin aksamaması için değişik günlerde ve saatlerde gidilmek suretiyle) gerçekleştirilmiştir.

1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı (örneklemi) Batman’da tekstil fabrikalarında çalışan 180 kadından oluşmaktadır. Sınırlılıkları ise birçok fabrika sahibinin anketlerin uygulanmasına izin vermemesi, uygulanacak anketin olumsuz sonuçlarından çekindikleri, küçük yaşta, asgari ücretin altında çalıştırma, sigortasız çalıştırmanın yaygın olması vb. gibi nedenlerden ötürü izin alma noktasında sıkıntı yaşanmasıdır. Ayrıca çalışanların %70’ten fazlası bekar kadınlardan oluştuğundan ankete cevap verme noktasında utangaçlık- çekingenlik durumu yaşanmıştır. Bekar kadınların tek başına anketi cevaplaması nadir görüldü. Ancak toplu şekilde birkaç kadın arkadaşın beraber olduğu ortamlarda topluluk psikolojisinin verdiği güvenle cevapların verildiği gözlemlendi. Önlem almak ve böylelikle güvenilirliği ve geçerliği arttırmak amacıyla üç kadın çalışan görevlendirilmiştir. Çalışmanın sınırlılıklarından bir diğeri ise; çalışanların eğitim seviyelerinin düşük olmasından ötürü anketi tam anlamıyla anlamamaları ve neticesinde önemsemeden yanıtlamaya çalışmalarıydı. Okuma yazma bilmeyen katılımcılar da okuma-yazma bilen ve anketi dolduran arkadaşlarından yardım alarak anketi cevaplamışlardır. Bu da ciddi anlamda bir sınırlılık ve eksiklik olarak karşımıza çıkmıştır.

Batman’da tekstil sektöründe çalışan kadınlar üzerinde, geçmişte doğrudan yapılmış çalışmaların az olmasından ötürü farklı kaynaklara ve verilere ulaşma konusunda zorluklar yaşanmıştır. Batman il kütüphanesi, Batman Üniversitesi gibi

kurumlarda dahi konuyla ilgili yeterli kaynak bulunmayıp bu açık, bir nebze de olsa YÖK, GAP İdaresi, DİKA, ÇATOM vb. gibi kurumlardan aracılığıyla giderilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Cinsiyet Kavramı

Toplumlar; kadın ve erkeğe farklı nitelikler, davranışlar, roller, sorumluluklar yükleyerek bireyleritoplumsal yaşam içinde değişik şekillerde konumlandırmışlardır. Bu değişikliklerin sebepleri ile ilgili gerçekleşen çalışmaların günden güne artması neticesinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı üzerinde durulmaya başlanmıştır. “Toplumsal cinsiyet (gender) ile cinsiyet (sex) kavramlarının birbirlerini ifade edecek şekilde kullanıldığı görülse de özünde oldukça farklı anlamlar bulunmaktadır. Gender (toplumsal cinsiyet) cinsiyetten başka ve daha fazla bir şeydir ancak cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti tamamen birbirinden ayırmak mümkün değildir; çünkü kültürün kadından ve erkekten bekledikleri (toplumsal cinsiyet), kadının ve erkeğin fiziksel bedenlerine (cinsiyet) ilişkin gözlemlerden tamamen ayrı değildir.” (Şişman, 2006: 14).

Doğan bireyler, kadın veya erkek olmalarına göre hâkim kültür tarafından farklı tutumlar ve davranışlar çerçevesinde yetiştirilmektedirler. Yaşadığımız toplumlarda çocuklar genel olarak toplumun değer yargılarına ve benimsemiş oldukları cinsiyet rollerine göre yetiştirilmektedirler. Bu aşamada çocuklar cinsiyet rollerine uygun olarak ödüllendirilip cezalandırılmaktadırlar. “İngilizce’de cinsiyet için ‘sex’, toplumsal cinsiyet için ‘gender’ terimleri kullanılmaktadır. Son zamanlarda Türkçe’de de böyle bir ayrıma ihtiyaç duyulduğundan ‘cinsiyet’ ve ‘toplumsal cinsiyet’ terimleri bu iki kavramı karşılamaya çalışmaktadır. ‘Sex’ ve ‘gender’ sözcüklerinin Türkçe karşılığı olarak ‘cins’ ve ‘cinsiyet’ sözcüklerinin de kullanıldığı görülmektedir.” (Zeybekoğlu, 2009: 3).

2.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğe kültür ve bununla ilişkili olarak içinde yaşadığımız toplumun atfettiği roller, beklentiler ve davranışlar bütünü olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet, genel olarak kişilerin biyolojik yapısı ile ilişkili bulunan psikolojik nitelikleri de kapsamaktadır. Cinsiyet biyolojik olarak

kadın-erkek ayrımını açıklarken, toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasındaki farklılıkların toplumsal hayatta kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir. Bu terimin içeriği, erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ile cinsel iş bölümünü de içine almaktadır. Toplumsal cinsiyete göre, toplumun belirlediği beklenti ve davranışlar, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişir fakat birçoğu kültürleri ve toplumları aşma eğilimindedir. Açıklanan ifadelerden de anlaşılacağı gibi “toplumsal cinsiyetin, cinsiyetin biyolojik yönünü değil, aksine sosyal olarak inşa edilmiş kadın ve erkek davranışlarını odak alan bir kavram olduğu anlaşılabilir. Bu kavramlar, biyolojik cinsiyetler arasındaki rol dağılımını ve toplumun cinsiyetler üzerindeki etkilerini açıklamaktadır.” (Özçatal, 2011: 24).

2.3. Cinsiyet Rolü Gelişimi

Çocuklar genel olarak 2-3 yaş civarında kendilerinin ve diğerlerinin cinsiyetini doğru bir şekilde algılayabilmektedirler. Bu yaşlardaki bireyler, kendi kültürlerindeki cinsiyet tiplerine uygun kıyafetlerin, oyuncakların, ev eşyalarının vb. farkına varabilmektedir. Üç yaşındaki bir çocuk, bir başka kişinin cinsiyetini kolayca ayırt edebilmekte ve kendi cinsiyetine uygun eşyaları seçebilmektedir. “Çocuklarda 4 yaş dolaylarında cinsiyet sürekliliği kavramı gelişmektedir. Cinsiyet sürekliliği kavramı ise; bireylerin hissettikleri cinsiyetleri bir ömür boyunca taşıyacakları anlamına gelmektedir. Bireyler 5-6 yaşlarına geldiklerinde ise cinsiyet değişmezliğini yani kişilerin dış görünüşleri ne kadar farklılaşsa dahi cinsiyetlerinin sabit kalacağını anlayabilmektedirler.” (Bee ve Boyd, 2009: 19). Dünyada olduğu gibi ülkemizde de birçok alanda cinsiyetçilik, cinsiyet ayrımı yaygındır. Bu ayrımın Güneydoğu Anadolu Bölgesinde daha yaygın olduğu bilinen bir gerçektir. Kadınlar erkeklere oranla kültürel, toplumsal, siyasal ve ekonomik engellerle daha çok karşılaşmaktadır. Cinsiyet ayrımının yüksek olmasında, toplumsal yapının şekillenmesi hususunda önemli rol oynayan kültürün yadsınamayacak bir etkisi vardır.

2.4. Kültür Kavramı

Kültür kavramı, yüzyıllardır farklı düşünürler tarafından tanımlanan ve ortak bir karara varılamayan kavramlardan bir tanesidir. ‘Kültür’, sözlüklerde ve ansiklopedilerde en çok tanıma sahip kavramlar arasında bulunur. “Terim olarak

“kültür”, Latince “colere” fiilinden türetilmiştir. Colere; işlemek, yetiştirmek, düzenlemek, onarmak, inşa etmek, bakım ve özen göstermek, ekip biçmek, iyileştirmek, eğitmek vb. anlamları barındıran çok zengin bir anlam içeriğine sahiptir. Kültür kavramı, ilk kullanımlarında sürekli bir süreci ifade etmekteyken, 16. yüzyılın başlarından itibaren eğretilmelerle bir sonraki anlam aşamasına geçmiştir. Bu dönemde, öğrenmeyle birlikte bireysel aklın ve kişisel görgünün geliştirilmesine uyarlanmıştır. 18. yüzyıla gelindiğinde, özellikle Avrupa’da belli bir hayat tarzını oluşturan bir yapılanma olarak nitelenmiştir. Bağımsız bir sözcük, soyut bir süreç ve bu sürecin ürünü olarak ele alınan kültür anlayışı, ancak 19. yüzyıl ortalarından itibaren önem ve yaygınlık kazanmıştır. Bu dönemde kültür, “uygarlık” sözcüğü yerine kullanılmış olup, bir bütün olarak toplumun gelişmesini anlatmakta kullanılmaya başlamıştır. 19. yüzyılın sonlarında ise kültür, gündelik yaşamı ve geleneği vurgulayan tonlamalarla, “halk kültürü” ve “ulus kültürü” gibi fikirler içinde toplanmıştır.” (Sepetçi, 2011: 4).

Kültür, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Kültür, bir milletin diğer milletlerle arasındaki farkı ortaya koymaktadır ve bir millete ait tüm değerlerin toplamına işaret etmektedir. Kültür kavramına ilişkin yapılmış farklı tanımlamalara aşağıda yer verilmiştir: Kültür, “insanoğlunu, iradesiyle bir inanç bütünlüğü içinde toplayan din, insanların karşılıklı anlaşmalarını sağlayan ve aralarında manevi bir bağ kuran dil, sağlam ve geçerli bir hayatın müjdecisi ahlâk, geçmişten bugüne ulaşan gelenek, görenek, sanat değerleri, kısacası toplumun kökten gövdeye süregeldiği bütün değerler; kültürün muhtevasını teşkil etmektedir. Bu sebeple kültür, kendine has kokusu ve rengiyle seziş, duyuş, düşünüş ve ifade tarzıyla bir milletin karakteridir ve en önemli özelliği de milli oluşudur.” (İşinibilir, 2010: 15).Kültür, “insanın icra ettiği tüm alanları kapsar. Yani, materyallerle ilgili yaşam güvencesinden hareket ederek, sosyal yaşam düzenleri üzerinden geçip, estetik ve değerlere uyumlandırılmış çevre şartlarına kadar uzanır.” (Ültanır, 2003:296).TDK, kültür kavramını aşağıdaki şekilde tanımlamıştır (Online Erişim):Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin olarak tanımlar.

Ülkemizde kültürü sistemli bir şekilde ilk defa tarif eden Ziya Gökalp (1992) olmuştur. O, kültürü şu şekilde tarif eder: Cemiyetin bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani aralarında bir dayanışma vücuda getiren dini, ahlaki, hukuki, bedii, içtimai, iktisadi ve fenni müesseselerin heyeti mecmuasıdır.

Kültür, genel olarak insanların yarattıklarının tümüdür. Bir bütünü oluşturan kültür, ancak çözümleme amaçları ile bölünebilmektedir. Böyle bir bölünme ise bizi maddi ve manevi kültür ayrımına götürmektedir.

2.4.1. Maddi Kültür ve Manevi Kültür

Belli inançlar, değerler, kurallar, belli maddi kültür değişimlerine yol açabilmektedir. Çevre koşulları ve teknolojik düzey ile belirlenen maddi kültür öğeleri ve manevi kültür öğelerinin bir ülkedeki etkileşimi ve bu etkileşim sonunda ortaya çıkan sentez ise ulusal kültür adını almaktadır. “Maddi kültür tüm araç ve gereçleri kapsamaktadır. Manevi kültür ise gelenekler, inançlar ve manevi değerlerle belirlenmektedir” (Ügeöz, 2003:21).

Son olarak, insanlığın başlangıcından itibaren oluşmaya başlayan kültür, değişen insan ve topluma bağlı olarak değişim süreci yaşamıştır ve yaşamaya devam etmektedir. Toplumdaki sosyal, ekonomik ve kültürel alanda yaşanan ve yaşanmakta olan değişimler toplumun temel birimi olan aileyi, dolayısıyla kadını doğrudan etkilemektedir.

2.4.2. Kültürün Özellikleri

Kültür, birden fazla öğenin bir araya gelerek oluşturduğu düzenli bir sistemdir. Kültürü oluşturan her bir öğenin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu öğenin tanımları yapılsa da sınırları net olarak belli değildir. Kültürün başlıca özellikleri öğrenilir olması, tarihi ve sürekli olması, toplumsal olması, ideal ya da idealleştirilmiş bir kurallar sistemi olması, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcı olması, değişmesi, bütünleştirici olması ve soyut olmasıdır. Kültür, insanların tamamı var oldukça aktarılmaya devam edecektir. Bu özelliği hiçbir zaman sona ermeyecek ve toplumların birikimleriyle gelişerek diğer kuşaklara aktarılacaktır. Kültür bir toplumun üyelerinin paylaştıkları, birbirlerine ve gelecek kuşaklara ilettikleri, toplumun yarattığı, paylaştığı bütün maddi ve manevi öğelerin toplamıdır. Tarihsel açıdan kültür araştırıldığında, kültürün kökeni ile toplumun kökeninin eş

anlamalı olduğu gör÷lmektedir. İnsanlar grup yaşamını sürdürdükleri her yerde kültürle birlikte var olmuşlardır, kültür ve toplum birlikte bulunur. Tüm insanlar kuşaktan kuşağa aktarılan belli kültürel kurallar içinde büyürler.” (Macit, 2010: 9).

2.4.3. Kültürün Unsurları

Kültür için ortak bir tanım olmasa da evrensel unsurlardan bahsetmek mümkündür. Bunlar; dil, din ve değerlerdir. Toplumsal kültürler farklı olsa da kültürün unsurları her toplum için aynıdır. Kültürün öğeleri arasındaki etkileşim ile toplumların kültürleri birbirlerinden ayrılmaktadır. Kültürün unsurları aşağıda verilmiştir.

2.4.3.1. Din

Din, her dönemde insan hayatının en önemli unsuru olmuştur. Din, kültürel değerlerin gelişmesinde önemli role sahip olduğu gibi aynı zamanda toplumun günlük yaşantısına da büyük yansımalarla sahiptir. Din, “insanoğlu için, yapıcı ve yaratıcı bir kuvvetin daima arkasında olduğunu bilip kendini güvenlik içinde hissetmesi hususunda en büyük iç dinamiktir. Kişiliğin oluşması ve kişiliğin toplumda ahenk içinde yaşamasında bu dinamiğin de etkisi çoktur.” (Yıldız, 2008:71). Dünyada temel olarak Hristiyanlık, İslam, Yahudilik, Hinduizm ve Budizm gibi birçok temel din bulunmakta ve bu dinler dünyada değişen oranlarda yaşanmaktadır. Din, yaşam için gerek duyulan idealleri belirlemektedir ve bu idealler toplumların değer ve davranışlarında hayat bulmaktadır. Din, toplumlara şekil vererek onları yönlendiren en önemli güçlerden biridir. Toplumların yaşayıp biçimlerine, yiyecek ve içeceklerine kadar tesir eden din kültürün unsurlarından biridir.

Bütün sosyal ve kültürel değerleri etkileyen din, insanlık tarihinde her zaman yer almıştır. Bireylerin değerlerini şekillendiren dinin en önemli işlevi; ona bağlı olan topluma iç huzur sağlamasıdır. Bir toplumun dini, ahlak ve etik sistemini oluşturmaktadır. “Toplum ve bireylerin tutum ve davranışlarını derinden etkileyen dinin iş dünyasındaki yansıması, özellikle girişimcilik, tüketim ve sosyal yapılanmada kendini göstermektedir. Dinin bir toplum üzerindeki etkisi, baskın dini grupların gücüne bağlıdır. Müslüman toplumlarda din, toplumsal yaşamla iç içe

olduğundan iş yapış şekillerine etkisi diğer birçok toplumdan fazladır.” (Dalgün, 2011: 22).

Din, toplumlar üzerinde büyük bir etki gücüne sahiptir. Dünya üzerinde farklı toplumlar tarafından benimsenmiş birçok din mevcuttur. Toplumların benimsedikleri dinler yaşayış biçimlerine, olaylara verdikleri tepkilere, yeme içme alışkanlıklarına kadar etki etmektedir. Örneğin Müslüman toplumların domuz eti yememesi; ancak diğer dinlerde domuz etinin yenmesinde bir sorun olmaması, dinin yemek kültürü üzerindeki etkisini göstermektedir.

2.4.3.2. Dil

Toplumların varlıklarının birincil göstergesi olan kültürün inşa edilmesinde en kuvvetli araçların başında dil gelir. Dil, kültürler arasındaki en belirgin farklılık olarak gösterilmektedir. Toplumların kültürel değer ve özellikleri hakkında bilgi veren dil, bireylerin birbirlerini anlamalarına ve geçmişi düşünerek gelecek için yorum yapmalarına olanak tanıyan bir semboller sistemi olarak kabul edilmektedir. Sosyal gruplar arasında iletişim ve etkileşimi sağlayan dil, aynı zamanda yeni kültürlerin oluşmasına da katkıda bulunmaktadır. Toplumsal kültürün yaşatılması ve kuşaktan kuşağa kültürel mirasın aktarılması yine dil sayesinde gerçekleşmektedir. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için insanları bir yığın olmaktan kurtarıp aralarında duygu, düşünce birliği olan bir millet haline getirmektedir. “Dil toplumları yansıtan kültürel ayna olarak tanımlanmaktadır. Dildeki kelimelerin çokluğu o kültürü zenginleştirmekte ve farklılaştırmaktadır. Dil her alanda olduğu gibi kültürün aktarılmasında da birincil role sahip.” (Turan,2005:57). Dil, toplumun ortaklaşa meydana getirdiği ve kullandığı canlı bir varlık, sosyal bir kurumdur. Çok geniş anlamıyla “dil; düşünce, duygu ve güdüler, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracıdır. Bu tanım bütün canlıların kendi aralarındaki bildirişimlerle ilgili işaret sistemlerini olduğu kadar, insanlar tarafından doğanın ve eşyanın ortak kalıplar halinde manalandırılması olgularını da kapsamaktadır. Dil, toplumsal yaşamda kullanılan simgeler sisteminde, bilindiği gibi en gelişkin kesimidir” (Türksezer,2012:10-11).

Dil, kamuoyunda en etkili iletişim aracıdır. Tüm değerleri kültür, ideoloji bireye dil aracılığı ile aktarılmaktadır. Bir başka anlamda toplumdaki insanların ortak bir toplumsal yaşam sürdürmelerinin ürünü olan dil, kişiler düzeyinde ise, kişinin dilini kullanma zenginliği ve yeteneği ile orantılı olarak toplumsal yaşama etkin bir birey olarak katılma derecesini de yansıtmaktadır. İnsanoğlu içinde yetiştiği toplumun dilini öğrendikten sonra dili aracılığıyla o toplumun tüm uzlaşımlarını edinmekte ve bu uzlaşımları kendinden sonraki kuşaklara yine dil aracılığıyla aktarmaktadır.

2.4.3.3. Değerler

Değerler, toplumların içselleştirdikleri normlar olarak kabul edilmiştir. Toplumların kültürel değerleri zamanla yasalarına da yansıyabilmektedir. Toplumdaki kişilerin fikirlerini oluşturan yargılar dahi değer yargısıdır. Değerlerin ve tutumların din gibi daha derin köklere dayandığı durumlarda, daha dikkatli davranılması gerektiği ifade edilmektedir. Değerlerden çıkan tutumların direkt olarak işletmecilik faaliyetlerini etkilediği belirtilmektedir. Dolayısıyla farklı ülkelerin değer yargılarını ve buna bağlı tutumlarını anlamak, o ülkeye yönelik her faaliyetin planlanmasında ve uygulanmasında etkili olacaktır. Geleneksel toplum yapısının egemen olduğu ülkelerde bazı alanlarda “yazısız” dediğimiz ve maddi yaptırım olmayan değerler yazılı kurallardan çok daha önemli olabilmektedir. Değerleri bu derecede güçlendiren etkenler anlamında, başta din olmak üzere toplumun sosyo-ekonomik yapısı önem arz etmektedir.

BÖLÜM III

3. ÇALIŞMA YAŞAMINDA KADIN

3.1. Kadın, Annelik ve Kültür Kavramları Arasındaki İlişki

Kültür, “belirli bir ülkede yaşamakta olan insanların ortaya koymuş olduğu, devlet ve dinle var olabilen, en çok da dilde ifadesini bulmakta olan ve bunların gelişmelerine bağlı olan bir manevi değerdir. Kültür, ekonomik ve siyasal ilişkileri göstermekte ve onlardan etkilenmektedir” (Miyasoğlu,1999:13-14). Bu sebepten ötürü kültür, insani ilişkilerin tümünü kapsamakta olup hem onların gelişimini etkilemekte hem de onlardan etkilenmektedir. Toplumların yaşadıkları coğrafyada karşılaşmış oldukları felaketler, ortak sevinçler, heyecanlar ve yaşadıkları üzüntülere karşı üretmiş oldukları her şey kültürel dokuyu oluşturan unsurlardır. Dil, edebiyat, din, sanat, spor, hukuk, eğlence, tarih, ahlak, gelenek, görenek, hukuk, töre, eğitim, yemek, şehircilik, ekonomi, giyim kültürel dokuyu oluşturmakta önde gelen unsurlardır” (Ergün, 2011: 1). Kültür, toplumlara milli kimlik kazandırır. Kültür sayesinde toplumlar millet haline gelir. Kültürün unsurları da milletlere has manevi ve maddi değerler haline dönüşür. Kültürel unsurlar okul, aile ve iş hayatı aracılığıyla insanlara birer değer olarak aktarılır. Bu da toplumda ortalama bir düşünüş, yaşayış ve üretişin gerçekleşmesini sağlar. Toplumu oluşturan bireylerin kişilikleri ve dilleri bunlara göre şekillenir.

Binlerce yıllık süre boyunca ve günümüzde halen kadın, kültürün aktarımında en önemli rolü üstlenmektedir. Çocukların bakımının halen kadının görevi olarak görülmesi, bu durumun en önemli nedeni olarak kabul edilebilir.“Kadının, toplumların devamlılığını sağlamadaki katkısı sadece doğurganlık özelliği değildir. Bunun yanında çocuk yetiştirirken kültürel aktarımı sağlayıp kültürün, toplumun, milletleşmenin devamlılığını sağlamaktadır.” (Ergün, 2011: 3). Burada dil de önemli bir noktadadır. Dil, hem kültürün önemli bir unsuru hem de onu aktaran ve taşıyan bir olgudur. Bu açıdan kültürün en belirgin aracı da dildir. Dilin aktarımı da en temelde kadın aracılığıyla olur. Bir anne hem dili hem de dil aracılığıyla kültürü yeni nesillere aktarmaktadır.

3.2. Türkiye’de Kadın Olmak

Cumhuriyet ilan edildikten sonra Atatürk devrimlerinin de etkisiyle kadın haklarına iliskinyapılan yeni düzenlemeler, kadının toplum içindeki statüsünün değişmesine, kadın kimliğinin oluşmasına ve çalışma hayatına girerek evin dışında bir yaşama katılmasına olanak sağlamıştır. “Türkiye’de kadınların iş hayatına girip aktif bir şekilde rol almaları 1950’lere dayanmaktadır. Bu dönemde sanayileşmenin de etkisiyle köyden kente göç hızlı bir şekilde artmıştır.” (Erarslan, 2009: 19). Ülkenin ekonomisi değişim geçirmiş, sanayi ve hizmetler sektörünün ekonomideki payı artmış, tarım sektörünün payı azalmaya başlamıştır. Tarım sektöründe istihdam payı düşerken, gelişmeye başlayan sanayi sektöründe kadınlar kendilerine yer bulamamıştır. “Ülkemizde kadın-erkek eşitliğine dair yapılan çalışmalar 19.yy. da başlamıştır. Dönem itibari ile kadınların yaşamına dair az sayıda değişim gerçekleşmiştir. Yapılan düzenlemelerintam anlamıyla uygulandığını söylemek pek mümkün değildir. “Günümüzde kadınların çalışma hayatındaki yeri ve önemi hala fazla kavranmamıştır ve iş alımlarında kadınların iş hayatındaki gerekliliği cinsiyet ayrımcılığının bir nedeni olarak sekteye uğramaktadır.”(Erdemir, 2009: 52). Bu çalışmanın sonucuna göre kadınlar iş hayatına girseler bile eşlerin ev içi sorumluluk paylaşımlarının eşit olmadığı görülmektedir.

Türkiye’de kadınların çalışma koşullarının nitelikleri sırasıyla şöyledir (Karaca, 2007: 8):

- İstihdamda yaşanan gelişmelerden kadınlar en son faydalananlar ve sınırlandırmalardan ilk zararı onlar görmektedir.
- Ekonominin geliştiği dönemlerde kadınların iş gücüne daha fazla ihtiyaç duyulurken belirli bir zaman sonra ihtiyacın azaldığı kanıtlanmıştır.
- Enflasyon ve kriz dönemlerinde kadınların erkekler için bir tehdit olduğu düşünülmektedir.
- Toplumun her alanına nüfus etmiş roller, kadınların iş hayatlarında kısıtlamalara neden olmaktadır.
- Bekâr ve boşanmış kadınlara göre evli kadınların çalışma oranı daha düşüktür.

- Sektörel dağılımlara bakıldığında kadınların eşit oranda dağılmadıkları (gıda, dokuma, tekstil gibi sanayi sektörlerinde kadınların daha fazla olması ve hizmet sektöründe kadın çalışanın daha çok olması).
- İş yerlerinde erkeklerle farklı departmanlarda çalışmaları (kadınların rutin, inisiyatifin az olduğu ve becerinin daha az gerektiği bölümlerde sayısının fazla olması vb. gibi) kadınların birçok konuda cinsiyetçilik ayrımı tabi tutulduğu bilinen bir gerçektir.

3.3. Çalışma Kavramı ve Kadın Emeginin Tarihsel Konumu

Çalışma sözcüğü, birçok anlamı ifade eden bir kavram olsa da, modern toplumlarda daha çok gelir getirici bir faaliyeti tanımlamak için kullanılmaktadır. Örneğin, “evde bütün gün çeşitli işler yapan ya da boş zamanlarında gönüllü kuruluşların faaliyetlerine katkıda bulunan birçok kadın da yaptıkları işleri “çalışma” olarak adlandırmaktadır. Ancak, yine de bu kadınlara, “Çalışıyor musunuz?” diye sorulduğunda, eğer gelir getirici ev-dışı bir faaliyetleri yoksa yanıtlar, “Hayır, ev kadınıyım” biçiminde olmaktadır.” (Koray,1999: 21). Böylece “çalışma”, hemen her zaman evin dışında gerçekleştirilen, parasal karşılık bulan, “görünen”, “değerli” ve “yararlı” eylemlerini ifade eden bir anlama bürünmüştür. Çalışma böyle tanımlandığında, “kadınların evde yaptıkları veya ev dışında yapılmakla beraber karşılığı ödenmeyen her türlü iş, “çalışma” sayılmamakta, dolayısıyla ‘görünmemekte’, ‘değersizleştirilmekte’ ve ‘önemsizleştirilmektedir.’” (TÜSİAD, 2002:119).

Çalışma; gelir elde etme aracı olmasının yanında bireylerin, statü, saygınlık ve kabul görme arzusu ve ihtiyaçlarını gideren temel tatmin alanlarından birisidir. Bu arzu ve ihtiyaçlar evrenseldir. Dolayısıyla tüm insanlar bu arzularına ulaşma yönünde çalışma faaliyetinde bulunmaktadırlar. Çünkü çalışma çoğu yetişkin birey için tatmin sunan en önemli alanı temsil etmektedir. Dolayısıyla kadınların bu anlamda toplumda üretici insan konumunda bulunmaları kendilerini ispat ve ifade etme noktasında ciddi bir ehemmiyet arz etmektedir.

Kadın emeginin tarihsel sürecine baktığımızda özetle; kadının aile ve toplum içindeki rolü ve konumu ilk başta eşlik ve annelik görevleriyle ele alınmaktadır. Yaşanan sosyo-ekonomik değişmelere paralel olarak kadına eşlik ve annelik temel

görevlerinin yanı sıra toplumsal ve ekonomik alanda verilen pek çok görev ve fonksiyon kadının yalnız ev içi görevlerle sınırlı kalmasının önüne geçtiği gibi aynı zamanda toplumsal statüsünü de önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu yüzden kadının ev içi alandan çıkabilme derecesi onun bir nevi bağımsızlık ve statü kazanmasının göstergesidir. Ancak bütün bu gelişmelerin yanı sıra toplumun belli alanlarında görev ve sorumluluklar alan kadının, bu kez de bu alanlarda ikincil konumda kaldığını ve birtakım eşitsizlikler yaşadığını görmekteyiz. “Kadınların ekonomik ve toplumsal alanda ikincil konumda olmalarının birtakım sebepleri vardır. Bunlar; “erkek egemen” toplum anlayışı, kadınların eğitim haklarından erkekler kadar faydalanamaması, kadının fizyolojik olarak erkekten farklı olması, yasal düzenlemelerdeki eksiklik ve yanlışlıklar gibi nedenlerdir.” (Kocacık ve Gökkaya, 2005: 195-196).

Türkiye’de kadınların içinde bulunduğu durum, hak ve haksızlıkları, eşitlik ve eşitsizlikleri ve toplumsal statü durumları birçok değişkene bağlı olarak farklılık göstermektedir. Örneğin; özellikle büyük kentlerde iyi eğitilmiş, iş sahibi, bağımsız kadınlar artarken, işgücüne katılmayan önemli bir kadın çoğunluğu için ekonomik bağımlılık devam etmekte, fakat ev kadınlarının aile içindeki konumu ve rolü de ailelere göre büyük farklılık göstermektedir. Öte yandan kentlerde kadın ve erkek ilişkilerinde oldukça serbestlik gözlenirken, Güneydoğu Anadolu bölgesi gibi katı geleneklerin daha egemen olduğu bu yörede kadın açısından aynı serbestliğin olduğundan söz edemeyiz.

3.4. Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamına Girişi

Tarihin birçok aşamasında ekonomik ve toplumsal hayatın bir yanını erkeklerdiğer yanını da kadınlar temsil etmişlerdir. Bu duruma karşılık olarak ise, kadınların ekonomik yaşama katılımları ile toplumsal ve ekonomik kalkınmadan faydalanma şekilleri erkeklere oranla daha az olmuştur. Kadınların toplumsal ve ekonomik kalkınmadan yararlanma durumları her ne kadar ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile ilgili olsa da genel anlamda kadınlar erkeklerin gerisinde kalmaktadır.

Ülkemizdeki kadın iş gücünün gelişiminin çağdaş dünyadaki gelişimden daha farklı ve daha geriden takip eder konumda olduğu görülmektedir. Ülkemizde tarım ve ev dışındaki çalışma hayatında kadınların yer alması yeni olup genellikle fiziksel

güç istemeyen, basit el becerilerine dayanan, fabrikalarda vasıfsız, düz işçi olarak, postanede, telgrafhanede memur olarak, sağlık alanında da hastabakıcı olarak istihdam edilmişlerdir. Ülkelerin ekonomik yapılarında oluşan en küçük kırılma veya krizlerde yine en çok kadınlar etkilenmişlerdir.

3.5. Kadınların Genel Olarak Çalışma Nedenleri

Sanayi devriminden günümüz ekonomik düzenine kadar geçen süre içinde kadın işgücüne katılım oranlarında ciddi bir artış söz konusudur. Ancak, tüm olumlu gelişmelere rağmen kadın işgücü yine de erkek işgücünün gerisinde kalmış ve ikincil işgücü statüsünden kurtulamamıştır.

Bir toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesi her şeyden önce toplumu oluşturan bireylerin eşit olanaklara sahip olması ve bireylerin tüm olanaklardan eşit yararlanmasından geçmektedir. Öncelikli olarak kadınların çalışma hayatına girmeleri ile ilgili ileri sürülen nedenlerin “kadının çalışmak zorunda kalması” ile “kadının çalışmak istemesi/çalıştırılmak istenmesi” gibi iki ayrı grupta değerlendirilmesi gerektiğini belirtmek durumundayız.” (Beşer,2003:32). Kadının çalışmak zorunda kalması ‘sosyo-ekonomik’ bir neden olarak ortaya çıkarken kadının çalışmak istemesi veya çalışması gerektiği ile ilgili ileri sürülen görüşler daha ziyade ‘psikolojik/ideolojik’ nedenler olarak tanımlanabilir. Bunun yanında kadınların çalışması ile ilgili kültürel faktörlerin de ülkemizde önemli bir tartışma konusu olduğu görülmektedir. Şüphesiz kadının çalışma hayatına girmesi ile ilgili sebepler içinde ekonomik nedenler ilk sırayı almaktadır. Kadının çalışma hayatına girmesi ile ilgili bu nedenleri kısaca şu şekilde açıklayabiliriz;

3.5.1. Sosyo-Ekonomik Nedenler

Toplumumuzda kadını çalışma yaşamına yöneltten nedenler arasında en önemlisi hiç kuşkusuz ekonomik zorunluluklardır. Çalışan kadınların büyük çoğunluğu ekonomik zorunluluklar nedeniyle; aile geçindirmek veya aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla çalışmaktadır. Ailenin geçimi için tek gelir kaynağının yetersiz oluşu, kadını ek gelir sağlayacak bir uğraş edinmeye ve bunu da dışarıda aramaya yöneltmektedir. Kadınların, çalışma yaşamına katılımı sayesinde kazandığı gelir hangi düzeyde olursa olsun, kendi eğitimlerine değil aileye odaklanmaktadır. Yani çalışarak kazandıkları ücret, kadınlara ancak kısıtlı bir “özerklik” alanı

sağlamaktadır.” (Arat, 1991: 31). Ülkemizde yapılan araştırmalarda kadının işgücüne katılmasının kocalarının gelirleri ile ters orantılı olduğu ortaya çıkmıştır. “On gelişmiş OECD ülkesinde eşleri işsiz olan kadınlarda çalışma oranının en yüksek olduğu görülmüştür. Aynı şekilde çalışma hayatına katılan kadınların büyük kısmının, kocasının gelirinin artması ile iş hayatından çekildiği ifade edilmiştir.” (Beşer, 2003: 28). Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, ülkemizde Batman’da da kadınların çalışma yaşamına katılımının en önemli sebeplerin başında ekonomik nedenler gelmektedir.

3.5.2. İdeolojik/Psikolojik Sebepler

Kadının çalışmayaşamına katılmasında önemli nedenlerden biri de ideolojik ve psikolojik kökenli faktörlerebağlanabilir. Modernleşme ile birlikte başlayan sosyo-kültürel değişim sürecinin bir sonucu olarak Türk-İslâm kültüründe en yüksek değere sahip olan anne ve ev kadınlığı statüsü,günümüzde büyük değer erozyonuna uğrayarak çalışan kadın kimliği öne çıkmıştır. “Günümüz Türkiye’inde ev kadını ve anne statüsünün sosyal değeriniyavaş yavaş düştüğü, buna karşılık çalışan kadın statüsünün sosyal değerinin giderek yükselmeye başladığı bilinen bir gerçektir. Bu sebeple günümüzde ekonomik bir zorunluluk olmasa bile birçok kadın sosyal onay ve beğeni almak için çalışma hayatına katılmak istemektedir. Ekonomik zorunluluk olmamakla birlikte günümüz kadınları eşinin parasına muhtaç durumda kalmak istememekte, ekonomik katkısından dolayı eşlerine karşı sorumluluk duymak istememektedirler. Ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak “özgür birey/özgür kadın” olma amacıyla kendilerini daha mutlu hissedeceklerini düşünen kadınlar çalışma hayatına katılmak istemektedirler.” (Beşer, 2003: 31-32).

Bir başka bir neden de özellikle çocuğu olan kadınlar, ev yaşamı, ev işleri ve çocuklarla ilgilenirken ‘kapatılmışlık’psikolojisi yaşamaktadırlar. Çalışma yaşamı kadınlar için bu bunalımlı ve sıkıntılı ortamdaki sınırlı, insan içine katılmayla eş görülmektedir. Böylece, çalışma sadece para kazanmak olarak değil, evin dışına çıkarak sosyalleşmeyi de beraberinde getirdiğinden kadınlar bunu bir kurtuluş olarak kabul etmektedir”(Eyüboğlu vd., 1998:207-217). Günümüzde çalışma sürecine katılan kadınbirçok alanda olduğu gibi psikolojik-ideolojik açıdan daha rahattır.

Genel olarak kadınların çalışma hayatına katılmasında; ekonomik nedenler başta olmak üzere, sosyal ilişki kurma, sıkıcı, yalnız ve bunalımlı ev hayatından kaçmak, kendi kişiliklerini kazanmak, kendilerini adadıkları ve mükafatlandırılmayı bekledikleri bir beceriye sahip olmak ve onu uygulamak gibi nedenlersıralanabilir.

3.6. Kadının İş Yaşamına Katılmasıyla Karşılaştığı Sorunlar

Modernleşme süreci tüm dünyada işgücü piyasasını etkilediği gibi Türkiye'nin de işgücü yapısı etkilemektedir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte ülkeler teknoloji yoğun ve katma değeri yüksek ürünlere yönelmişlerdir. Üretim sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin takip edilmesi ülkelerin rekabet gücünü arttırmaktadır. Dolayısıyla bu değişim sürecinde nitelikli işgücüne olan talep de artmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte kadınların istihdam oranları artsa da bu işlerin çoğunluğu düşük ücretli, sosyal güvence ve yasal korumanın olmadığı işlerdir. Küresel sosyo-ekonomik eğilimlerin etkisiyle birçok kadın, işlerini daha nitelikli erkek işçilere bırakırken, daha teknik bilgi gerektiren iş olanaklarından yararlanamamaktadır. Küreselleşme ile değişen istihdam yapılarında, kadının emeği esnek ve ucuz olduğundan önem kazanarak, kadınlar alternatif işgücü olarak ve daha ziyade enformel işgücü piyasalarında istihdam edilmektedir.

Çalışan kadınların sayısında yaşanan artış, kadının iş ve aile gibi iki farklı alandaki rolünün birbirini etkilemesine neden olmaktadır. Bu açıdan kadın içinyapılan iş ve çalışma koşulları aile yaşamını etkilediği gibi, aile yapısı ve sorumlulukları da kadını iş yaşamında erkekten daha fazla etkilemektedir. Kadın ev dışında gelir getirici bir işte çalışsa da kadının bu ikili rolü (çalışan kadın/ev kadını) genellikle birbirini olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden kadın hem çifte sorumluluğu nedeniyle hem de bu iki sorumluluk arasında yaşadığı çatışmadan ötürü ruhsal, fiziksel ve toplumsal manada bir çöküş içerisinde kalmaktadır. Kadınların işgücüne katılımıyla oluşan bazı sorunları sıralayacak olursak:

3.6.1. Rol Çatışması (İş-Aile Çatışması)

Günümüzde günlük yaşamın büyük bir bölümünü dolduran iş yaşamı, kişinin yaşam koşulları, beklentileri ve gelecekle ilgili planlarını etkilediği için birincil öneme sahiptir. İnsan işi ve evi arasında ikili roller taşımakta ve ister istemez ailedeki problemleri işe, işteki problemlerini ise aileye yansıtabilmektedir. “Yoğun ve uzun süreli çalışma yaşamı, kişinin aile içindeki rolleri ve ailenin kişiden beklentileri de eklendiğinde kimi zaman büyük sorunlara neden olabilmektedir. Çalışan kadında rol belirsizliği, rol çatışması, yoğun zihinsel ve fiziksel çaba, fazla çalışma sonrası oluşacak psikolojik baskı, zaman yetersizliği, stresli ortam vb. iş unsurları iş-aile çatışmasına neden olabilmektedir. Çalışan kadın iyi anne, iyi eş, iyi ev kadını, iyi iş kadını olabilmek için iş ve ev rollerini gerçekleştirmede büyük bir zaman baskısı yaşamaktadır. Çoğu zaman sırf bu nedenlerle statü ve yükselme fırsatlarını kaçırmakta veya geciktirmektedir. Kadın, tüm çelişkilerin yarattığı gerilimi yaşarken, beraberinde sağlığını da yitirmektedir” (Aytaç, 2002:51).

3.6.2. Çocuk Bakım Problemleri

Geleneksel ailelerde çocuk bakım sorumluluğunun kadında olduğu bilinmektedir. Ücretli bir işte çalışmayan kadın, çoğunlukla çocuğunu kendi büyütür ve her türlü bakımını üstlenir. Bu durum kadının çalışma yaşamına katılımıyla değişmiş ve ücretli bakıcı, kreşler ya da akrabalar devreye girmiştir. Buna rağmen çalışan kadınlarda çocuğu olan kadınların halen çocuk bakım problemi, en büyük sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Çocuk sahibi olmak, kadın açısından ‘değer görme’ adına büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan çocuk dünyaya getirmek bir üstünlük olarak önem kazanmakta, böylece kadının bu özelliği toplumsal anlamda büyük bir değer görmektedir. Bu değer duygusu ve annelik içgüdüğü kadında her türlü sorumluluklarının önüne geçebilmekte, iş yaşamını geri plana itebilmesine sebep olabilmekte, çocuk için yapılan erteleme ve vazgeçmeler kadında çok önemli sıkıntı kaynağı oluşturmamaktadır. Geleneksel toplum yapısında çocuk bakımı kadının görevi olarak görüldüğünden, kadın çocuk yapmaya karar vermeden önce, çocuğun kimin tarafından bakılacağını da düşünmelidir. Kadınların işgücüne katılımı, küçük yaşta çocukları olup olmadığına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Çalışan kadın sayısındaki artışla beraber ülkemizde doğurganlık

orani düşmüş olup küçük çekirdek aileler yaygınlaştı. Fakat Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadınların çalışma sürecine katılımın az olduğu bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla doğurganlık oranı ülke ortalamasının üzerindedir.

Kentlerde, çocuk sayısında zaman içinde azalma görülmesine rağmen, çocuksuz aile modeli pek rağbet görmemektedir. Çocuk bakımını kolaylaştıracak kreş ve yuvaların çok az sayıda oluşu, olanların belli kurumsal iş yerleriyle bağlantılı oluşu ya da pahalı olmaları gibi nedenler çocuğu olan kadınların çalışma sürecine katılımını engelleyen önemli nedenlerin başında gelir. Son zamanlarda devlet çocuk bakımı için teyze, büyükanne, nine, hala gibi akrabaya dayalı formülleri devreye koymak için bazı illerde pilot uygulamalar başlattı. Verim alınması durumunda ülke geneline yayılması amaçlanıyor.

3.6.3. Aile Krizleri, Boşanmalar

Modernitenin en büyük aktörü kadındır. Modernite, değişimi topluma kadın üzerinden kabul ettirmeye çalışmıştır. “Kadın evinden ne kadar uzaklaşırsa, o derece modern olur. “Gerçek kadın kimliği, ev hanımlığı değildir.”, şeklindeki düşünceler, modernizmin sunduğu fikirler toplumda yaygınlaşmıştır. Kadının çalışması, toplumdaki değişimin göstergelerinden biri olarak görülüp onun çalışmasına propaganda unsurları açısından hep övgüyle yaklaşılmıştır. Bu durum, “modernist düşünce” olarak sunulunca, toplumdaki bazı değerlerde değişimler yaşanmıştır. Bunun ailede, özellikle karı-koca arasındaki bağlar üzerinde zayıflatıcı etkisi olmuştur” (Tarhan, 2010:174-175).

Toplumun sanayileşmesi ile birlikte ortaya çıkan değişimlerden biri de toplumun ve ailenin içinde kadının durumuyla ilgilidir. Sanayileşme ve sonucu ortaya çıkan göç olgusu kadının ev dışında çalışmasını zorunlu kılmıştır. Bu durumla birlikte erkek, evin tek mutlak hâkimi olmaktan çıkmış, erkeğin baskısına katlanmak zorunda kalmak istemeyen çalışan kadın boşanma yoluna gidebilmekte, bu durum ise boşanmaları artırabilmektedir. Kadınların ekonomik anlamdaki bağımsızlıkları da, evliliğin eskiden olduğu şekliyle zorunlu ekonomik ortaklık olarak görülmeyişi, boşanmaların sebeplerinden birisidir. Çalışma yaşamıyla birlikte ekonomik anlamda özgürleşen kadın, aile içinde daha fazla söz hakkı sahibi olmak istediğinden ve bu

durum kadının geleneksel konumuyla bağdaşmadığından ailede sorunlar yaşanmasına sebep olabilmektedir.

BÖLÜM IV

4. BATMAN İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1. Tarihi Gelişimi

Batman ilinin tarihi, oldukça eskilere dayanmasına rağmen bugünkü il merkezinin tarihi üzerine net bilgilere varılamamaktadır. Ortak bilgilere göre karaçalı, sazlık ve bataklıktan oluşan bu bölgenin ortasında yapay bir adacık olup, adına han obası anlamında olan “ELEKHAN” denilmiştir.” (Batman Belediyesi 2009).Elekhan, 1515 senesinde ilk kez “İluh” adıyla bir köy birimi şeklinde tarihi kayıtlara geçmiştir. 1920’li yıllarda ise Batman ilinin çekirdeğini meydana getiren İluh yerleşimi iluh deresi yanında kurulmuş bir köy birimi şeklindedir. 1940 yılında Raman dağında petrol tespit edildikten sonra Diyarbakır-İluh kasabası tren hattı çalışmalarına başlanmıştır. Böylece kent yakın çevresinde bulunan yerleşim birimlerinden göç almaya başlamıştır. Yoğun göç sonrası 16 Mayıs 1990 tarihinde Batman il olarak ilan edilmiştir.” (Batman Belediyesi 2009).

4.2. Nüfus ve Demografik Yapı

1945 senesinde gerçekleşen ilk genel nüfus sayımına bakıldığında Batman’ın nüfusu 443 şeklinde ifade edilmiştir. 1955 yılına gelindiğinde ise bu sayının 4713’e ulaşmış olduğu görülmektedir. Bu aşamada Belediye teşkilatı kurulmuştur. “En hızlı nüfus artışının yaşandığı yıl ise 1955-1970 yılları arasındır.Bunun nedeni ise petrol rafinerilerinin aktif olarak çalışmaya başlamasıdır. Petrol rafinerilerinin göç almaya başlamasıyla Batman’ın nüfusu artmaya başlamıştır”(Dika,2010:28).

Göçün temel nedeni petrol rafinerisinin sağladığı istihdam olanaklarıdır. 1980-2000 yılları arasında nüfustaki artış hızla devam etmiş ancak bu dönemdeki nüfus artış hızı olan göçün sebebi değişmiştir. Çatışmaların yaşandığı bölgede kırsaldan aldığı nüfusla giderek büyüyen Batman, 1990 yılında tam olarak il olmuştur. “Batman’ın il olmasıyla beraber sağlık, eğitim ve sosyal alanda yaşadığı gelişmelerle beraber çevre bölgelerden ilgi görerek göç sebebi değişmiştir. Bu koşullardan 2000 yılına gelindiğinde ise nüfus 246.678’e yükselmiştir. Nüfus artış

hızı giderek yükselen şehrin 2010 yılındaki nüfus sayımının sonuçları 510.200 olarak belirlenmiştir.” (TÜİK, 2009).

Tablo 1.Nüfusun Gelişimi

Yıllar	Nüfus
1945	443
1955	4713
1960	12401
1965	24990
1970	44001
1975	64394
1980	86172
1985	110036
1990	147347
2000	246678
2005	455118
2010	510200
2016	576899

(TÜİK, [www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo .do?istab_id=1590](http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590))

Netice itibariyle Batman kentinin ilk yerleşim bölgesi olarak kabul edilen İluh deresi yanında kurulan İluh köyü bugün Batman şehrini de kapsayan geniş bir düzlükte kurulmuştur. Batman halkının büyük bir bölümü tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamıştır. Ardından petrol rafinerisinin kurulması ve sanayinin artmasıyla geçim kaynağı değişiklik göstermiş ve bölge yeni istihdam alanı halini almıştır.

4.3. Aile Yapısı

Aile, kadının toplum içinde kurgulandığı en çekirdek ölçektir. Kadın toplum içinde eş ve anne rolleriyle donatılır ve evlilik kurumunun geleneksel rollerine göre eğitilir. Geleneksel aile yapısında anne, ailesi için her şeye katlanmalıdır. Geleneksel yapının, ailenin kutsal olduğuna dair ön kabulü kadının ev içinde yaşadığı şiddetin gizlenmesi, yok sayılması hatta olağan görülmesine neden olmaktadır. Kadınların evin içiyle kısıtlanan bir dünyada yaşaması, sosyal hayattan kopmasına ve kendi öz

benliğini gerçekleştirebileceği alanlardan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllarda Hizbullah, faili meçhul cinayetler, son yıllarda PKK eylemleri gibi konularla gündeme gelen bu petrol kenti, bir ara kadın intiharlarının başkenti olarak da anılmaya başlandı. İntiharları araştırmak üzere Batman'a giden gazeteci Müjgan Halis, "kadınlar üzerinde uygulanan politikaların, ataerkil aile yapılanmasının, aile içi şiddetin ve feodal yapının etkilerinin çok katı bir şekilde uygulanmasının kadınlarda güvensizliği, umutsuzluğu ve çaresizliği derinleştirdiğine dikkat çekmiş olup ve kadının artık bu tarz bir yaşamı kabul etmediği ve erkek egemen karakterli aile ve toplum yapısına isyanını, yaşamdan vazgeçerek gösterdiğini ifade ediyor." (Halis,2001:24). Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Töre/Namus Cinayetlerini Araştırma Komisyonu Batman'da yaptığı araştırmalar sonucunda intiharların genel olarak sosyal- ekonomik nedenlerden kaynaklandığını tespit etmiş olup bu sorunların çözümüne kadınların çalışabilecekleri alanların geliştirilmesi idi.

4.4. Töre

Töre, bir toplumun tarihsel süreç içerisinde edindiği alışkanlıkların ve deneme-yanılma yöntemiyle kurguladıkları, doğru yaşam biçimi saydıkları davranışların bütünüdür. Başka bir deyişle töre; bir toplumun üyelerinin çoğunun inandığı terbiye standartlarını sağlamada esas olan ahlaki kurallar ve davranış biçimleridir. Töreler nesilden nesile aktararak uygulanmaya devam eden ve bu süreç içinde dönüşerek devamlılığını sürdüren yazısız kurallardır. Yazısız kuralların, hukuk kuralları ile paralellik göstermediği durumlarla da karşılaşmaktadır. Batman'ın, yaşanan göç ardından kentleşme ve modernleşme sürecine girmesine rağmen, köyden göç eden ailelerin geleneklerini kent hayatı içinde sürdürmeye devam ettiği gözlemlenmektedir.

Modern hayat ile geleneklerin ve törelerin uyuşmadığı birçok alan vardır. Çünkü geleneksel olarak doğru kabul edilen bazı davranış biçimleri, insan hakları, kişi hak ve özgürlüklerini düzenleyen yasalarla çatışabilmektedir. Özellikle geleneksel yapısını muhafaza eden kapalı toplumlarda töre ve namus adına uygulanan şiddet ve işlenen cinayetler kaynağını toplumların köklü geleneksel algılarından almaktadır. Türkiye'de kadınlara yönelik ağır yaptırımları olan

törelere söz etmek mümkündür. Cinayetlerin son bulması için aileler “bedel”olarak kadınları bir aileden diğerine gelin vermek, beşik kertmesi, berdel, başlık parası gibi gelenekler halen devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ve Nüfus Bilim Derneği tarafından Türkiye’deNamus Cinayetlerinin Dinamikleri (2005)isimli niteliksel çalışmada dört ilde(İstanbul, Şanlıurfa, Adana ve Batman) 195 görüşme yapılarak toplumumuzdaki namus anlayışı ve namus cinayetlerinin dinamikleri konusunda ipuçları elde etmeyi amaçlamıştır.

Bu çalışmaya göre Türkiye’de kadına yönelik şiddetin ve namus cinayetlerinin nedeni olarak gösterilebilecek beş ana sosyo-kültürel etken üzerinde durulmaktadır.

- Ataerkil yapı ve değerler.
- Hiyerarşiyi ve itaati öngören geleneğin ve kültürün yaygınlığı ve sürekli yeniden üretilmesi.
- Kadın ve erkeğin aynı fiziki mekânı paylaşmamasını öneren dinsel ve kültürel araçlar, gelenekler.
- Geniş aile, aşiret, hemşerilik, cemaat ilişkilerinin yaygınlığına bağlı olarak birey üzerindeki toplumsal baskının yüksek oluşu.
- Bu yapılanmaların resmi düzeyde kabul görmesi sonucu siyasal yaşam ve hukukun uygulanmasına yön vermesi.

Görüldüğü üzere geleneksel toplumlarda kadınlara yönelik toplumsal baskı, şiddet ve cinayetlerin en büyük sebebi geleneksel yapının katı yaptırımlarıdır.

4.4.1. Kadın İntiharları

İntihar en kısa tanımıyla, “bireyin istemli olarak yaşamına son verme eğilimidir. Kimi zaman düşünce, kimi zaman istek, kimi zaman da bir eyleme dönüşmüş haliyle karsımıza çıkmaktadır.” (Halis,2001:138). Ülkemizde özellikle Güneydoğu Anadolu bölgemiz bilhassa da Batman’da son yıllarda (2000-2006 yılları arasında) gerçekleşen intihar olayları, kadın cinayetleri Türkiye gündemini derinden etkilemiştir. Kadınların birer namus simgesi olduğu, intiharın bölge için ayıp ve utanç sayıldığı bu yerlerde insanlar ölümden korkmak yerine, ölümü kurtuluş olarak seçmekteydi.

İntihar olgusunu farklı nedenlerle açıklayan önemli düşünürlerin başında gelen Emile Durkheim, intihar gibi ancak bireyselliği içinde anlaşılabilceği düşünülen bir davranış bozukluğu olgusunun toplumsal etkenlerle ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Durkheim, “intihara ırk, kalıtım, iklim gibi etkenlerin intihara sebep olmayacağını açıkladıktan sonra toplum etkeni üzerinde durmaktadır.” (Durkheim,1992:7). Batman’daki intihar olayları da bu görüşü destekler niteliktedir. Batman’daki kadın intihar olaylarının bireysel nedenlerden çok, toplumsal nedenlerden kaynaklandığı, yapılan araştırmalarda tespit edildi.

Batman’da intihar olayların artması üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Töre / Namus Cinayetlerini Araştırma Komisyonu araştırma raporuna göre, intiharlarda en büyük oranı yüzde 42 ile okuryazar olmayanlar, yüzde 33’ü ile de ilkökul mezunları oluşturmaktadır. İlkokul mezunu, okuryazar ve okuryazar olmayanların oranı ise toplam içinde yüzde 80 gibi bir orana sahiptir. Bu istatistiklere baktığımız zaman; intihar edenlerin yaşlarının genç olmasına karşın, eğitim düzeylerinin düşük olması, kırsal eğitim imkanlarının yetersizliği, bölgedeki terör olayları, özellikle de bölgedeki kız çocuklarının okutulmaması, cinsiyet ayrımcılığı gibi nedenler intihar olaylarının arkasındaki en önemli etkenlerden bazıları olduğunu görmekteyiz.

TBMM’nin raporuna, göre bölgede toplumsal bunalımlar sırasında toplumun bireylerin toplumsal sorunlara etkin katılımları yoğunlaştığından intihar oranlarının düştüğü gözlenmektedir. Bu ortamda bireylerin bencilliklerinin sınırlanmış olması ve yaşama isteklerinin güçlenmesi bu düşüşün nedeni olarak görülmektedir. Ülkemizin genelinde olduğu gibi törelerin, cinsiyet ayrımcılığının, terörün, medyanın, eğitimsizliğin birbiriyle ilişkisi Batman’daki intiharları etkileyen unsurları bir bütün olarak ele alındığında, bu bağlamda kentteki intiharların, bireysel nedenlerden çok, toplumsal nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

4.5. Eğitim, Kadının Eğitim Düzeyi

Eğitim kurumu, kişilerin ailelerinden sonra sosyalizasyonlarını sağladıkları ve kendilerini ifade edebilmeyi öğrendikleri alandır. Kişiler eğitim süreci içinde birey olarak var olmayı ve haklarını öğrenir, kendilerini ifade edebilecekleri yeni yollar keşfederler. Toplumun ezilen kesiminin genelde eğitim hakkından mahrum kaldığı

gözlemlenmektedir. İnsanların sonradan kazandıkları eğitim, çalışma tecrübesi, beceri ve sağlık gibi meziyetleri olarak tanımlanan beşerî sermaye, modern ekonomik gelişmenin temel unsurlarından biri olmuş ve buna bağlı olarak günümüzdeki iktisadi önemi artmıştır. Eğitim göstergeleri, kadın ve erkekler arasında eşit dağılmamakta ve ülkelerin gelişmişlik düzeyine, yaş ve gelir gruplarına göre farklılık göstermektedir. Kadın eğitiminin verimlilik artısına bağlı olarak kişisel ücret getirilerini arttırdığı, çocuk ölümlerini ve doğurganlığı azaltarak sosyal dışsallıklar yarattığı, çocukların daha iyi sağlık ve eğitim imkanlarına erişmesiyle kuşaklar arası farklılıkları giderdiği ve gelir düzeyi yüksek olanlarla düşük olanlar arasında fırsat eşitliği sağladığı bilinmektedir.

Eğitim, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasını için gereken nitelikli iş gücünün yetişmesinde kalkınma hedefine göre değişen talep yapısına uygun beceri ve bilgilerin aktarılmasındakaynakların verimli olarak kullanılması sağlıklı ve nitelikli istihdama hazır bir nüfusun oluşmasında büyük bir role sahiptir. “Kadınların işgücüne katılımı, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsuru olarak hem teorik hem de politik nedenlerden dolayı önemli bir husus olarak kabul edilmektedir.” (Karabıyık,2012:233).Bu katılımda da en önemli görev eğitime düşmektedir.

Uluslararası araştırmalar, çalışan kadınlarda doğurganlık oranının ve çocuk ölüm oranının düştüğünü, dolayısıyla aile ölçeklerinin sağlık ve eğitime daha büyük pay ayrılabilceği bir konuma yöneldiğini göstermektedir. Aynı araştırmalar çalışan kadınların elde ettikleri gelirleri erkeklerden farklı olarak kendileri için değil, ağırlıklı aile için harcadıklarını göstermektedir. Erkekler kazançlarından görece olarak eğlence, alkol, sigara, kahveler gibi harcamalara daha fazla pay ayırırken, kadınlar kazançlarını daha çok ailenin temel geçim ihtiyaçlarına, çocukların eğitimine harcamaktadır. Dolayısıyla çalışan kadın sayısının artması genç kuşakların daha iyi eğitilmesine ve daha sağlıklı yetişmelerine olumlu etki yapmaktadır. Daha eğitilmiş genç kadın kuşakları yetiştikçe, yapısal olarak kadın katılım oranı da yükselecektir. Katılım oranı yükseldikçe ortalama eğitim süresindeki artış hızlanacaktır. Çok düşük kalan kadın katılım oranı orta ve alt sınıfta eğitim harcamalarının düşük kalmasına, dolayısıyla eğitim düzeyinin çok yavaş bir tempoyla artmasına yol açmaktadır.Ancak sürdürülebilir bir kalkınmadan söz edebilmemiz için kadın ve erkekler; eğitim, sağlık, istihdam, güvenlik, sosyal yaşam

alanlarında kendilerine sunulan hakları eşitlik ilkeleri doğrultusunda kullanabilmelidirler. Günümüz modern dünyasında özellikle de kadının eğitim durumu, çalışma hayatındaki yerini, konumunu ve statüsünü belirleyen en önemli faktördür.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde eğitim seviyesinin düşük olmasının en büyük sebeplerinden biri de toplumsal yapıdan kaynaklanmaktadır. Kız çocukların okula gönderilmemesi, erkeklerin de medreselere gönderilmesi sebebiyle eğitimde istenilen seviyeye ulaşılamamaktadır. Bu sebeplerle birlikte Güneydoğu Anadolu bölgesi genelinde 30 yıldır devam eden güvenlik ve asayiş sorunları (PKK, Hizbullah vb. terör örgütlerinin varlığı) her alanda olduğu gibi eğitime büyük bir darbe vurmuştur. Nüfusun okur-yazar oranının özellikle de kadın grubunda çok düşük kalmasına neden olmuştur.

Eğitim birçok alanda kadının ilerlemesi için bir başlangıç noktasıdır. Kadının toplum içindeki konumu ve istihdam olanakları üzerinde etkili olan en önemli unsurdur. Ancak kadının eğitilmiş olmasının sosyo-kültürel yapı ile başa çıkabilmesi için her zaman yeterli olmadığı bilinen bir gerçektir. Türkiye’de kadının eğitiminde güçlü bir siyasi irade eksikliği, kaynak yetersizliği, altyapı sorunları gibi nedenlerle hedeflere ulaşılması henüz gerçekleştirilememiştir. Bireyin almış olduğu eğitim, aynı zamanda onun toplumdaki konumunu da belirler. Eğitimin, kadınların statüsünün yükseltilmesinde çok önemli olduğu ve eğitim ile işgücüne katılım arasındaki pozitif ilişkinin evli kadınlar için bile çok güçlü olduğu bilinmektedir. Kısaca, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını elde etmelerinin ilk ve temel aracı eğitimidir.

4.6. Batman’ın Ekonomik Durumu

Batman ekonomisine hayat veren ve Batman’ı bölgedeki büyük illerinden biri haline getiren en önemli unsur petroldür. 1948 yılında petrolün bulunması ve 1955’de Batman Rafinerisi’nin kurulmasıyla beraber petrolün çıkarılması, taşınması ve işlenmesi sırasında büyük iş gücü gerektiğinden istihdam açısından da bölge için önemli bir kaynak olmuştur. Ancak Batman’ın tek gelir kaynağı petrol değildir. Sanayi, hizmet sektörü, ticaret, tarım ve hayvancılık da gelir kaynakları arasındadır. Batman’da potansiyel, iş gücü, enerji, ulaşım imkanları mevcut olmasına rağmen tam

anlamıyla sanayileşmeden söz etmek mümkün değildir. Son yıllarda eğitim, sanayi ve ulaşım ağları üzerine yapılan yatırımlarda artış gözlenmektedir. Devletin işsizlik oranını azaltmak için uyguladığı politikalar sayesinde bölgede yapılan yatırımların sayısında artış meydana gelmiştir. Örneğin Batman ilinde bulunan organize sanayi bölgesi son yıllarda tam kapasite ile çalışmaktadır (Batman İl Özel İdaresi, 2013:76). “Şehirde sanayi kollarının gelişmesinde özellikle TÜPRAŞ ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tesislerinin büyük bir katkısı bulunmaktadır. Günümüzde de yapılan yatırımların girişimcilerin dikkatini çektiği ve yeni sanayi kuruluşları için atılan adımların arttığı görülmektedir.” (Anıt, 2013:25). Batman ilinde imalat sektöründe en önemli payın petrol üretimi olduğu söylenebilir. Bununla beraber son yıllarda gerek devlet teşvikleri gerekse de yatırımcı sayısının artmasına paralel olarak hazır-giyim ve tekstil imalat sanayisinde önemli gelişmeler olmuştur.

“Türkiye’nin Ön Ulusal Kalkınma Plan, Uzun Dönemli Stratejinde bölgesel kalkınması için sunulan “Geleneksel Emek Yoğun Sektörlerin Batı illerinden Doğu İllerine Doğru Kaydırılması” çalışması Türkiye’nin en geleneksel ve emek yoğun sektörlerinden biri olan tekstilde Batman ilinin son birkaç yılda öne çıkarılıyor olması bu yaklaşıma çok hızlı bir şekilde işlerlik kazandırılmak istendiğini göstermektedir”(Dika, 2011:8). Özellikle 2006 yılından itibaren Batman ilinde hazır giyim imalat sektörüne önemli yatırımlar yapıldı ve yapılmaya devam ediliyor.

Dicle Kalkınma Ajansı tarafından yayınlanan TRC3 Bölgesi’nde geniş kapsamlı yatırım programı GAP Eylem Planı çerçevesinde Batman, 1. derecede kalkınma öncelikli iller kapsamına alınmış ve Başkanlık Hazine Müsteşarlığınca yayımlanan yatırımların teşviki ve program kararnameleleri gereğince yatırımcılara çeşitli kolaylıklar ve teşvik tedbirleri getirilmiştir. 1. Derecede kalkınma öncelikli iller kapsamında olan Batman’ın istihdam ve emek yoğun yatırımlara yönelmesi hem kalkınmayı hem iş gücünü hem de mevcut işsizliğin azalmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

4.7. Batman’da Tekstil Sektörü

Türkiye’nin Uzun Dönemli Stratejinde bölgesel kalkınması için sunulan “Geleneksel Emek Yoğun Sektörlerin Batı(gelişmiş)İllerinden Doğu (az gelişmiş) İllerine Doğru Kaydırılması” çalışması son 10 yıldır devam etmektedir. “İstatistiki

bölge birimleri sınıflamasına göre Güneydoğu Anadolu bölgesi (TRC) içinde yer alan Dicle (TRC3) bölgesi düzey 2. sınıflamasına göre Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt illerinden oluşmaktadır.” (Dika 2010: 3). Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt illerini kapsayan TRC3 bölgesinde, dört ili bir bütün olarak değerlendiren, mevcut durumu ve ihtiyaçları analiz eden, paydaşlarla birlikte bölgenin stratejik eksenlerinde önceliklerin belirleyen bir yol haritası niteliğindedir.

Tekstil ve hazır giyim sektörü dünya genelinde daha çok sosyal ve ekonomik açıdan önemli bir yere sahiptir. Ülkemiz genelinde 26 Kalkınma Ajansı’nın kurulumuyla bölgesel kalkınma faaliyetlerinin önem kazandığı günümüzde Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt illerinde faaliyet gösteren Dicle Kalkınma Ajansı da üretim odaklı geri ödemesi olmayan mali destek programları düzenleyerek ekonomik ve sosyal alanlara etki eden ve topyekûn kalkınmaya katkı sağlayan projeleri desteklemektedir.

Ulusal Tekstil, Hazır Giyim ve Deri Sektörü Stratejisi ülkenin batısındaki (daha gelişmiş) bölgelerdeki üretim kapasitesinin doğudaki (daha az gelişmiş) bölgelerine kayarak tekstilin farklı zincirinin farklı noktalarında uzmanlaşan bölgeler öngörmektedir. Rekabet koşullarının İstanbul ve Bursa başta olmak üzere ülkenin batı kısmında şekillenen sektörü yavaş yavaş doğuya doğru itmesi ve kamu politikaları son 10 yıldır Gaziantep, Kahramanmaraş, Adıyaman üçgeninde tekstil kümelenmesinin oluşmasına yol açmıştır. Şimdilik bu dalgağın son durağı Batman ilidir.

Sektörün sosyal yapıya etkisi yüksektir. İlde istihdam yaratarak gelir kapısının açılması başta ekonomik olarak gözüktüğü de Batman için sektör, kadınlar başta olmak üzere insanlara birey olma şansı veren, güçlü kişiliklerin oluşmasını sağlayan bir uğraşı alanı haline gelmiştir.

Batman’da Batman Hazır Giyim Sanayi Sektör Analizi 2011 Dikagöre; Batman ilinde tekstil sektörün güçlü tarafı ve fırsatları:

- Pazar sıkıntısının olmayışı
- Şirket yöneticilerin daha önce İstanbul deneyimi olması
- Yer tahsisinde kolaylık sağlanması
- 2011’de yürürlüğe giren ek gümrük vergisi
- Ucuz işçi bolluğu

- Enerji, KDV, vergi vb. gibi kalemlerde devlet desteği

Batman Hazır Giyim Sanayi Sektör Analizi;

Sektörün Zayıf Tarafı Ve Tehditler:

- Vergi oranları
- Nakliyat maliyetinin yüksekliği
- Enerji fiyatlarının yüksek olması
- Elektrik kesintileri
- Sanayi alt yapısının mevcut alt yapısı
- Ar-ge ve markalaşma sorunu
- Döviz kurlarındaki dalgalanmalar
- Kalifiye personel eksikliği”(Dika, 2011:21).

Geleneksel emek yoğun olan tekstil sektörün avantajlı ve dezavantajlarıyla en yoğun yapıldığı illerinden biri son durağın Batman olması, bu alanda çalışanların da yüzde 70'e yakını kadınlarınoluşturması dolayısıyla çalışan kadınların demografik özellikleri, aile ve evlilik hayatları, ekonomik yapıları ve iş hayatları, sosyo-kültürel yapısı üzerindeki etkisinin sosyolojik analizini yapmak önemlidir.

BÖLÜM V

5. ARAŞTIRMA BULGULARININ SUNUMU

5.1. Araştırma Bulgularının Düz Tablo (Frekans Dağılımı) Biçiminde Sunumu

“Tekstil Sektöründe Çalışan Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu: Batman İli Örneği” başlıklı araştırmanın amacı ilde tekstil sektöründe çalışankadınların sosyo-ekonomik yapısını incelemek olup ayrıca çalışma sürecinde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaçtan hareketle Batman il merkezindeki tekstil fabrikalarında çalışan kadınların mevcut sosyal, kültürel, ailevi ve ekonomik açıdan özellikleri ile yaşam biçimleri, tutum ve değer yargıları araştırılmış olup tarım toplumundan hizmet sektörüne geçiş sürecinin sonuçları aile vekadın üzerine etkisi araştırıldı. Tekstil, hazır giyim sektörü 2006’dan sonra ülkenin batısından (dahagelişmiş illerden) üretim kapasitesinin doğuya, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ne (daha az gelişmiş illere) kaydırılmaya başlandı. Batman ili genel olarak tarıma dayalı bir ekonomik faaliyet alanıydı. Alternatif endüstriler gelişmemiş ve son yıllarda tarımdan kopan yüksek kadın nüfusunun yanında sektörde birçok insan gizli işsiz durumda kaldı. Bu sosyal yapı projeksiyonunun hazır giyim ve tekstil sektörüne kaydırılmasıyla toplumsal açıdan önemli değişimler yaşandı.

Büyük çaplı sosyo-ekonomik ve kültürel değişme sürecine giren Batman’da, tekstil ve hazır giyim sektöründe çalışan kadınların, aile ve dolayısıyla toplumun yapısında yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçlara ulaşmak ve bu sonuçların sosyolojik değerlendirilmesini yapma amacındayız.

Bu doğrultuda ildeki tekstil fabrikalarında çalışan kadınlara yönelik yapılan anket uygulaması ve bu uygulamanın verileri, verilerin analizleri aşağıda düz ve grafikler şeklinde verilmiştir.

Tablo 2.YaşDurumu

	Sayı	Yüzde
18 altı	81	45,0
20-25 arası	64	35,6
26-30 arası	14	7,8
31-35 arası	5	2,8
36-40 arası	7	3,9
41 ve üzeri	9	5,0
Toplam	180	100,0

Araştırma bulgularımıza bakıldığında;20 yaş altı ve 20- 25 yaş grubunda olan kadınların oranı diğer yaş gruplarına göre daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Katılımcılardan 18 yaş altı olanların oranı %45 oranıyla en yüksek seviye ile bu oranı takip eden 20-25 yaş arası %35,6 ile ikinci yüksek seviyede olup çalışanların çoğunun küçük yaşlarda çalışma çağına girdiği görülmektedir. Sektördeki kadın işçilerin en belirgin niteliklerinden biri yaş aralığıdır. Tekstil sektöründe çalışan kadınların çoğunluğu 25 yaş altıdır. Bu duruma bakarak, kadınların ancak evleninceye kadar, kısa bir süre hayatına dahil olabildiğini görmekteyiz. Tablo 15'te“Kaç yıldır çalışıyorsunuz?” sorusuna verilen yanıt yüzde 65,0 oranında 3 yıl ve daha az süre olup kadınların çalışma sürecine geçici katıldığı, buradan hareketle, bir işçinin ortalama düzeyde eğitim alması ve gerekli iş ve el becerilerine sahip olması noktası göz önünde bulundurulduğunda, oldukça kısa bir süre olduğu söylenebilir. Kalifiye kadın işçilerin işten ayrılma oranının yüksekliği, işçi verimliliğini de olumsuz yönde etkilerken, aslında sektör için büyük bir kayıptır.Bu noktada eğitimin rolü çok büyük önem arz etmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan kadınların daha iyi konumdaki işlerde uzun süre çalıştıkları bilinmektedir. Önemli bir meslek edinmek için uzun süre okuyan kadın, çalışma sürecini de çok önemli bir neden olmadığı sürece işini bırakmayıp emekliliğe kadar götürebilmektedir.Tablo 3'e bakıldığında

alıřan kadınların çoęunluęunun okur-yazar ve ilkokulmezunu olup genel itibariyle eęitim seviyeleri dūřuktur.

Tablo 3.Eğitim Durumu

	Sayı	Yüzde
Okuryazar değil	15	8,3
Okuryazar	47	26,1
İlköğretim	73	40,6
Lise	45	25,0
Toplam	180	100,0

Kadın eęitimiyle ilgili birçok çalıřmada, bir kadını eęitmenin, bir aileyi ve bir ulusu eęitmekle eřdeęer olduęu; hatta bir erkeęi eęitmeye nazaran daha önemli olduęu vurgulanmaktadır. Kadının eęitim dūzeyinin yūkseltilmesi, toplum açısından önemlidir. Tūrkiye genelinde olduęu gibi Gūneydoęu Anadolu Bölgesi'nde de son yıllarda kız çocuklarının okula gönderilmeleri için birçok çalıřma bařlatılmıřtır; ancak bu konuda henūz istenilen seviyeye ulařıldıęı söylenemez.

“Eęitim durumu” sorusuna; katılımcılardan okur-yazar oranının yūzde 26,1; ilköęretimseviyesinde olanların oranının yūzde 40,6 ve lise mezunu olanlarınoranı ise yūzde 25,0 olup bu oranlar Tūrkiye'ninortalama eęitim seviyelerine yakın olduęu söylenebilir. Bu sonuçlar, ilde kız çocukların çoęunluęunun lise mezunu ve daha dūřuk seviyede olduęunu, liseden sonra kısa bir çalıřma sūrecinden sonra erkendenevlilik hayatınagirdięinden, çalıřmayı bıraktıęını göstermektedir.

Katılımcılardan yūzde 8,3 gibi bir oranın hiç okuma ve yazma bilmedikleri gr÷lmektedir. 21. yūzyıl Tūrkiye'sinde halen okuma-yazma bilmeyen gençlerimizin olması ūz÷c÷ bir durumdur. Dūnyanın birçok yerinde yař ile eęitim arasında ters orantı var. Katılımcılarımızın çoęunluęu genç olması ve okuma yazma bilmemesi, oran az da olsa dikkate alınmalıdır. Ŭlke genelinde yapılan arařtırmalarda, yař ilerledikçe eęitim seviyesinin dūřt÷ę÷ gr÷lmektedir. Gençlerin eęitim seviyelerinin yařlılara göre daha yūksek olmasında, özellikle son yıllarda zorunlu eęitim sūresinin arttırılmasının ve ūlke genelinde konuya hassasiyet gösterilmesinin önemli ölçüde etkisi vardır.

Türkiye genelinde doğurganlık oranının ve aileye düşen çocuk sayısının en fazla olduğu bölgelerin başında gelen Güneydoğu Anadolu Bölgesi, ilerdenbiri de Batman'dır (TÜİK, 2015). Ailede nüfusun fazlalığı eğitimi olumsuz yönde etkileyen faktörler arasındadır. Bir ailede nüfus sayısı ne kadar fazla ise, çocuk başına düşen maddi imkân o kadar az olacaktır. Bu da çocuğun eğitimini doğrudan etkilemektedir.

Tablo 4.Medeni Durumu

	Sayı	Yüzde
Evli	40	22,2
Bekâr	124	68,9
Nişanlı-sözlü	5	2,8
İkinci evlilik	6	3,3
Dul/boşanmış	4	2,2
Dul/eşi vefat etti	1	,6
Toplam	180	100,0

Katılımcıların medeni durumlarını ortaya koymak amacıyla sorduğumuz bu soru; katılımcılardan bekârların yüzde 68,9'lukoranla çalışanların çoğunluğunu oluşturduğunu, sebebinin ise; evlilik hayatına katılmadan önce başta aile bütçesine katkı olmak üzere kendilerinin depsiko-sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını gidermek için geçici bir süre çalışma hayatına katıldıklarını göstermektedir. Tablo 15'te, "Kaç yıldır çalışmaktasınız?" sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, çalışma hayatının üç yıldan az bir süreyi kapsadığınıbelirtmiştik.

Araştırma grubumuzdaki, evli olup boşanan veya ikinci evlilik yapan kadınların oranının çok düşük olduğundan hareketle bu verileri; Batman ilinde aile bağlarının kuvvetli olduğu, boşanma oranlarının çok yüksek olmadığı, aile bağının devamlılığının önemsendiği şeklinde yorumlayabiliriz. Bu veriler ilde aile hayatına önem verildiğini ve sosyo-kültürel değerlerin aileyi korumaya yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında kentin geleneksel yapısının boşanmaya sıcak bakmadığını, bu nedenle boşanmanın düşük olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Tablo 5.Evlilik Yaşı

	Sayı	Yüzde
12-15	3	6,5
16-20	13	28,3
21-25	14	30,4
26-30	14	30,4
30 ve üzeri	2	4,3
Toplam	46	100,0

16-20 yaş arasında evliliklerin yüzde 28,3; 21-25 yaş arası evliliklerin yüzde 30,4 ve 26-30 yaş arası evliliklerin ise yüzde 30,4 gibi oranlara sahip ildeki evliliklerin, ülkemizde yapılan evlilik yaşı oranlarına yakın olduğu söylenebilir. Fakat katılımcılarımızdan 3 tanesinin (%6,5) çocuk yaşta evlilik yaptığı görülmektedir. Buradan hareketle, çocuk gelinlerin az da olsa halen var olduğu söylenebilir. Bu konuda, devletin gerekli yasal düzenlemelere devam etmesi ve toplumun da bu konuda daha da bilinçlendirilme çalışmaları yapması büyük önem arz etmektedir.

Tablo 6.Evlilik Şekli

	Sayı	Yüzde
Kaçarak	5	10,9
Görücü usulü	15	32,6
Flört ederek	2	4,3
Tanışıp, anlaşılarak	21	45,7
Berdel	1	2,2
Diğer	2	4,3
Toplam	46	100,0

Kadınların “evlilik şekilleri” ile ilgili soruya vermiş oldukları cevaplara baktığımızda, görücü usulüyle 32,6 bir oranla, tanışıp anlaşılarak yapılan evliliklerin ise yüzde 45,7 bir orana sahip olduğunu görmekteyiz. Bu veriler, ilde geleneksel kültür yapısının devam ettiğini; ancak kültürel değişim sürecinin de yaşanmakta olduğunu söylenebilir. Bilindiği gibi geleneksel kültürün hâkim olduğu sosyo-kültürel yapılarda görücü usulü ile yapılan evlilikler daha yaygındır.

Geleneksel kültür, bireyselliğin gelişmesi yerine, bireyselliğin ortadan kaldırılmasını, benzerliklerin ön plana çıkarılmasını önemser. Bu sebeple de evlenenlerin bireysel tercihleri yerine, söz ve değerlendirmelerine güvenilen insanların, iki kişiyi birbirine uygun görüp tavsiye etmesi, tercih edilir bir eş seçme modeli olarak kabul görmektedir. Türk toplumunda zaman zaman görülen evlilik şekillerinden bir diğeri de kaçarak gerçekleştirilen evliliklerdir. Batman ilinde kaçarak gerçekleştirilen evlilik şeklinin düşük olduğu görülmektedir.

Araştırma grubumuzdaki kadınların %4,3'ünün flört ederek; %45,7'sinin ise tanışıp anlaşılarak evlendiklerini belirtmesi, bireylerin kendi eşlerini kendilerinin seçtiği, dolayısı ile kadının birey olarak kabul edildiği, bireyin kendisinin de birey olduğunu fark ederek buna göre davranış sergilediği bir evlilik şekli olarak kabul edilmektedir.

Evlilik yaşına geldiği halde eşini seçme hakkının olmadığını veya kendisine uygun eş seçemeyeceğini düşünen insanlar günümüzde de mevcut. Çevrelerindeki insanlar tarafından da zaman zaman bireyin kendisine uygun eş seçemeyeceği düşüncesi yaygın olarak kabul görebiliyor ve insanların eşlerini kendilerinin seçmelerine izin verilmeyebiliyor. Oysa günümüzde insanların eğitim seviyeleri yükselmiş, sosyal etkileşim ağları artmış, ilgi ve merakları daha fazla farklılaşmaya başlamıştır. Bu durum, bireylerin eşlerini kendilerinin seçmemeleri halinde birtakım sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu sebeple ilde görücü usulü ile yapılan evlilikler, geleneksel toplumlarda tercih edilen evlilik şekilleri olmasına karşın, bugünün karmaşık toplumlarında tanışıp anlaşılarak yapılan evlilikler tercih edilmekte ve bu evlilik şekli giderek daha yaygın hale gelmektedir.

Bugünün gençlerinin, aile içinde kendilerini daha iyi ifade edebildikleri, aile içi iletişimin eskiye oranla daha iyi durumda olduğu kabul edilmektedir. Sahada yapmış olduğumuz görüşmeler sırasında, eskiden evlilik çağına gelmiş kadınların aile büyüklerinin uygun gördüğü kişilerle evlenmeyi kader olarak kabul ettikleri ve evliliğe rıza gösterdikleri gerçeğine şahit olduk. Ancak günümüzde kendilerinin eski kadınlara oranla dışarıdaki insanlarla daha fazla iletişime girebildiklerini, bu süreçte sevdikleri birisi ile karşılaştıklarında onunla evlenmek istediklerini, aileleri vermeyince de kader deyip boyun eğmek yerine, gerekirse kaçarak evleneceklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca dünyanın değişmesine karşılık ailelerinin çok da

değişmediklerini, buna rağmen sevindikleri kişilerle evlenme konusunda artık aileye karşı direnç göstereceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 7. Çocuk Sayısı

	Sayı	Yüzde
Çocuğum yok	14	28,8
1-2	20	49,4
3-4	8	19,2
5-6	2	3,3
7 ve üzeri	2	3,3
Toplam	46	100,0

Evli olup çalışan kadınların karşılaştıkları sorunların başında hiç şüphesiz çocuk bakımı gelmektedir. Kariyer mi, çocuk mu veya ikisini de yarı yamalak yapmak mı? Çalışan kadının çocuklarının olması iki rolün (annelik ve iş kadını) gereği çok yıpranmasına neden olmaktadır. Batman çocuk sayısının fazla olduğu illerimizdendir. Bir kadının çalışmasını engelleyen en önemli neden çocuk sayısının fazla olmasıdır. Fakat son yıllarda “çok çocuk” yerine “az çocuk” anlayışı ülkemizin genelinde olduğu gibi Batman’da da yaygınlaşmaya başlamıştır. Özellikle kız çocukların eğitim hayatına girmesi ve kariyer, meslek edinme gayretiyle iş hayatına atılması kadınların çocuk yapmayı ikinci plana atmasına yol açmıştır. Öte yandan araştırma grubumuzda evli olup da çocuğu olmayanlar ve evli olan ya da bir evlilik yaşadığı halde çocuğu olmayanların etkisiyle evli olanların çocuk sayısı oranının düştüğü gözlemlenmektedir.

Araştırma grubumuz içinde, bir veya iki çocuğu olanların %49,4 ile en yüksek orana sahip olduğunu görmekteyiz. Bu veriyi, çok sayıda çocuk sahibi olma eğiliminin azaldığının göstergesi olarak değerlendirebilir. Özellikle de geleneksel kültürün hâkim olduğu yerlerde, çocuk sahibi olmanın son derece önemsendiği bilinmektedir. Son yıllarda hükümetin de çok çocuk yapma teşviklerinin etkisiyle bir dönem azalan oranın bir nebze de olsa yeniden arttığı söylenebilir. Çalışan kadınların, çocuk bakım sorununu gidermek için “teyze, hala, nine” gibi akrabaya dayalı bazı pilot uygulamalara başladığı bilinmektedir.

Tablo 8.Eşin Eğitim Durumu

	Sayı	Yüzde
Okuryazar değil	8	17,4
Okuryazar	10	21,7
İlköğretim	13	28,3
Lise	10	21,7
Ön Lisans	3	6,5
Lisans	1	2,2
Yüksek Lisans/Doktora	1	2,2
Toplam	46	100,0

Evlilerden, eşi okuryazar olanların oranı yüzde 21,7; ilköğretim seviyesinde olanların oranı yüzde 28,3 ve lise seviyesinde olanların oranı ise yüzde 21,7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışanların çoğunluğunun alt gelirli fakir aileler olduğu ve bunların da çoğunun sonradan kırsal alanlardan kentsel alana göç ettiklerinden okuryazar oranının, kadınlarda olduğu gibi erkeklerde de düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Çünkü asgari ücretin altında çalışabilecek iyi durumda olan ailelerin çocukları nadirdir. Bu ailelerdeki akraba evliliği yüksektir.

Tablo 9.Eşin Akrabalık Durumu (Evet/Hayır)

	Sayı	Yüzde
Evet	19	41,3
Hayır	27	58,7
Toplam	46	100,0

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde akraba evlilikleri, ülke ortalamasının üzerindedir. Son yıllarda kentleşmenin artmasıyla karmaşık toplum yapısı arttığından kent merkezlerinde akraba evliliğigiderekdüşmektedir; ancak kırsal alanlarda halen bu oran yüksektir. Araştırma grubumuzdaki evli katılımcılardan neredeyse iki kişiden birinin akraba evliliği yaptığı görülmüştür. Evliliklerin yüzde 41,3'lik kısmının akraba evliliği olduğu; yüzde 58,7'lik kısmının ise akraba evliliği olmadığını göstermektedir.

Tablo 10.Eşin Akrabalık Derecesi

	Sayı	Yüzde
Amca kızı	7	15,2
Uzaktan akraba	23	50,0
Dayı kızı	5	10,9
Teyze kızı	1	2,2
Hala kızı	2	4,3
Başka	8	17,4
Toplam	46	100,0

Bölgede özellikle birinci derece kuzen evliliği dediğimiz evlilikler çok yaygın yapılmaktadır. Akraba evlilikleri, günümüzde azalma gösterse de halen yaygın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 50,0'lik oranla uzaktan akraba evliliği yaptığı görülmektedir. Batman'da özellikle kırsal kesimdeki nüfusun çoğunluğugeçim sıkıntısı, zorunlu köy boşaltmaları vb. gibi nedenlerden dolayı batı illerine göç etmiş durumdadır. Bunun da bir sonucu olarak akraba evliliklerinin daha çok farklı illerde yaşayan uzakakrabalar arasında yapıldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 11.AkrabaEvlilikleri Hakkındaki Düşünceler

	Sayı	Yüzde
Akraba evlilikleri akrabalık bağlarının güçlenmesini sağlar.	31	17,2
Evliliklerin daha uzun ömürlü olmasını sağlar.	32	17,8
Maddi kolaylık sağlar	9	5,0
Aile mal varlığının bölünmesini sağlar.	17	9,4
Önemi yoktur.	54	30,0
Zararlıdır/Büyük riskleri vardır	28	15,6
Başka	9	5,0
Toplam	180	100,0

Türkiye'de soybirliği ve ekonomik gücün korunması adına halen yakın akraba evliliğinin yaygın şekilde yapıldığı bilinen bir gerçektir. Bu uygulama Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde daha yaygındır. Baba soyuna dayanan aşiret- sülale birliğini muhafaza eden, özellikle az gelişmiş bölgelerdeki akraba evliliklerine kırsal alanlar ile kentlerin gecekondü mahallelerinde sıkça rastlanmaktadır. Bu evliliklerin amaçlarından biri de ailelerin sahip olduğu toprak bütünlüğünün korunmak

isteniyor olmasıdır. Kızın, amcası oğlu ile evlenmesinin adeta kural olduğu bu bölgelerde “akrabaya olan güven” pekişmiş kabul edilmektedir. Akraba evliliklerinin sosyal yapı içindeki yeri ve yaygınlığına bakıldığında erken yaş evlilikleri, sakat çocuk doğumu, çocuk ölüm oranlarının artışı, erken gebelikler, kadın hastalıkları ve beraberinde gelişim bozukluklarının ortaya çıkması, okulda olması gereken kız çocuklarına küçük anne rolü verilmesi, çocukluğunu yaşayamadan gelin olan çocukların yaygın olduğu GAP bölgesinde yetişen, köy ve kasabalardan il merkezlerine göç eden kesimin çoğunluğunu oluşturan araştırma grubumuzdaki kadınlar, halen akraba evliliği konusunda tam anlamıyla ya bilinçlenmemiş veya ataerkil geleneksel kültür yapısında yetişmelerinden olacak ki bölgenin genel kültür anlayışına paralel düşünmektedir.

Akraba evliliklerinin akraba bağlarını güçlendirdiği düşüncesinin yüzde 17,2; akraba evliliğinin, evliliğin daha uzun olmasını sağladığı yönündeki düşüncenin ise yüzde 17,8’lik oran ve önemi yok diyenler yüzde 30,0 ile geleneksel kültürde yetişen kadının anlayışını yansıtmaması açısından üzerinde durulması gereken konulardan biridir. Fakat bir sonraki soruda görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğunun akraba evliliğini istememesi, verdikleri cevaplarda çelişkilerini göstermektedir.

Tablo 12.İleride Evlenmeniz Durumunda Eşin Akraba Olması İsteme Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	30	22,4
Hayır	96	71,6
Fikrim yok	8	6,0
Toplam	134	100,0

Katılımcıların yüzde 71,6’u akraba evliliğini istemediklerini söylemekte; fakat akraba evliliğini isteyenlerin oranı da yüzde 22,4 olup küçümsenmeyecek bir orandır. Sosyo-kültürel yapıların bazıları kendi yapılarının dışından evlilikleri (egzogami- dışarıdan evlilik) onaylamaz; bazıları ise aksine, kendi yapıları içinden olan (endogami-içeriden evlilik, akraba evliliği) evlilikleri onaylamaz. Her iki evlilik şeklinin de avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Ancak aynı sosyo-kültürel yapılar içinde yaşayan insanlar arasında akrabalık ilişkilerinin olma ihtimali daha

yüksektir ve bu da genlerle geçen rahatsızlıkların ortaya çıkma ihtimalini arttırmaktadır. Diğer taraftan bakıldığında, akraba evlilikleri kapalı toplum yapılarında daha çok görülen evlilik şekillerindendir. Ancak günümüz karmaşık toplumlarında, etkileşim ağının yoğunlaşmasından kaynaklanan sebeplerle akraba evliliklerinin oranında önemli miktarlarda düşüşler görülmektedir. Araştırma grubumuzdaki kadınların bu verilere dayanarak Batman ilinde ciddi ölçüde akraba evliliklerinin olduğunu söyleyebiliriz. Karmaşık toplumlarda akraba evliliği oranlarındagiderek azalma görülmektedir.

Tablo 13.Nikahekli

	Sayı	Yüzde
Resmi nikah	17	37,0
Dini nikah	3	6,5
Hem resmi hem dini	26	56,5
Toplam	46	100,0

Türkiye’de evlilikler gerek Medeni Kanun’da belirtilen niteliklere sahip olan ve sistem tarafından tanınan evlilikler, gerekse de sistem dışı ve çoğunlukla dinsel ve toplumsal olarak kabul edilebilirliği olan hem resmi nikah hem de imam nikahı beraber yapılmaktadır. Nikah biçimleri temel sosyo-ekonomik ve demografik değişkenlere göre farklılaşır ve evliliklerin büyük bir çoğunluğu hem resmi hem de imam nikahı şeklinde gerçekleşir. Araştırmamızda da evliliklerin yüzde 56,5’lik oran ile hem resmi hem de imam nikahı şeklinde yapıldığı görülmektedir. Sadece resmi nikah ile gerçekleştirilen evlilikler düşük seviyelerde olup sadece imam nikahı ile gerçekleştirilen evlilikler ise, şehir ve kasaba yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmalarda; yerleşim yerine göre yapılan evlilikler, genel olarak kırsal yerleşim yerlerinden modern kentsel yerleşim yerlerine gidildikçe sadece imam nikahı ile yapılan evliliklerin oranında azalma, sadece resmi nikah ile yapılan evliliklerin oranında ise artış olduğu görülmüştür. Küçük kentlerde sadece imam nikahı ile yapılan evliliklerin çok olmasının yanında, köylerde bu oran daha da yükselmektedir. Resmi nikahve imam nikahının bir arada olduğu nikahların her yerleşim yerinde daha yaygın olduğu birçok araştırmada teyit edilmiştir.

Tablo 14.İleride Evlenildiğinde Nikah Şekli

	Sayı	Yüzde
Resmi nikah	8	6,0
Dini nikah	4	3,0
Hem resmi hem dini	122	91,0
Toplam	134	100,0

Türkiye’de resmi evlilik şekli “resmi nikâh” olarak nitelendirilmektedir. Ancak her sosyo-kültürel yapının kendisine özgü gayri resmi ve toplum tarafından onaylanan evlilik şekilleri de bulunmaktadır. Türk toplumunun onayladığı, ancak resmi olmayan nikâh şekli “dini nikah” olarak tanımlanmaktadır. Araştırma grubumuzdaki kadınların nikâh şekillerine baktığımızda yüzde 56,5’lik oranla hem dini hem de resmi nikahın çok tercih edilen nikah şekli olduğu önceki “Tablo 13’te tespit edilmişti. “İlerideki evliliğinizde nasıl bir nikah” şeklindeki soruya verilen cevaplara bakıldığında %91,0’lük oranla “hem resmi hem de dini nikahın” en çok tercih edilen nikah şekli olduğu görülmüştür.

Türkiye’nin pek çok yerinde halk hem resmi nikâhı yaparak devletin istemiş olduğu resmiyeti evliliğine yansıtmakta hem de dini nikahladının evlilik ile ilgili müeyyidesini yerine getirmiş olmayı tercih etmektedir. Bu yaygın eğilimin Batman ilinde de uygulanmakta olduğunu gördük. Bu noktada, halkın evlilik müessesesine ne kadar önem verdiğinin bir göstergesi olarak hem resmi hem de dini nikahı bir arada gerçekleştirerek, hiçbir aksaklığa izin vermeyecek kadar hassasiyet gösterdiklerini de görüyoruz. Araştırma grubumuzdaki kadınların %6,0’ı sadece resmi nikahlı, %3,0’ü de sadece dini nikahlı olduğunu belirtmiştir. İnsanların sadece resmi nikahlarının olması kendi tercihleri olarak yorumlanabilir. Laik bir ülkede yaşayan insanların, bu tercihleri üzerinde hiç kimsenin söz söylemeye hakkının olmadığı da bilinmektedir. Çünkü resmi nikâh, yasaların öngörmüş olduğu ve eşlerin karşılıklı haklarının korunduğu kabul edilen bir evlilik şeklidir. Ancak dini nikah olarak adlandırılan ve resmi geçerliliği olmayan evlilik şekli için aynı şeyleri söyleyebilmek mümkün değildir. Eşlerin, sadece dini nikahlarının olması, bu nikah şeklinin de resmiyetinin olmaması, zaman zaman mağduriyetlerin yaşanmasına, özellikle de kadın ve

çocukların mağduriyetler yaşamasına sebebiyet verebilmektedir. Çünkü bu nikâh şeklinin, resmi bir yaptırım gücü söz konusu değildir. Araştırma grubumuza baktığımızda kadınların %3,0'ün sadece dini nikahlarının olması dikkatleri çekmektedir. Araştırma grubumuzdan anlaşıldığı üzereaz olsa da Batman ili genelinde dini nikah ile yapılan evliliklerin var olduğu ve bundan dolayı da mağduriyetlerin zaman zaman yaşanabileceği gerçeği dikkate alınmalı ve konu ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır, diye düşünüyoruz. Yazısız kuralların yazılı kurallardan daha fazla yaptırım gücünün olduğu cemaatvari toplumlarda, dini nikâhın yaptırım gücünün son derece yüksek olduğu bilinmektedir. Ancak günümüz karmaşık toplumlarında, ikincil ilişkilerin hâkim olduğu ve yazılı müeyyidelerin yaptırım güçlerinin daha yüksek olduğu inkâr edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve toplumsal bilinçlendirme artmalıdır.

Tablo 15.Çalışma Süresi

	Sayı	Yüzde
3 yıldan az	117	65,0
4-7 yıl	35	19,4
8-11 yıl	6	3,3
12-15 yıl	12	6,7
16-19 yıl	6	3,3
20 yıl ve üzeri	4	2,2
Toplam	180	100,0

Katılımcılarınçoğunluğu,bekarolmalarınedeniyle evlilik hayatına katılmadan önce başta aile bütçesine katkı olmak üzere kendilerinin ihtiyaçlarını gidermek için çalışma hayatına kısa süreliğine katılmaktadır. “Kaç yıldır çalışmaktasınız” sorusuna “üç yıldan az”cevabı %65,0’leen yüksek orana sahiptir. İş hayatı, bir yandan kadının saygınlığı, ekonomik özgürlüğü ve özgüvenine katkı sağlarken bir diğer yandan geleneksel değerlere dayalı tutumların sürdürülmesi de kadın için çeşitli sorunları beraberinde getirebiliyor. Kadının toplumdaki geleneksel rolü olan anneliği, eş ve ev kadını rolü, iş hayatında karşısına bir engel olarak çıkabiliyor. Evlilik hayatına giren kadın, gebelik planlayan veya çocuğu olan kadın, eşinin çalışmasını istememesi vb. gibi unsurlar, kadının işten ayrılmasına neden olabilmektedir.

Tablo 16.Çalışma Sebebi

	Sayı	Yüzde
Aile ekonomisine katkı sağlamak	111	61,7
Gelir sahibi olmak	17	9,4
Boş zamanı değerlendirmek	13	7,2
Kariyer sahibi olmak	3	1,7
Sosyal çevre edinmek/saygınlık kazanmak	23	12,8
Kendi ihtiyaçlarını özgürce karşılamak	9	5,0
Başka	4	2,2
Toplam	180	100,0

Çalışanların çoğunun, kazandıkları parayı aile büyüklerine vermekte olduğunu %61,7'lik oranla çok rahat görebilmekteyiz. Kadınlar erkeklere nazaran aile bütçesine daha çok katkı sağlar. Kadınların sosyal hayata katılımının daha az olması; ayrıca sigara içme, kahvehanelerde arkadaşlarla saatlerce zaman geçirme, eğlence, tatil, gezip tozma gibi etkinlikler kadınlarda daha az olduğundan elde edilen kazanç aileye aktarılmaktadır.

Tablo 17.İleride Evlenildiğinde Çalışmaya Devam Etme Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	61	45,5
Hayır	52	38,8
Eşimin maddi durumuna bağlı	21	15,7
Toplam	134	100,0

“Evlendiğinde çalışmaya devam etmek ister misiniz?” sorusuna %45,5 orana evet demelerine rağmen % 38,8 hayır yanıtı verenlerin olması; kadınların, çalışma hayatını tam önemsemediğini, çok gerekmediği sürece çalışmak istemediğini, kendisini ev hanımı, çocuklarının annesi olarak daha rahat hissettiğini, ayrıca iş yükünün fazla olması, evde ev işleriyle desorumlu olması çalışmaya isteğini azaltmaktadır. Çalışma isteğinin daha çok iyi bir eğitimle önemli bir kariyer noktasına gelmiş kadınlarda olduğunu görüyoruz. Fakat vasıfsız olup mesleki eğitimden yoksun olan kadınların, çalışma koşullarının ağır olması, ücretlerin yetersiz oluşu, sağlık güvencesiz çalıştırılmaları, ev işleri, çocuk bakımı vb. gibi nedenlerden ötürü çalışma sürecini sürdürmede isteksiz davrandıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 18.Çalışma Sürecine Katılırken İzin Alma Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet, izin almak zorundayım	119	66,1
Hayır, kendim karar verdim	61	33,9
Toplam	180	100,0

Kentin kültürel, genel yapısını yansıtan aile büyüklerine danışma, onlardan izin alma anlayışının %66,1’lik oranla halen önem arz ettiğini görmekteyiz. Ayrıca, Tablo 19’da görüldüğü gibi iznin aileden(anne-babadan) alınma oranıyüksek olması, Batman’da aile bağlarının güçlü olduğunuve kültürel değerlere önem verildiğini göstermektedir.

Tablo 19.İzin Alınan Kişi

	Sayı	Yüzde
Eşimden	36	31,1
Anne-Babamdan	69	55,0
Yakınlarımdan	11	9,4
Başka	2	4,4
Toplam	119	100,0

İzin alma konusu, kent ve kırsal alanda farklılık gösterdiği gibi cinsiyetler(erkek-kadın) arasında da farklılık gösterir. Kırsal alanda kültürel değerlere bağlılık oranının yüksek olduğu, ayrıca kadınlarda erkeklere nazaran önde olduğu bilinmektedir. Kadınların mevcut sosyal, kültürel, aileyaşam biçimi, tutum ve değerlerine bağlılığı daha yüksektir.

Tablo 20. Çalışmaktan Memnun Olma Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	100	55,6
Hayır	66	36,7

Kararsızım	14	7,8
Toplam	180	100,0

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de iş hayatının, kadına, toplumda saygınlık kazandırdığı, ekonomik özgürlük ve özgüvenine katkı sağladığı bilinen bir gerçektir. Günümüzde toplumsal kabul gören çalışan kadın, memnuniyetlik derecesini de artırır. “Çalışmaktan memnunum” cevabının yüzde 55,6 ile gayet yükseklerde olduğunu; ancak “çalışmaktan memnun değilim” cevabının yüzde 36,7 ile küçümsenmemesi gerektiğini söyleyebiliriz. Çalışma hayatında olan kadın için, bu sürecin getirdiği birçok olumsuz koşul da vardır. Geleneksel değerlere dayalı tutumların sürdürülmesi de çalışan kadının memnuniyetlik derecesini azaltır. Kadının toplumdaki geleneksel rolü olan anneliği, eş ve ev kadını rolü, iş hayatında karşısına bir engel olarak çıkabilmektedir. İş-aile çatışması ve suçluluk duyguları ile baş edememe durumu, özgüven eksiklikleri, kararsızlık gibi bazı kişilik özellikleri, kendine ve cinsiyet rolüne dair negatif önyargılar ve bunlarla ilgili karşılaşabilecekleri sorularla baş edemeyeceklerine yönelik düşünceler, çalışmaktan memnun olmadığını söyleyen kadınlar açısından etkili olan önemli faktörlerdir.

Tablo 21. Aynı İşte Devam Etme İsteği

	Sayı	Yüzde
Evet	100	55,6
Hayır	80	44,4
Toplam	180	100,0

Katılımcıların, yüzde 55,6 oranla evet demesi; emek yoğun olan tekstil sektörünün, kadınlar için yorucu olmasına rağmen iş olanakları az olduğundan alternatif seçenek olmamasına rağmen çoğunluk aynı işte devam etme görüşündedir. Geleneksel toplum yapısının katı şekilde uygulandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, dışarıda çalışankadının, işten döndüğünde ayrıca ev işleriyle, çocuk bakımıyla uğraşması, bu süreçte onların aşırı derecede yıpranmasına neden olmaktadır.

Tablo 22. Çalışmaya Devam Etme İsteğinin Nedeni

	Sayı	Yüzde
Çünkü kendimi özgür hissediyorum	12	12,0
Para kazanmayı ve özgür olmayı seviyorum	43	43,0
Eşim dahil kimseye muhtaç olmuyorum	25	25,0
Ailemin geçimine katkıda bulunmak zorundayım	19	19,0
Başka	1	1,0
Toplam	100	100,0

Çalışma sürecindeki kadının sosyo-kültürel ve ekonomik hayattan beklentileri, tutumları, kabulleri, hayalleri, vb. pek çok konuda daha iyi konumda olduğu bilinen bir gerçektir. Çalışan kadının toplumsal saygınlığı, ekonomik özgürlüğü ve özgüven birçok açıdan daha iyi bir yapıya sahiptir. Bu da çalışma sürecini sürdürmesini sağlamaktadır. Kadın üzerinde baskıcı kültürün etkisini azalttığı ve kadının ihtiyaçlarını karşıladığı için %43,0 oranında psiko-sosyal özgürlüğün, ekonomik özgürlük kadar önemli olduğunu görmekteyiz.

Tablo 23. Çalışmayı Bırakma İsteğinin Nedeni

	Sayı	Yüzde
Çünkü kendime zaman ayıramıyorum	10	12,2
Üzerimde çok fazla baskı hissediyorum	46	59,8
Çünkü eşime ve çocuklarıma zaman ayıramıyorum	23	26,8
Başka	1	1,2
Toplam	80	100,0

Çok gerekmediği sürece kadının çalışmak istemediği, kendisini ev hanımı, çocukların annesi olarak daha rahat hissedeceği sonucunu bu Tablo dan çıkarabilmekteyiz. Çalışma isteği daha çok iyi bir eğitimle önemli bir kariyer noktasına gelmiş kadınlarda vardır. Bunu sebebi, iyi bir noktada olduklarından hem çalışma koşullarının çok ağır olmaması hem baskı hissetmemeleri hem de daha iyi bir ücret elde etmeleridir. Fakat vasıfsız ve mesleki eğitimden yoksun kadınların çalışma koşullarının ağır olması, ücretlerinin yetersiz oluşu, sağlık güvencesiz çalıştırılması, ev işleri, çocuk bakımı vb. gibi nedenler kadınların çalışma süreci sürdürme azmini azaltmaktadır. Katılımcılar aşırı baskı hissettikleri öncülüne yüzde

59,8'e yanıt verdi. Kadının iş yerinde “iş kadını”, evinde “anne, ev kadını” gibi birden çok rolden sorumlu olması kadının yıpranmasına neden olmaktadır. Geleneksel değerlere dayalı tutumların yaygın olduğu Batman’da çalışan kadının çocuk bakımı, eş ve ev kadını rolü, ev işi, kadının yorulup yıpranmasına neden olmaktadır.

Tablo 24.Kendi Aylık Kazanç Durumu

	Sayı	Yüzde
1000 TL’den az	105	58,3
1001-1500 TL	43	23,9
1501-2000 TL	2	1,1
2001-2500 TL	20	11,1
2501-3000 TL	9	5,0
3001 TL ve üzeri	1	,6
Toplam	180	100,0

Çalışma grubumuzu kadınlar oluşturduğundan ve bunların çoğunluğunun eğitim seviyeleri düşük olduğundan kalifiye eleman statüsündedirler. Dolayısıyla çoğunluk, asgari ücretin altında bir ücretle çalışmaktadır. Ücret alma konusunda, cinsiyetçilik ayrımı da dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de yaygındır. Ülkemizde asgari ücret 1400 TL ve üzeriyken, çalışanların yüzde 58,3’lük bir oranının 1000 TL ve altında bir ücretle çalıştırılması, üzerinde durulması gereken konudur. Bu alanda yasal düzenlemelerin artırılması ve bunların uygulanması noktasında gerekli tedbirlerin alınması gerekir.

Tablo 25.Eşinin Mesleği

	Sayı	Yüzde
Esnaf/Ticaret	11	23,9
Tarım ve hayvancılıkla uğraşıyor	4	8,7
Kamuda/Devlette çalışıyor	3	6,5

Turizm/Hizmet sektöründe çalışıyor	1	2,2
İşçi/Yevmiye İş/Serbest meslek	25	54,3
Başka	2	4,3
Toplam	46	100,0

Çalışanların çoğunluğunun, maddi durumları düşük, Batman'a sonradan göç eden ailelerden olduğunuyukarıda belirtmiştik. Bu sınıfta olan ailelerin çoğu, kenar semtlerde ikamet edip günlük işçi-yevmiye ile geçinmeye çalışanlardır. Tablo ya baktığımızda eşin mesleğine verilen yanıt yüzde 54,3 ile en yüksek oranın ile işçi-yevmiye ile çalışanlarda olduğunugörmekteyiz.

Tablo 26. Eşin Aylık KazançDurumu

	1000 TL'den az	20	43,5
	1001-1500 TL	17	37,0
Evl	1501-2000 TL	1	2,2
i olup eşi	2001-2500 TL	5	10,9
çalışanları	2501-3000 TL	1	2,2
n, daha	3001 TL ve üzeri	2	4,3
	Toplam	46	100,0

çok işçi/yevmiye işi/serbest meslek işlerinde çalıştıklarını, haliyle çoğunun vasıfsız işçi konumunda olduğunu Tablodan görebilmekteyiz. Eş gelirinin %43,5'lük oranla 1000TLve altı olması da ayrıca eğitim seviyesinin düşük olduğunu ve çoğunluğun vasıfsız işçi konumunda olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 27.MeslekTercihEtmeDurumu

	Sayı	Yüzde
Ev hanımı	63	35,0
Memur	46	25,6
İşçi	21	11,7
Serbest meslek	13	7,2
Çalışmak istemezdim	33	18,3
Başka	4	2,2
Toplam	180	100,0

Kadınlara, mümkün olursa hangi meslek kolunutercih edeceklerini sorduğumuz soruda, “ev hanımı” cevabının yüzde 35,0’lik bir oranlakaşımıza çıkması dikkat çekici bir sonuç olup son derece düşündürücüdür. Öte yandan araştırma grubumuzdaki kadınların %25,6’sının, memur olmayı tercih etmesi izahı zor bir durumdur. Bu veriler, geleneksel toplum yapısında dışarıda çalışan kadının daha çok yorulduğu, ev hanımının ise daha rahat olduğu anlayışını ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 28.Kazanılan Parayı Harcama Durumu

	Sayı	Yüzde
Kendim harcarım	35	19,4
Eşime veririm	47	26,1
Aile büyüklerine veririm	93	51,7
Başka	5	2,8
Toplam	180	100,0

Çalışanların çoğunun, kazandığı parayı aile büyüklerine vermekte olduğunu %51,7’lik orandan rahatlıkla çıkarabilmekteyiz. Daha önce de belirttiğimiz gibi çalışan kadınların çoğunluğununamacı,aile bütçelerine katkı sağlamaktır. Kadınlar erkeklere nazaran aile bütçesine daha çok katkı sağlar. Kadınların sosyal aktivitelere katılımının daha az olması vb. gibi nedenlerle kazançlarının büyük bir kısmı genellikle ailenin temel ihtiyaçlarına harcanmaktadır.

Tablo 29.Parayaİhtiyaç Olduğunda Karşılanma Şekli

	Sayı	Yüzde
Bankadan çekirim	8	4,4
Ailemden isterim	93	51,7
Yakınlarımdan/akrabalarımdan isterim	39	21,7
Arkadaşlarımdan isterim	8	4,4
Komşularımdan isterim	21	11,7
Başka	11	6,1
Toplam	180	100,0

Katılımcılar, kazandıkları parayı ailelerine verdiklerinden paraya ihtiyaçları olduğunda da yine ailelerinden istemektedirler. Haliyle %51,7’lik bir oran beklenen bir sonuçtur. Geleneksel değerler sisteminin varlığını güçlü bir biçimde sürdürdüğü açıkça görülebilmektedir. Katılımcılar, kadın olduğu ve bu kadınlar kazançlarını daha çok aileye verdiklerinden, para ihtiyaçlarını da yine aileden karşılarlar.

Tablo 30.Kredi Kartı Kullanımı

	Sayı	Yüzde
Evet var, kendim kullanıyorum	34	18,9
Evet, var, eşim kullanıyor	10	5,6
Hayır yok	132	73,3
Başka	4	2,2
Toplam	180	100,0

Çalışanlar arasında kredi kartı kültürünün yaygın olmadığını, kredi kartı kullananların %18,9’luk orana sahip olmalarından anlıyoruz. Kart kullanmayanların oranı ise yüzde 73,3 gibi yüksek bir seviyededir. Kadınların kart kullanma oranı genel olarak erkeklere göre azdır. Çalışma grubumuzda da çoğunluğu bekarların oluşturması, oranı azaltan nedenlerdendir. Fakat kart kullanma oranı son yıllarda ülkemizin genelinde olduğu gibi Batman’da da hızla artmaya başlamıştır. Bu da özellikle online alışverişin yaygınlaşmasıyla kredi kartı kullanımının yaygınlık kazanmasını sağlamıştır. Toplumda, tüketim kültürünün öne çıkması, insanlar

arasında tüketmekle var olmayı eşleştiren bir toplum anlayışını yaygınlaştırmaktadır. Bu anlayış da kart kullanımını arttırmaktadır.

Tablo 31.Gruplara Üyelik Durumu

	Sayı	Yüzde
Kadın faaliyetleri ile ilgili dernekler	64	35,6
Sendika	10	5,6
Dini gruplar	63	35,0
Gençlik grupları	20	11,1
Siyasi parti	9	5,0
Ticaret/iş grupları	14	7,8
Toplam	180	100,0

Ülkemizin genelinde olduğu gibi Batman’da da çalışankadınların sendikalara katılım oranı düşüktür. Üst düzey karar mekanizmalarında temsilciliğin çoğu erkekler tarafından yürütülmektedir. Kadının, gruplara üyelik oranının yüksek olması sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda sosyal açıdan da güçlendirme sağlar. Araştırma grubumuzdaki kadınların %35,6 oranla kadın faaliyeti gösteren gruba üye oldukları görülmektedir. Bu orana yakın olan dini gruplara üyelik veya katılımı yüzde 35,0 olması ise toplumun ekonomik yapı kadar dini değerlere de önem verdiğini göstermektedir. Geleneksel toplum yapısı üzerinde dinin belirleyici yaptırımları olduğundan dinin gereklerini öğrenme isteği fazla olabilmektedir.

Tablo 32.Batman’da Yaşama Süresi

	Sayı	Yüzde
2 yıldan az	48	26,7
3-10 yıl	34	18,9
11-17 yıl	35	19,4
17 yıldan fazla	63	35,0
Toplam	180	100,0

Batman 1990’dan sonra il statüsüne kavuşmuş olup daha önce küçük bir köy görünümüne iken, petrolün bulunmasıyla yoğun göçe maruz kaldı. Katılımcıların %35,0 oranla 17 yıldan fazla süredir Batman’da ikamet ettiklerini belirtmeleri, iki

yıldan az olanların yüzde 26,7 olması ve 11 ile 17 yıldır ikamet edenlerin yüzde 19,4 olması,Batman’ın kısa bir tarihe sahip olduğunu göstermektedir. Göç edenlerin çoğunluğu çevre köy, kasaba ve illerden gelmektedir. Kentteki kadın sorunları, kadın intiharları üzerinde yapılan birçok araştırmada sorunun kaynağında göç olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 33.Göç Edenlerin Göç Etme Nedeni

	Sayı	Yüzde
Köyde/kasabada iş olanaklarının olmayışı, geçim sıkıntısının olması	19	31,7
Şehir imkânların çekici ve çok olması	7	11,7
Terör olaylarının olması, can güvenliğinin olması	7	11,7
Kan davası/töre/baskı	4	6,7
Çocukların eğitimi	3	5,0
Evlilik	17	28,3
Başka	3	5,0
Toplam	60	100,0

Katılımcılardan göç edenlerin göç etme nedeni başta iş olanaklarının azlığı ve geçim sıkıntısı diyenlerin oranı%31,7’dir. Türkiye’de olduğu gibi Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde işsizlik oranı daha yüksektir. Çünkü komşu ülkelerdeki iç savaşın oluşturduğu yoğun göç dalgalarının ilk uğrak yeri bu bölgedir. Göç sonucu gelen bu nüfus neredeyse “boğaz tokluğuna” çok düşük ücretle çalıştığından, çalışabilecek yaşta olan bölge insanına iş olanağı kalmamaktadır. Bu da geçim sıkıntısını doğurduğundan kırsal alandan kentsel alana göç etme mecburiyetini beraberinde getirmektedir. Özellikle son yıllarda Suriye’deki savaş sonrası ülkemizin yoğun göçe maruz kalması büyük sıkıntılara neden olabilmektedir. Kilis nüfusunun yüzde 67’si Suriyeli olup iç savaş sonucu kente göç edilmiştir. (Yenişafak gazetesi,12.03.2017). Bu göç olgusu, sadece ekonomik açıdan değil, birçok toplumsal soruna da neden olmaktadır. Yoğun göç sonucunda kentte boşanma oranı da artmıştır. “Geçen yıllara göre boşanma davalarının yüzde yüz arttığını belirten Kilis Barosu Başkanı Muammer Fazlağaoğlu, bunun nedenini Suriyeli kadınlarla evliliğe bağladıklarını belirtmiştir.

Tablo 34.Batman’a Göç Etme Konusundaki Düşünceler

	Sayı	Yüzde
İş olanakları çok olduğu için memnunum	55	30,6
Çocuklar daha iyi bir eğitim aldığı için memnunum	31	17,2
Daha temiz ve daha iyi koşullarda yaşadığım için memnunum	27	13,2
Köy yaşamı sıkıcıydı, şehirde yaşam daha eğlenceli, daha çok olanaklara sahibim	29	16,1
Topraksız kaldığım, hayvan besleyemediğim için memnun değilim	18	8,5
Şehir yaşamı aile ilişkilerimi, gelenek/göreneklerimi, kültürümü değiştirdi/bozdu	14	8,9
Şehir yaşamı bizi işsiz güçsüz, evsiz bıraktı, köydeki huzuru şehirde bulamıyorum	4	2,2
Şehirde hayat hızlı değiştiğinden ayak uyduramadığımdan stresli, bunalımlı oluyorum	2	1,1
Toplam	180	100,0

Batman’da iş olanakları daha çok olduğundan memnuniyetlik oranı en yüksek seçenek olup bu oran yüzde 30,6’dır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de işsizlik önemli bir sorundur.

İkinci yüksek oran ise %17,2 ile çocukların eğitimi için göç edilmesine aittir. Eğitim, ihtiyaçların karşılanması için gereken nitelikli iş gücünün yetişmesinde, kalkınma hedefine göre değişen talep yapısına uygun beceri ve bilgilerin aktarılmasında, kaynakları daha verimli olarak kullanılmasında, sağlıklı ve nitelikli istihdama hazır bir nüfusun oluşmasında büyük bir role sahiptir. Nüfusun okur-yazar oranı özellikle de kadın grubunda çok düşük kalmıştır. Eğitim birçok alanda ilerlemek için bir başlangıç noktası olup temel bir ihtiyaçtır. Bu nedenle çocukların eğitimi için yapılan göç oranlarının yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Tablo 35.Batman’ınDeğerlendirilme Durumu

	Sayı	Yüzde
Kadınlar açısından baskısı ve çekilmez	26	14,4
Erkek egemen bir kültür yapısı var	12	6,7
Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı rahat ve özgür bir kent	46	25,6
Hayatımı istediğim şekilde yaşamaya olanak sağlıyor	28	15,6
Terör olaylarından uzak, güvenli, huzurlu bir kent	29	16,1
İş olanakları kısıtlı, yoksulluk seviyesi yüksek olan bir kent	27	15,7
Eğitim, ekonomik, sosyal gibi olanaklar yetersiz	32	17,8
Başka	3	1,7
Toplam	180	100,0

Batman’ı genel olarak farklı kültürlerin bir arada yaşadığı rahat ve özgür bir kent olarak düşünenler en yüksek orana sahip olup, bu oran %25,6’dır. Katılımcıların çoğunluğu sonradan kente göç ettiği için, kentlerin insanı cezbeden olanakları, büyüleyici şekil ve yapıları, alışveriş merkezleri, sosyal, ekonomik, kültürel olanaklarının zenginliği ve kentinde rahat, daha özgür olması; köydeki sosyal kontrol mekanizması görevi üstlenen akraba, komşu ve diğer yakın çevrenin olmayışı, herkesin istediği şekilde eğlenip vakit geçirebildiği bir özgürlük mekan olması köy-kent karşılaştırmasında kentlerin çok daha özgürlükçü ve daha rahat bir hayat standardına sahip olduğu bilinmektedir.

Kentin özgür havası, kentli olmanın gururunu paylaşma, kentte var olan toplumsal ve kültürel olanaklar ve hizmetler kentleri daima çekici kılmaktadır. Kentlerdeki iş olanakları kentleşmeyi cazip kılan nedenlerin başında gelir. Bir yerleşim yerini şehir, kent yapan önemli bazı fonksiyonlar vardır. Kent, “sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri yönetim durumu ve nüfus bakımından kırsal alanlardan ayırt edilen, genellikle tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretim dağıtım ve denetim işlevlerinin toplandığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış, ikincil toplumsal ilişkilerin, toplumsal farklılaşma, uzmanlaşma ve hareketliliğin yaygın olduğu yerleşim alanıdır. Kent kültürü, siyasal, dinsel, sanatsal hoşgörüden/özgürlükten, laik düşünce ve demokrasiden, bilimsel bilgi ve

nesnellikten oluşan bir bütünlüktür. Kent kültüründe örf, adet, gelenek, görenek ve tüm bunları şekillendiren önemi azalmakta, dinsel özgürlük, sanat, bilim ve tartışmalar önem kazanmaktadır” (Kızılçelik,2000: 120).

KatılımcılarınBatman’ı daha rahat ve özgür olarak görmelerinde, son zamanlarda yaşanan terör olaylarında, halk arasındaki birlik ve dayanışmanın önemli etkisi vardır. Batman’ın Güneydoğu Anadolu’daki birçok alandan daha iyi konumda olduğu söylenebilir. Çünkü kentteki nüfusun yüzde 90’dan fazlası Kürt nüfuslu olmasına rağmen son zamanlardaki terör olaylarındaPKK’ye desteği azaltan kentlerin başında Batmangelir. Örneğin son zamanlarda, bu bölgede PKKbirçok ilde hendekler kazabiliyorken ve aynı zamanda özerklik ilan edebilmişken Batman’da güvenlik güçlerinin desteği başta olmak üzere halkın da desteğiyle bu sıkıntılı süreçte, Batmangüvenli illerden olmuştur.

Batman eğitim açısından da çevre illerden daha başarılı bir sevededir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015’te hazırladığı iller arasında eğitim sıralamasında Batman’ın, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki birçok ilden daha iyi konumda olduğu tespit edilmiştir. Batman ilieğitimde, Diyarbakır, Şırnak, Mardin ve Şanlıurfa’dan daha iyi seviyededir. Bu ve buna benzer nedenlerden ötürü kentimizin, istenilen düzeyde olmasa da birçok alanda bölge illerine göre daha iyi bir durumda olduğu söylenebilir. Katılımcılar arasında, kenti eğitim, ekonomik, sosyal gibi olanaklar açısından yetersizgörenlerin oranı %17,8’dir.Yetersizlik anlamında, Türkiye’nin geneli düşünüldüğünde Batman için ortaya çıkan bu oran normal karşılanmalıdır. Son zamanlarda ülkemizin en önemli sorunu haline gelen işsizlik ise bölgemizde çok daha yüksek seviyelerdedir. Doğum oranı, en yüksek yerlerden olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde genç nüfusun çok olması, iş olanakların yetersiz olmasıve ayrıca Suriye, Irak, Pakistan, Afganistan gibi ülkelerden de yoğun göç alması işsizlik sorunu daha da arttırmaktadır.

Tablo 36.Daha Önce Aynı Evde Kalınan Aile Bireyleri Sayısı

	Sayı	Yüzde
Bir aile (anne-baba çocuklar)	115	63,9
İki aile (anne-baba ve evli çocuk)	25	13,9
Üç aile (dede-nine, anne-baba ve evli çocuk)	36	20,0
Dört ve daha fazla aile	4	2,2
Toplam	180	100,0

Türkiye’de, son yıllarda meydana gelen hızlı değişim alanlardan biri de geleneksel aileye yapısının değişmesidir.Ülkemizde genel olarak “çekirdek aile”, “geniş aile” ve “dağılmış aile” olarak farklı hanehalkı kompozisyonlarını oluşturan üç temel aile tipi bulunmaktadır. Araştırma grubumuzdaki kadınların aile yapılarını öğrenmek amacıyla sormuş olduğumuz soruya verilen yanıtlar arasındayüzde 63,9 ile çekirdek aile tipininhâkim olduğunu görmekteyiz. Buradan, ataerkil aile yapısının değiştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 37.Şu Anda Aynı Evde Kalınan Aile Bireyleri Sayısı

	Sayı	Yüzde
Çekirdek aile (anne-baba çocuklar)	107	59,4
Geniş aile (anne-baba ve evli çocuk)	41	22,8
Geleneksel/Geniş aile (dede-nine, anne-baba ve evli çocuk)	22	12,2
Parçalanmış, boşanmış aile	10	5,6
Toplam	180	100,0

Geleneksel aile yapısının göstergelerinden biri de geniş aile yapısı olup yeni neslin çekirdek aile yapısına sahip olduğugörünmektedir. Tablodakiverilerden hareketle çekirdek ailede yaşayanların oranının yüksek olması, Batman için beklenen bir sonuçtur. Yeni kuşak az çocuklu ve çekirdek ailedir. Çekirdek aile denincegünümüzde genellikle bir evde oturan anne ve baba ile varsa onların evlenmemiş çocukları anlaşılır.

Çağdaş toplumlarda olduğu gibi son zamanlarda Batman’da da yeni evlenen çiftler genellikle baba evinden ayrılarak ayrı bir evde yeni bir ailekurmaktadır.

Tablo 38. Evli Olanların Aile İçi İlişki Durumu

	Sayı	Yüzde
İyi	21	45,7
Orta	19	41,3
Kötü	6	13,0
Toplam	46	100,0

Bu soruyla, araştırma grubumuzda bulunan evli olup çalışan kadınların, aile içi ilişkilerini ortaya koyabilmek amacındayız. Çıkan sonuca göre toplumunsosyo-kültürel yapısının evli kadınlar üzerindeki etkisine bakacağız. Evli olanların %45,7’si ilişki durumunu iyi olduğunu belirtmiştir. Bu tablo iyimser olmakla beraber, %41,3oranla “orta” diyenler de küçümsenmeyecek derecededir. Ancak ilişkinin kötü olduğu belirtenlerin %13,0 oranına sahip olması dikkat çekmektedir. Toplumda hızlı değişimlerin yaşandığı, hızlı evliliklerin ve boşanmaların yaşandığı, ailenin, eşlerin işlev ve amaçların değişmeye başladığı bu dönemde aile birliğinin korunması için gerekli bilinçlendirmeler ve yasal düzenlemeler artırılmalıdır.Genel olarak araştırma grubumuzdan hareketle Batman ilinde aile birliğinin önemsenip korunduğunu ve aile yapısının son derece güçlü olduğunu bu oranlara bakarak böyle bir sosyolojik çıkarımda bulunabiliriz.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu başlıca olgulardan biri kadına yönelik şiddettir. Kadına yönelik şiddet coğrafi sınır, ekonomik gelişmişlik ve eğitim düzeyine bakılmaksızın tüm dünyada ve pek çok kültürde son derece yaygın görülen bir olaydır. Önemli bir toplumsal sorun olan kadına yönelik şiddet sadece kadına fiziksel ve ruhsal anlamda zarar vermekle kalmayıp aynı zamanda sosyal, ekonomik açıdan kendilerini geliştirmelerini de engellemektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün 2013 raporuna göre de dünyadaki kadınların %35’i şiddete maruz kalmaktadır. Raporda kadınların Afrika’da %36,3’ü, Amerika’da %29,8’i, Avrupa’da %25,4’ü, Güneydoğu Asya’da %37.7’si eşleri tarafından şiddete maruz kaldığı belirtilmektedir. (WHO, 2013). Görüldüğü gibi dünyanın her tarafında şiddet, kadınlar için evrensel bir sorun olarak süregelmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddet araştırmalarının son 30 yılda hızla geliştiği ve yaygınlaştığı görülmektedir. Türkiye

genelinde kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan tüm araştırmalar da bunu destekler niteliktedir.

Tablo 39.Şiddete Maruz Kalma Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	32	17,8
Hayır	148	82,2
Toplam	180	100,0

Birleşmiş Milletler, Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nin birinci maddesinde, kadınlara yönelik şiddet,” ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” şeklinde tanımlanıyor.Bu tanıma günümüzde “ekonomik ihtiyaçlardan yoksun bırakmak” da dahil ediliyor.

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 1. Düzey’e göre eşlere fiziksel şiddet uygulama oranı en yüksek olan bölge TRC Güneydoğu Anadolu’dur (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt). Bu bölgede erkeklerin %8,6’sının, kadınların %7,5’inin eşlerine fiziksel şiddet uyguladığı (TÜİK, 2016 07.03: sayı:24643) araştırmalarda tespit edilmiştir. Araştırma grubumuzda şiddet görmediğini belirtenlerin oranı yüzde 82,2 olsa da şiddet görenlerin oranının da yüzde 17,8 olması üzerinde durulması gereken bir orandır. Batman’da çalışan kadınların sorunları, intiharları vb. gibi olumsuz durumları dabuorana dahil edebiliriz.

Tablo 40.Şiddete Maruz Kalma Sıklığı

	Sayı	Yüzde
Hemen her gün	5	15,6
Haftada bir iki kez	4	12,5
Ayda bir kez	17	53,1
Başka	6	18,8
Toplam	32	100,0

Ayda bir şiddet gördüğünü bildiren katılımcıların oranı yüzde 53,1 ile ortalamanın üzerinde olup bir sonraki tabloda bu şiddetin daha çok ekonomik ve sözlü şiddet olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu oran ciddi problemleri de beraberinde getirmektedir. Aile biçimi çekirdek aileye doğru hızla dönüşse de şiddet olayı devam etmektedir. Bunun yanında kadının ev bütçesine destek olması ve çalışma yaşamında yer alması da şiddeti önlemeye yetmemektedir. Bunun için öncelikli olarak eşine şiddet uygulayan erkeklerin eğitilmeleri gerektiği kanısındayız. Bunun yanında şiddete maruz kalan bireylere başta psiko-sosyal destek olmak üzere, sağlık, eğitim gibi konularda gerekli desteğin sağlanması gerekir.

Tablo 41.Şiddete Maruz Kalma Şekli

	Sayı	Yüzde
Fiziksel şiddet	3	9,4
Duygusal şiddet	2	6,3
Cinsel şiddet	2	6,3
Sözlü şiddet	9	28,1
Ekonomik şiddet	14	43,8
Başka	2	6,3
Toplam	32	100,0

Batman bir dönem kadın intiharları ile sık sık gündeme gelmekteydi. Katılımcılardan aile içi şiddete maruz kaldıklarını söyleyenlerin oranı %17,8; aile içi şiddete maruz kalmadıklarını belirtenlerin oranı ise %82,2'dir. Ayda bir kez şiddete maruz kalanların oranı %53,1; sözlü şiddete maruz kalanların oranı ise %28,1'dir.

İldeki kadın problemleri araştırmalarında üzerinde durulması gereken bu oran olduğu belirtmiştik. Bölgede karşımıza çıkan bu tür şiddet olaylarının toplumsal, ekonomik, psikolojik, sosyolojik boyutlarının netraflı bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir.

Kadına yönelik şiddet tüm dünyada ve ülkemizde ciddi boyutlara varmıştır. Bu durum, kadınlara ve netice itibariyle topluma zarar veren önemli bir sosyal problemdir. Ülkemizde de kadına yönelik şiddet karşısındaki tutum ve davranışlar diğer toplumlarla benzer özellikler taşımaktadır. Türkiye’de 21. yüzyılda kadına yönelik şiddet sıklığı azalmamakta, hatta yeni araştırmalara göre şiddetin artarak devam ettiği görülmektedir. Güçlü bir erkek egemen toplumsal yapıya sahip olan ülkemizde “geleneksel” şiddet biçimlerinin yanı sıra kadına yönelik şiddet son zamanlarda bazı yeni biçimler alarak güçlenmekte; buna karşın bu konuda hala anlamlı bir ilerleme sağlanamamaktadır. Yapılan araştırmalar, özellikle Türkiye’de aile içi şiddetin oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Bu problemin çözümünde; devlete, sivil toplum kuruluşlarına, yasal düzenlemeleri yapan yüksek mercilere, kolluk kuvvetlerine, sağlık kuruluşlarına ve en başta erkekler olmak üzere tüm bireylere önemli görevler düşmektedir.

Tablo 42. Bir Sıkıntının Olması Durumunda Kiminle Paylaştığı

	Sayı	Yüzde
Annemle	66	36,7
Babamla	9	5,0
Eşimle	45	25,0
Komşularımle	22	12,2
İş arkadaşlarımla	28	15,6
Hiç kimseyle paylaşmam	10	5,6
Toplam	180	100,0

Tablodan da görüleceği üzere, katılımcıların büyük kısmı, bir sıkıntısı olduğunda annesi ile paylaşmaktadır. Yukarıdaki bu cevaba yönelik oran aynı zamanda toplumumuzun genel yapısını yansıtmaktadır. Ailede anne-kız dayanışması güçlüdür. Kız çocukları, özel olsun veya olmasın; genellikle sıkıntılarını anneleriyle paylaşırlar. Evli olan kadınlar ise sıkıntılarını daha çok eşleriyle

paylaştıklarını belirtmişlerdir. Geleneksel kültürde aile bağlarının güçlü olduğu, genç kadınların genellikle annelerine danıştıkları, bu anlayışın genç kuşakta az olsa da etkisinin devam ettiğini söyleyebiliriz.

Tablo 43.Evde Alınan Kararların Kimler Tarafından Alındığı

	Sayı	Yüzde
Ben alırım	19	10,6
Eşim alır	10	5,6
Eşimle birlikte alınız	53	29,4
Eşim ve çocuklarla birlikte alınız	7	3,9
Aile büyüklerine danışınız	84	46,7
Başka	7	3,9
Toplam	180	100,0

Evde kararlar alınırken %46,7 oranında aile büyüklerine danışıldığı görülmektedir. Bu durum geleneksel toplum/aile yapısının etkisinden kaynaklanmaktadır. Geleneksel toplum yapısında,büyükler, toplumda kanaat önderi olarak kabul edilmekte ve tecrübelerinden istifade edilmeye çalışılmaktadır. Bu anlayışta evli de olsa gençlere çok fazla söz hakkı ve karar alma süreçlerinde yer verilmemektedir.

Tablo 44.Çalışma Sürecinin Dini Yaşantı Üzerindeki Etkisi

	Sayı	Yüzde
Düzenli olarak beş vakit namazımı kılmaya devam ediyorum.	67	37,2
Dini bilgilerimi geliştirecek daha çok olanaklar var.	21	11,7
İbadetlerimi daha rahat bir ortamda gerçekleştirmeye başladım.	17	9,4
Vakit buldukça ibadetlerimi yerine getirmeye çalışıyorum.	20	11,1
İbadetlerim aksamaya başladı.	46	25,6
Çalışma süreci dini yaşamı olumsuz etkileyip ibadetlerimi yapamaz duruma geldim.	9	5,0
Toplam	180	100,0

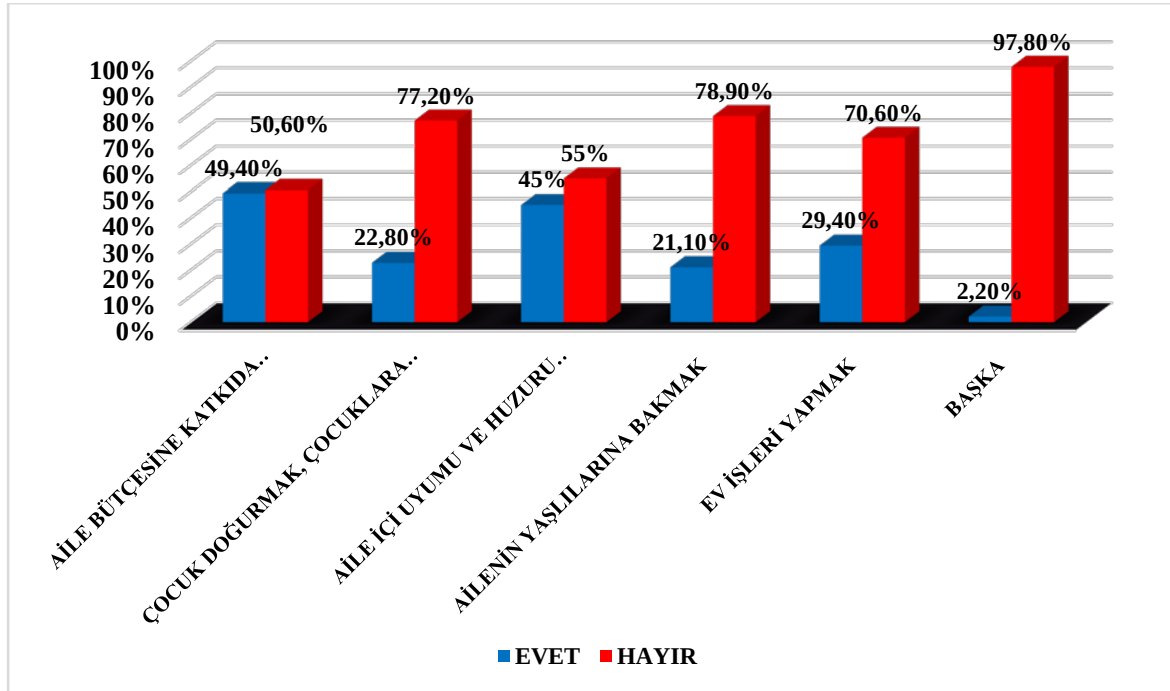
Bu soruyla çalışan kadınların bu sürecin ibadetleri üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalıştık.Çalışma hayatının, dini hayatın yaşanmasına çok engel teşkil

etmediğini ifade edenlerin oranı yüzde 37,2 olup en yüksek oran olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak çalışma hayatının dini vecibeleri aksattığını söyleyenlerin oranı da %5'lik bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır.

Saha araştırmamızda katılımcıların çoğu; genellikle namazlarını kıldıklarını, oruçlarını tuttuklarını, dinin diğer emirlerini yerine getirmeye çalıştıklarını, bu sebeple de kendilerini ibadetlerini tam yapan kişiler olarak değerlendirdiklerini ifade etmektedirler. İbadetlerini tam yapmadıklarını söyleyen kadınlarla görüşmelerimizde genellikle, inançlı insanlar olduklarını, çalışma sürecinden kaynaklı ibadetlerini olması gerektiği şekilde yerine getiremediklerini ifade etmişlerdir.

Kadın, feodal toplumdan endüstriyel topluma geçişten sonra, toplumda daha çok önem kazanmaya başlamıştır. Son yıllarda gerçekleşen endüstriyel gelişim ve bilimsel ve teknik alanlardaki ilerlemeler, toplumda kadının yerini radikal bir biçimde değiştirmiş ve kadınları, evlerin dışında yeni görevler ve sorumluluklar üstlenmeye zorlamıştır. Aile içindeki geleneksel görevleri dışında, ülkelerinin üretimine doğrudan katılma ve iş hayatında yeni sorumluluklar üstlenme zorunda kalmışlardır. Çalışma sürecine katılan kadınlar toplum açısından da büyük yenilik ve değişimler getirmiştir. Toplumsal ve ekonomik zorunluluklar sonucunda çalışmak zorunda kalan kadın, bir taraftan asli görevlerini yerine getirirken (annelik ve eşlik görevleri) diğer taraftan, çalışma hayatında da üretmeye çalışmaktadır. Genel olarak kadın, gerçek kişiliğini sosyal yapının değişmesiyle bulmuştur.

Tablo 45.Kadının En Önemli Sorumlulukları

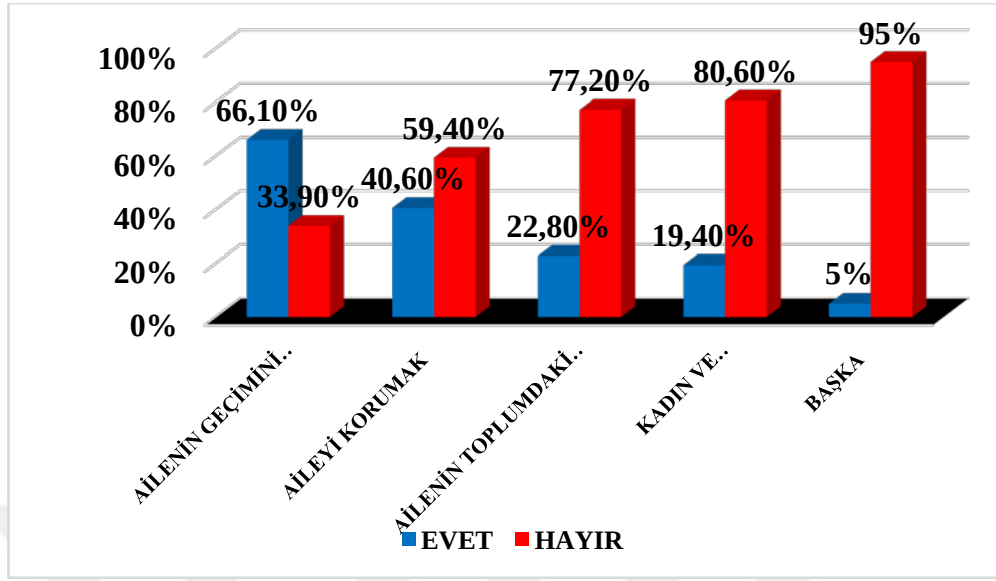

Katılımcılar ailede “kadının en önemli sorumluluğu” yanıtlarındaardaki farkın en az olan aile bütçesine katkıda bulunup durumu idare etmek, diyenlerin hayır oranı %50,60, evet oranı 49,40 ile aile içi uyumu ve huzuru sağlamak evet yanıtını verenler yüzde 45, hayır diyenler yüzde 55’dir.

Kadınların çocuk doğurmak ve çocuk bakımı hayır oranı yüzde 77,20 ile beklediğimiz bir oran olduğu söylenemez. Çünkü bölgede çocuk, özellikle erkek çocuğu sayı olarak da önemsenmekte ve bu durumun çalışma hayatına nazaran öncelikli olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizin genelinde çok çocuk, özellikle de erkek çocuk halen önemsenir. Bu anlayışın son yıllarda az da olsa azaldığı, daha nitelikli ve eğitilmiş az çocuklu ailenin tercih edildiği görünmektedir. Genç kızlarımızda bu değişim önemsenmelidir.

Ev işleri yapmak öncülüne hayır diyenlerin oranı yüzde 70,60 ile yüksek oran olup çalışan kadının ev işleri sorumluluğu sadece kendisine ait olmadığı, diğer aile fertleri arasında, evliyse iki eş arasında beraber yapılması gerektiği sosyolojik değerlendirmeye ulaşabiliriz.

Tablo 46. Erkeğin En Önemli Sorumlulukları

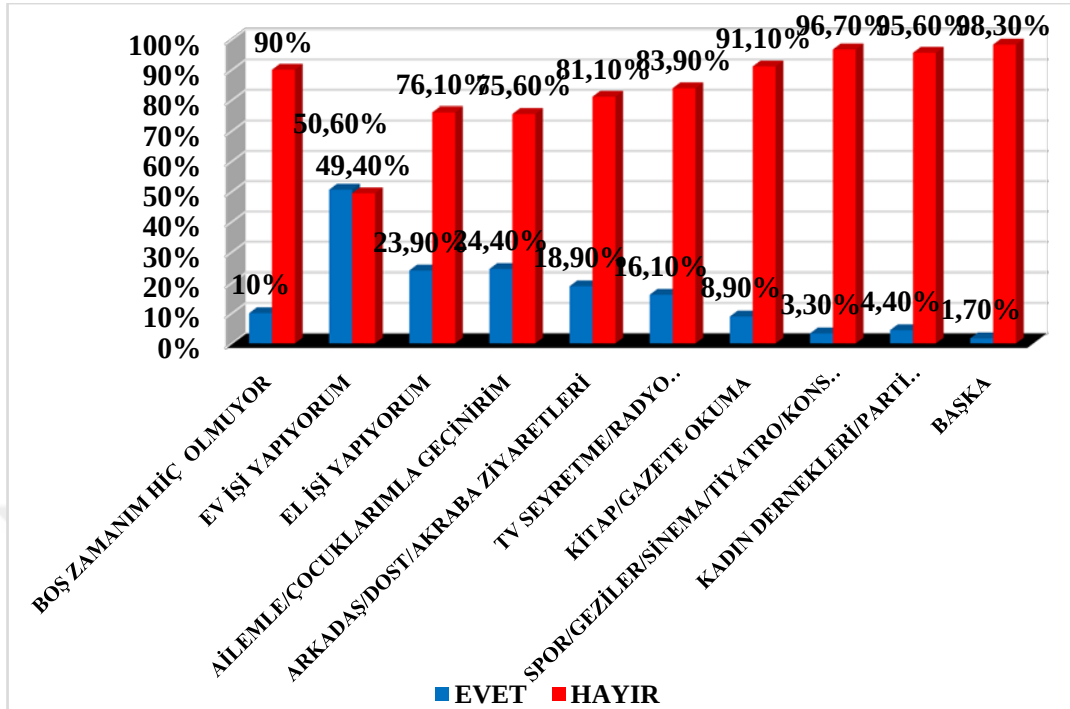

Erkeklerin en sorumlulukları ile ilgili Tablo 46’da katılımcılardan ailede erkeğin en önemli sorumluluğunu, ailesinin geçimini sağlamak olarak görenlerin %66,10 oranı ile; aileyi korumak, ailenin önemli konularda kararlarını belirlemek olarak görenlerin %59,40 oranı ülkemizde olduğu gibi Batman’da da normal bir sonuçtur. Toplumda yaygın olan kültürel anlayışa göre kadın evin hanımı, çocukların annesi, çalışmasına gerek duyulmayan kişidir; erkek ise, evin reisi olup ailenin dışı işleri olan her türlü ihtiyaçlarını karşılar.

Fakat kültürel anlayışta değişim yaşandığına dair yoruma son iki tablo verilerinden ulaşabilmekteyiz. Erkeğin önemli görevlerinden biri olarak, ailenin toplumdaki yerini belirlemek, ailedeki iş bölümünü belirlemek sorusuna hayır oranı yüzde 77,20 ile ve ailedeki kadın ve çocuklarının davranışlarını denetlemek olan soruya hayır oranı yüzde 80,60 ile kadınların ataerkil egemen kültür anlayışına karşı oldukları sonucuna ulaşabilmekteyiz.

Çalışan kadınlarının, çalışma dışında kendilerine az vakit ayırdıkları bilinmekle beraber geleneksel kültür yapısının hâkim olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kadınlar, genel olarak çalışma dışındaki vakitlerini ev işlerini yapmakla geçirmektedir.

Tablo 47.Çalışma Zamanı Dışında Yapılan Etkinlikler

Tablodaki verilerden hareketle diyebiliriz ki kadınların çoğu, boş vakitlerde kendine zaman ayıramamakta, daha çok ev işleriyle uğraşmaktadırlar. Yoğun, yorucu ve uzun süreli çalışma yaşamı vb. gibi nedenler kadının sağlığını da yitirmesine neden olmaktadır. Çalışan kadın dinlenmek için kendisine de zaman ayırmalı, gezmeli ve tatil yapmaya hakkı olmalıdır. Bu anlayış özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çok az olup modernleşme süreciyle hızlı değişimin yaşandığı son yıllarda il dışına tatile gitme oranlarında az da olsa yükselme görülmektedir.

Tablo 47'nin sorularına verilen yanıtlar katılımcıların genel olarak yüksek düzeyde hayır dedikleri görünmektedir.

Katılımcılar boş vakitlerinin olduğunu yüzde 90 oranında yanıt verirken, bu boş vakitlerini ev işlerine yüzde 50,60 oranında, el işi yüzde 23,90 oranında ve ailesiyle çocuklarıyla geçirdiğini belirten yüzde 24,40 oranındadır. Katılımcıların arkadaş, eş dost ziyareti, TV izleme, kitap okuma vb. gibi diğer sosyal etkinliklerine zaman ayıramadıklarını yüksek oranlarda hayır yanıtını verdiler.

Bilinen bir gerçek ki ülkemizin genelinde olduğu gibi Batman'da da çalışan kadın olsun veya ev kadını olsun sosyal etkinliklere, farklı illere tatile gitme kültürü

henüz tam olarak oluşmamıştır. Çalışan kadın iş zamanı dışındaki vakitlerini ya evde evişiyle geçirmekte veyahut yakın akraba, arkadaş ziyaretleriyle geçirmektedir.

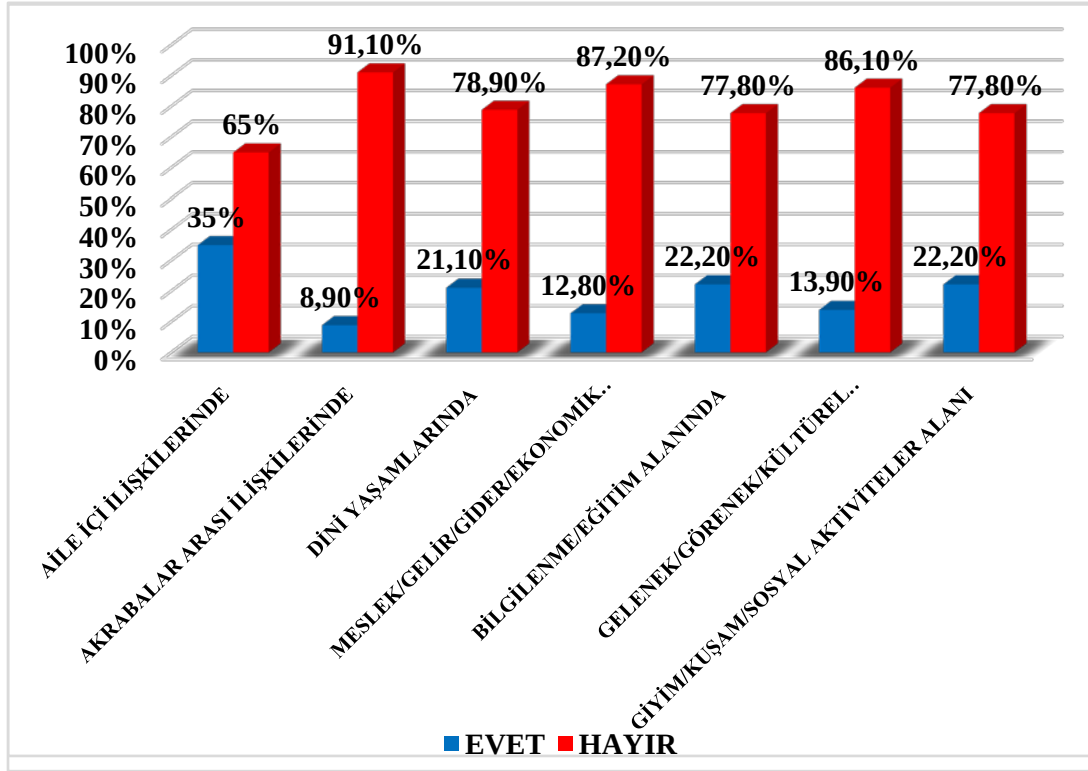
Tablo 48.Kadınların Çalışma Sürecine Katılmasıyla Değişim Olma Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	125	69,4
Hayır	55	30,6
Toplam	180	100,0

Çalışma sürecine katılan kadınlarda sosyo-ekonomikdeğişimin, çalışmayan kadınlardandaha fazla olduğu bilinir. Bu soruya katılımcıların %69,4'ü kadınların çalışma sürecine katılması ile yaşam koşullarında değişiklikler yarattığını ifade etmektedir. Kadının ücretli olarak çalışma yaşamına girmesinin hem kadınların kendileri hem de toplum açısından büyük değişimler getirdiği bilinen bir gerçektir. Toplumsal hayatta meydana gelen değişimler, eğitim olanaklarının artması ile birlikte kadın hem sosyal hem ekonomik hayatta yeni roller üstlenmeye başlamıştır.

Toplumsal ve ekonomik zorunlulukların sonucunda kendisini iş piyasasının içinde bulan kadın, bir taraftan asli görevlerini yerine getirirken (annelik ve eşlik görevleri) diğer taraftan, çalışma hayatında da üretmeye çalışmaktadır.Türkiye’de kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe, istihdama katılımları da artıyor. Aynı şekilde teknoloji seviyesinin gelişmesi kadın istihdamına olumlu katkı sağlıyor. Kadın iş gücü, eğitim ve büyüme üzerine yapılan analizler, eğitimin iş gücü verimliliğinin artışına yüksek oranda katkı sunmaktadır. Dolayısıyla ekonomik büyüme, kalkınma ve insani gelişmişliğe de olumlu etki ederek yoksulluğun azaltılmasına yardımcı oluyor.

Tablo 49.Çalışma Sürecinde Katılımla Daha Çok Değişim Olduğu Alanlar

İş hayatı, kadının toplumdaki saygınlığı, ekonomik özgürlüğü ve özgüvenine katkı sağlayıp iş hayatının kendisine sunduğu ekonomik özgürlük, yeni bir sosyal çevre, kendine güven ve kişiliğin geliştirmesi olanakları, toplumsal statüsünün yükselmesi gibi etkenler çalışma hayatının kadının sosyo-ekonomik değişimi hızlandırdığını bilinmektedir.

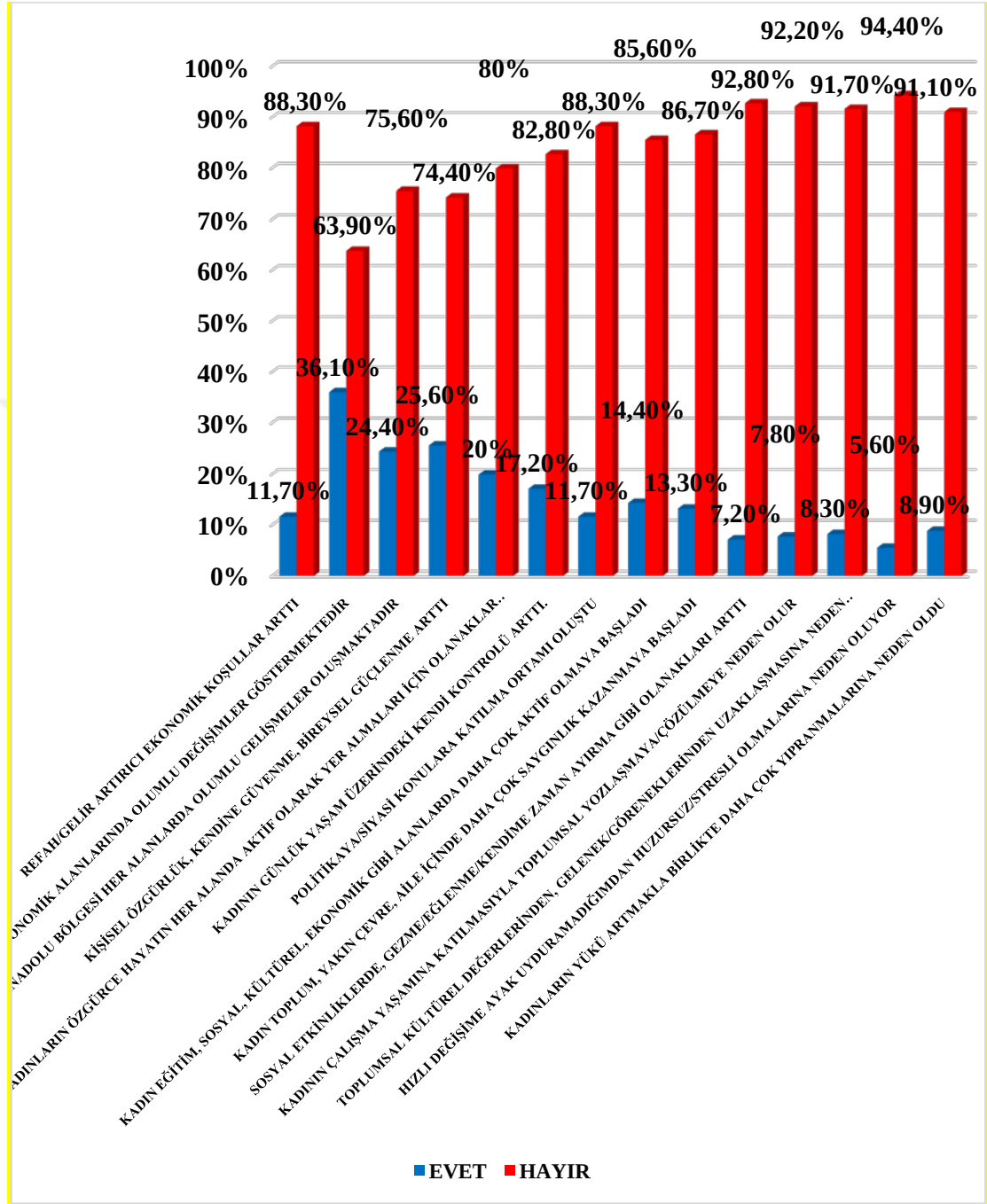
Tablo 49’da katılımcılar çalışma sürecine katılmakla daha çok hangi alanda değişim olduğu sorusuna her ne kadar hayır diyenlerin oranı yüksek olsa da evet değişim oldu diyen katılımcılar da az da olsa vardır. Evet diyen en yüksek oran olan yüzde 35 ile aile içi ilişkileri olup bu oranı takip eden diğer yanıtlar sırasıyla dini yaşam ve bilgilenme/egitimdir. İş hayatı olan kadının değişime de daha çok uyum sağlayabildiği bilinmektedir. Çalışma hayatına katılan kadın olsun erkek olsun başta olumlu sonuçlar olmak üzere olumsuz sonuçlar da oluşur. Örneğin hem evi, hem işi, hem sosyal çevresindeki rollerini dengeleyememesi kadınların stres altına girmesine ve yıpranmasına sebep olmaktadır. Çalışan kadın bir yandan kadının saygınlığı, ekonomik özgürlüğünü kazanırken bir diğer yandan geleneksel değerlere dayalı

tutumların var olması geleneksel rolü olan anneliği, eş ve ev kadını rolü, iş hayatında sorun olabilmektedir. Fakat olumsuz bazı sonuçlara rağmen çalışma süreci; kadın üzerinde kentleşmekültürü, sosyal, eğitim,sağlık, giyimkuşam, teknolojianları, kadınların rollerinde, yenilik hareketlerinde, aile içi ve dışı ilişkilerinde, evlilik örüntüleri gibibirçok alanda olumlu gelişme göstermektedir.

Çalışma yaşamına dahil olan kadınlarda oluşan bu gelişme sürecitoplumaçısından da büyük yenilik ve değişimler getirmiştir. Toplumsal hayatta meydana gelen değişimlerle kadın hem sosyal hem ekonomik hayatta yeni roller üstlenmeye başlamıştır.

Tablo 50.Son Yıllarda Ülkemizde Yaşanan Hızlı Değişimleri Değerlendirme Durumu

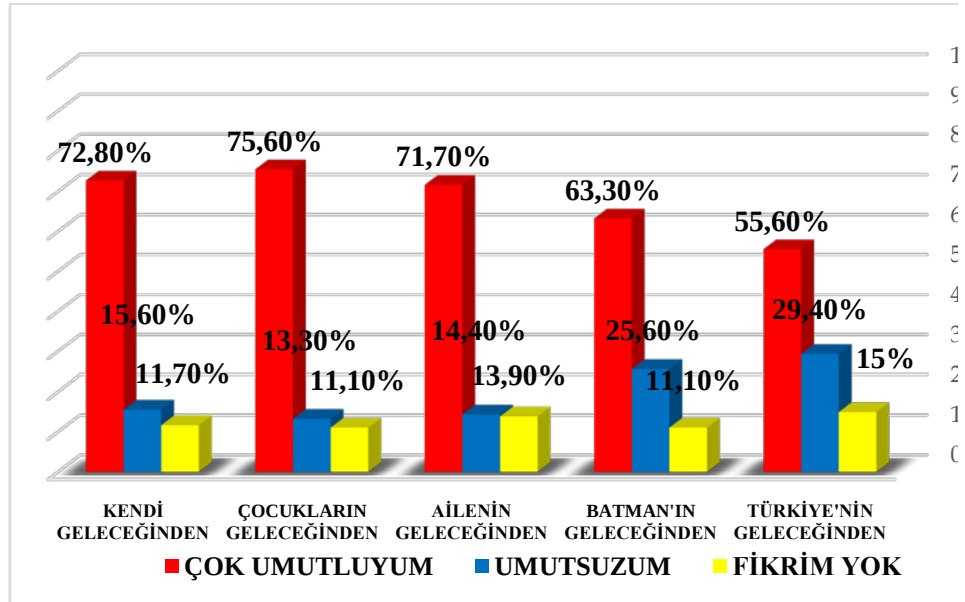

Katılımcılar Tablo 50'deki öncüllere genel olarak hayır yanıtları vermiştir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de çalışan kadının, neredeyse her alanda (siyasal, eğitim, sosyal, kültürel, ekonomik vb. gibi) olumlu açıdan gelişmiştir. Fakat geleneksel toplum yapısının egemen olduğu toplumlarda kadının birden fazla rolden sorumlu tutulması olumsuz sonuçların doğmasına neden olmaktadır.

Çalışma hayatına katılan kadınların, özeldan kamusal alana daha fazla katılım sağladığı, kamusal hizmetlerden daha fazla yararlandığı yapılan birçok araştırmada tespit edilmiştir. Özellikle son yıllarda günümüzün modern yaşamı ve ekonomik şartları kadınların iş hayatında daha çok yer alması için teşvik vermektedir. Ama iş hayatında erkek egemen yapının var olması sebebiyle kadınlar birçok engelle karşı karşıya kalmaktadır. Kadınların çalıştıkları ortamlarda sıklıkla karşılaştıkları stres, cinsiyet ayrımı, şiddet, cinsel taciz gibi sorunlarla beraber aile sorumlulukları ve iş yaşamının getirdiği sorumlulukların getirdiği ağır yük birçok sorunun oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Kadının hem evi hem işi hem sosyal çevresindeki rollerini dengelemeye çalışması, kadınların erkeklere oranla çok daha fazla stres altına girmesine ve yıpranmasına sebep olmaktadır.

Tüm bu engellerle karşılaşmasına rağmen kendisini eve hapsetmek istemeyen kadınlar, iş hayatının kendisine sunduğu sosyal çevreler, ekonomik özgürlük, ürettikçe kendine güven ve kişiliğin gelişmesi, toplumsal statüsünün yükselmesi gibi etkenlerden kopmak istemeyerek çalışma hayatının içerisinde var olmaya devam etmek istemektedir.

Tablo 51. Gelecekte Umutlu Olma Durumu

Tablo 51'ye verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların çoğunluğun iyimser bir tablo çizdikleri görmekteyiz. Verilen cevap ve oranları sırasıyla;

Katılımcılardan,kendi geleceğinden umutlu olanların oranı %72,80iken umutsuz olanların oranı %15,60'dur.

Katılımcılardan,çocuklarının geleceğinden umutlu olanların oranı %75,60 iken umutsuz olanların oranı %13,30'dur.

Katılımcılardan,ailesinin geleceğinden umutlu olanların oranı %71,70iken umutsuz olanların oranı %14,40'tir.

Katılımcılardan, Batman'ın geleceğinden umutlu olanların oranı %63,30iken umutsuz olanların oranı %14,40'dur.

Katılımcılardan, Türkiye'nin geleceğinden umutlu olanların oranı %55,60 iken umutsuz olanların oranı %29,40'dır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 30 yıldır süren terör olayları ve bölgede (Suriye, Irak gibi devletler)yaşanan iç savaşlar sonucundaoluşan yoğun göçler; ülkemizde ekonomik yetersizlik, toplumsal sorunlar vb. gibi olumsuz nedenlerin yanısıra, ayrıca çalışma sürecine katılan kadınların hem ev kadını hem de olumsuz iş koşulları ve yoğunluğu ve toplumsal baskıların üzerlerinde bıraktığı olumsuz etkilere rağmen gelecekte umutlu olmaları sevindirici bir durumdur. Ülkemiz genelinde TÜİK'in yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre; "2016 yılında mutlu olduğunu beyan eden bireylerin oranı %61,3; bu oran içinde erkeklerde mutluluk oranı %58,1 iken kadınlarda bu oran %64,5 oldu." (TÜİK, 2016.07.03). Toplumun genel yapısında beklenti düzeyinin yüksek olmaması, şikayetçibir kültür anlayışının yaygın olmaması, geleneksel toplum yapısının üzerinde önemli derecede etki eden din anlayışın güçlü olması insanların memnuniyet derecesini arttıran unsurlar arasında kabul edilebilir.

Tablo 52. Soru ve İfadelere Katılma Durumu

	Evet		Kesinlikle evet		Hayır		Kesinlikle hayır		Fikrim yok	
	N	%	n	%	N	%	n	%	n	%
Sizce kadın çalışmalı mı?	136	68,3	12	6,0	38	19,1	9	4,5	4	2,0
Kızınızın çalışmasını ister misiniz?	79	42,9	25	13,6	65	35,3	13	7,1	2	1,1
Kadın sadece alışveriş gibi evin basit dışarı işlerini yapabilir	64	37,2	27	15,7	66	38,4	11	6,4	4	2,3
Kadın Sadece tarla veya bahçede çalışabilir	37	20,7	19	10,6	100	55,9	20	11,2	3	1,7
Devlet memuriyeti yapamaz	36	21,8	21	12,7	82	49,7	17	10,3	9	5,5
Özel bir yerde çalışamaz	32	19,9	20	12,4	82	50,9	17	10,6	10	6,2
Kadının sahip olduğu haklar/imkanlar yeterlidir	34	20,2	21	12,5	90	53,6	13	7,7	10	6,0
Çalışma hayatının kadın ve erkek açısından adil olduğunu düşünüyor musunuz?	36	20,0	26	14,4	94	52,2	18	10,0	6	3,3
Kadın çalışmak isterse eş veya büyüklerinden izin almalı mı?	87	46,8	34	18,3	47	25,3	12	6,5	6	3,2
Kazandığınız ücreti kendiniz mi harcıyorsunuz?	35	19,1	22	12,0	96	52,5	19	10,4	11	6,0
Eşiniz harcamalarınıza müdahale ediyor mu?	36	24,3	20	13,5	67	45,3	11	7,4	14	9,5
Kadın sadece kadına uygun mesleklerde çalışabilir	63	35,0	19	10,6	70	38,9	16	8,9	12	6,7
Çalışan kadın dini vecibelerini tam olarak yerine getirebiliyor mu?	58	32,6	26	14,6	71	39,9	10	5,6	13	7,3
Kadın, evi dışında çalıştığında aile birliği zayıflar mı?	62	35,6	24	13,8	67	38,5	9	5,2	12	6,9
Çalışan kadın ailesine, çocuklarına yeterli zaman ayırabilir mi?	59	32,8	21	11,7	72	40,0	20	11,1	8	4,4
Çalışan kadın gereğinden fazla yorulur, yıpranır	97	54,2	41	22,9	29	16,2	10	5,6	2	1,1
Çalışan kadın kendini her alanda daha iyi yetiştirir	96	53,9	38	21,3	36	20,2	3	1,7	5	2,8
Çocuklarına verdiği terbiye ve eğitim gibi alanlarda daha iyi seviyesindedir	93	52,2	30	16,9	35	19,7	13	7,3	7	3,9
Daha çok temel hak ve özgürlüklerle ilgili bilgi	93	51,4	33	18,2	33	18,2	11	6,1	11	6,1

sahibi olur										
Çalışan kadına toplum ve aile fertleri daha çok değer verir	92	52,3	35	19,9	30	17,0	8	4,5	11	6,3
Ekonomik bağımsızlığını kazanmakla günlük yaşam üzerindeki kontrolü daha çok olur	97	53,9	25	13,9	26	14,4	16	8,9	16	8,9

“Sizce kadın çalışmalı mı?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%68,3) evet cevabını verirken hayır cevabını verenlerin oranı %19,1 olup bu oran katılımcıların kadın olmasına rağmen hayır yanıtını işaretlemeleri düşündürücüdür. Çalışma koşullarından kaynaklı mı yoksa geleneksel ataerkil kültür yapısında yetişen kadınların da erkek egemen kültür anlayışına göre mi düşündükleri pek bilinmemektedir.

“Kızınızın çalışmasını ister misiniz?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%42,9) kesinlikle evet cevabını verirken hayır cevabını verenlerin oranı %35,3’tür. İş hayatının kendisine sunduğu ekonomik özgürlük, yeni bir sosyal çevre, kendine güven ve kişiliğin gelişmesi, toplumsal statüsünün yükselmesi gibi olumlu etkenlerden kızlarının da faydalanmasını istedikleri görülmektedir.

“Kadın sadece alışveriş gibi evin basit dışarı işlerini yapabilir” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%38,4) hayır cevabını verirken evet cevabını verenlerin oranı %37,2’dir. Katılımcıların verdikleri yanıtlara baktığımızda önceki ve sonraki yanıtlarla çeliştikleri görülmektedir.

“Kadın sadece tarla veya bahçede çalışabilir.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%55,9) “hayır” cevabını verirken “evet” cevabını verenlerin oranı %20,7’dir. Tarım toplumundan sanayi, özelliklede hizmet sektörüne geçişle kadınların da ev dışında yeterli mesleki eğitim aldıkları sürece birçok işte erkek kadar başarılı olabileceği kanısı kadınlar arasında da anlaşılmıştır. Son yıllarda kadınların, erkeklerin yapabildiği her işte çalışabilecekleri yargısı yaygınlık kazandı. Güneydoğu Anadolu bölgesinin ekonomik yapısı ağırlıklı olarak tarım ve ziraata dayalı olup tarımsal teknoloji ve üretim alanındaki gelişmelere bağlı olarak son zamanlarda bu ağırlık hizmet sektörünün eline geçmiştir. Batman’ın, düz bir ova üzerine kurulu olup geniş düz topraklara sahip olması nedeniyle ilde tarım

ekonomisinin önemi halen devam etmektedir. Daha önce tarım işçisi olan kadınlar şimdi hizmet sektöründe, özellikle de tekstil fabrikalarında çalışmaktadır.

“Kadın devlet memuriyetini yapamaz.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%49,7) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %21,8’dir. Özellikle son zamanlarda eğitim artışla beraber iyi bir eğitimle yüksek bir kariyere ulaşabileceği anlayışı kız çocuklar için de önem kazanmış durumda. Bölgenin genelinde olduğu gibi Batman’da da kız çocuklarının okutulmasına karşı olan bir toplumsal yapı vardı. Günümüzde bu anlayış tersi yönde değişmiş olup okumayı ve çalışan kadını teşvik edici bir yapı oluşmaya başladı.

“Kadın özel bir yerde çalışamaz.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%50,9) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %19,9’dur. Araştırma grubumuzun tamamını özel sektörde çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla kadınların da özel sektörde çalışamaz sorusuna, “hayır”ı işaretlemeleri çalışan kadınların, kamu olsun özel sektör olsun birçok yerde çalışabileceklerini göstermektedir.

“Kadının sahip olduğu haklar/imkanlar yeterlidir.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%53,6) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %20,2’dir. Gerçekte yazılı metinde kadına verilen haklar gittikçe artmaktadır. Fakat toplumda bu hakların uygulanma noktasında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Verilen hakların gerektiği gibi uygulanması için başta devlet olmak üzere konuyla alakalı kurum ve kuruluşlar tarafından toplumu bilinçlendirilme noktasında gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

“Çalışma hayatının kadın ve erkek açısından adil olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%52,2) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %20,0’dir. Her konuda olduğu gibi çalışma hayatında da kadın ile erkek arasında adaletsizlik söz konusudur. Örneğin ücretlendirmede, sağlık güvencesiz çalıştırma, işten çıkarılma, çalışma koşulları vb. gibi birçok konuda cinsiyet ayrımı ön plana çıkmakta olup adil olmayan sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Kadının çalışma sürecinin daha adil olması için siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki, eğitsel alanlarda gerekli çalışmalar artırılmalıdır. Ailede, toplumda, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde çalışan kadınlara yönelik

daha adaletli olunması için çalışma koşulların yeniden düzeltilmesi gerekir. Ülkemizde bu adaletsizlik durumu daha da belirgindir. Özellikle ekonomik yetersizlik nedeniyle iş hayatına atılan kadınlarımızın hem ev kadını olarak hem anne olarak karşılaştığı sorunlar beraberinde, olumsuz iş koşullarının ve toplumsal baskıların üzerlerinde bıraktığı olumsuz etkiler, geleneksel toplum yapımız içinde çalışan kadının çok yönlü sorumluluklar ve sorunlar altında kalmasına yol açmakla daha çok adaletsiz çalışma koşullarında kalmasına neden olmaktadır.

“Kadın çalışmak isterse eş veya büyüklerinden izin almalı mı?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%46,8) “evet” cevabını verirken, “hayır” cevabını verenlerin oranı %25,3’tür. Daha önce bu seçeneğe değindiğimiz için geçiyoruz.

“Kazandığınız ücreti kendiniz mi harcıyorsunuz?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%52,5) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %19,1’dir. Katılımcıların, kazandığı ücreti aile bütçesine katkı olsun diye ailesine verdiğini daha önce belirtmiştik.

“Eşiniz harcamalarınıza müdahale ediyor mu?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%45,3) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %24,3’tür. Katılımcıların yüzde 25,5’i bekar olduğundan bu oran önceki yanıtları teyit etmiştir.

“Kadın sadece kadına uygun mesleklerde çalışabilir” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%38,9) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %35,0’tir. Toplumun genel anlayışını yansıtan bu oran, kadının genellikle hafif olan, fiziksel güç gerektirmeyen işlerde çalışabilir görüşünü yansıtmaktadır.

“Çalışan kadın dini vecibelerini tam olarak yerine getirebiliyor mu?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%39,9) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %32,6’dır. Bu seçeneği, daha önce değindiğimiz için geçiyoruz.

“Kadın, evi dışında çalıştığında aile birliği zayıflar mı?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%38,5) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %35,6’dır. Kadının iş hayatına girmesiyle; toplumda, ailede bir yandan saygınlık kazanırken, ekonomik özgürlüğüne katkı sağlarken bir diğer

yandan toplumumuzda geleneksel değerlerin yaygın olmasından çeşitli sorunları da beraberinde getirebilmektedir.

“Çalışan kadın ailesine, çocuklarına yeterli zaman ayırabilir mi?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu (%40,0) “hayır” cevabını verirken, “evet” cevabını verenlerin oranı %32,8’dir. Evli olup çocuğu olan kadınların iş hayatında karşılaştıkları en büyük ikilem çocukları ve iş hayatı arasında tam anlamıyla denge kuramamalarıdır. İş-eş-çocuk arasında denge kuramama endişesi çocuk planlarının ertelenmesine sebep olmaktadır. Çocuğu olan ve çalışan kadınlar hemannelik, hem iş, hem de eş hayatındaki rollerini dört dörtlük yerine getireyim derken kendisinin yıpranmasına neden olabilmektedir. Çalışma süreci çocuğu olan kadınları doğal olarak etkilemektedir.

“Çalışan kadın gereğinden fazla yorulur, yıpranır?” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%54,2) “evet” cevabını verirken, “hayır” cevabını verenlerin oranı %16,2’dir. Çalışma hayatına ekonomik yetersizlik nedeniyle katılan kadınlar hem ev kadını olarak hem evin annesi gibi birden çok rol üstlendiğinden daha çok sorumluluk ve sorunla karşı karşıya kalmakta ve dolayısıyla bu durum onun daha çok yıpranmasına neden olmaktadır.

“Çalışan kadın kendini her alanda daha iyi yetiştirir” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%53,9) “evet” cevabını verirken, “hayır” cevabını verenlerin oranı %20,2’dir. Çalışma hayatının sağladığı ekonomik özgürlük, geniş ve çeşitli sosyal çevre sayesinde, kadın kişiliğini daha kolay geliştirebilmekte olup toplumsal statüsünü yükseltebilmektedir.

“Çalışan kadın çocuklarına verdiği terbiye ve eğitim gibi alanlar daha iyi seviyesindedir.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%52,2) “evet” cevabını verirken, “hayır” cevabını verenlerin oranı %19,7’dir. Çalışan kadın kendisini geliştirirken aynı şekilde de çocuklarının eğitime de olumlu yönde katkıda bulunmaktadır.

“Çalışan kadın daha çok temel hak ve özgürlüklerle ilgili bilgi sahibi olur.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%51,4) “evet” cevabını verirken, “hayır” cevabını verenlerin oranı %18,2’dir. Kadınlara verilen hakların çoğunluğu, çalışma

sürecine katılımın artmasıyla olup bu süreçte oluşan olumlu olumsuz sonuçlarla beraber kadına verilen hak ve özgürlükler artmıştır.

“Çalışan kadına toplum ve aile fertleri daha çok değer verir.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%52,3) “evet” cevabını verirken, “hayır” cevabını verenlerin oranı %17,0’dır. Ataerkil geleneksel toplum yapısına sahip olan Batman, çalışan kadına karşı bir anlayışa sahipken son yıllarda ise kızların okutulmasını teşvik edip kadının da dışarıda, kamusal alanlarda çalışmasını destekler hale gelmiştir.

“Çalışan kadının ekonomik bağımsızlığını kazanmakla günlük yaşam üzerindeki kontrolü daha çok olur.” ifadesine katılımcıların çoğunluğu (%53,9) “evet” cevabını verirken, “hayır” cevabını verenlerin oranı %14,4’tür. Çalışma hayatının sunduğu ekonomik özgürlükle beraber; kadının, ailede ve toplumsal statüsünün yükselmesinde olumlu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Karmaşıkleşan dünyada insanlar, eskiye göre çok daha fazla insanla, nesneyle ve imkanla karşılaşma imkânı bulmaktadırlar. Bugünün dünyasında, özellikle de kitle iletişim ve ulaşım araçlarının çoğalması ile birlikte, bütün insanlar çok farklı dünyalara ve imkanlara ulaşma şansı bulabilmektedirler. Bu durum bazen olumlu bazen da olumsuz sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. İnsanlar daha fazlasını gördüklerinde, bu imkanlara ulaştıklarında mutlu olabildikleri gibi, ulaşamadıklarında ise mutsuz olabilmektedirler. Araştırma grubumuzdaki kadınların memnuniyet durumlarına baktığımızda, umut verici sonuçlarla karşılaşmaktayız.

Tablo 53.Sorulara Katılma Durumu

	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Çalışmaktan memnun musunuz?	121	59,6	82	40,4
Kadınlar çalışmalı mı?	105	52,5	95	47,5
Kitap okur musunuz?	123	62,1	75	37,9
Sinemaya/tiyatroya gider misiniz?	77	39,1	120	60,9
Modayı takip eder misiniz?	77	39,3	119	60,7
Kazancınız yeterli mi?	58	29,7	137	70,3
Kendinizi özgür hissediyor musunuz?	73	37,2	123	62,8
Kız çocukları okutulmalı mı?	171	86,8	26	13,2
Kadın ve erkek eşit olmalı mı?	160	80,0	40	20,0
Kazancınızı özgürce harcayabiliyor musunuz?	96	48,7	101	51,3

Katılımcılardan çalışmaktan memnun olanların oranı %59,6; kadınların çalışması gerektiğini düşünenlerin oranı %52,5 ile iki öncül benzer amacı ölçmekte olup yakın yanıtlar verildi. Önceki sorularda da çalışmaktan genel olarak memnun oldukları ve kadınların da günümüz sosyo-ekonomik koşulların gereği çalışmaları gerektiği düşünülmektedir. Kitap okuyanların oranı %62,1 beklenilenin üzerinde olup bölgede okuma oranı azdır. Batman'da sosyal etkinlik mekanları son yıllarda arttı. Sinemaya/tiyatroya gidenlerin %39,1 ve modayı takip etme 39,3 oranları az olması kadınların iş ve ev işleri dışında pek fazla sosyal etkinliklerde aktif olmadıkları görmekteyiz. Kazancını yeterli bulanların oranı %29,7 çalışanların çoğunluğu asgari ücretin altında ücretlendirilir. Kendini özgür hissedenlerin oranı %37,2 ile ilde halen istenilen güven ve huzur ortamı yaratılamadı. Erkek egemen toplum yapısı kadınları baskı altında tutmaktadır. Kız çocuklarının okutulması gerektiğini düşünenlerin oranı %86,8 olup günümüzde bir erkeğin çalışmasını gerektiği kadar kadının da çalışması gerekir. Kadın ve erkeklerin eşit olması gerektiğini düşünenlerin %80,0 oranı cinsiyetçiliğin yaygın olduğu Batman'da cinsiyet temelli toplumsal yapının değişmesi gerekir. Kazancını özgürce harcayabilenlerin %48,7 oranı katılımcıların çoğunluğu kazancını aile bütçesine katkı olsun diye çalıştıkları daha önceki sorularımızda teyit etmiştik.

5.2. Araştırmaya Bulgularının Çapraz Tablo Biçiminde (Ki-Kare Analizi) Sunumu

Çapraz Tablolar temel olarak, iki değişken arasındaki ilişkiyi analiz etmek için kullanılır. Araştırmamızda iki değişkenin birbiriyle ilişki durumunu belirlemek için çapraz tablo (ki-kare) örnekleri şöyledir.

Tablo 54. Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

			Eğitim Durumu					
			Okuryazar değil	Okuryazar	İlköğretim	Lise	Toplam	
Kendi geleceğinden	Umutluyum	Sayı	11	37	50	33	131	
		Yüzde	73,3%	78,7%	68,5%	73,3%	72,8%	
	Umutsuzum	Sayı	2		5	15	6	28
		Yüzde	7,1%	17,9%	53,6%	21,4%	100,0%	
	Fikrim yok	Sayı	2		5	8	6	21
		Yüzde	13,3%	10,6%	11,0%	13,3%	11,7%	
Toplam		Sayı	15	47	73	45	180	
		Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Geleceğinden umutlu olanların çoğunluğu (%33,9) okuryazar; umutsuz olanların çoğunluğu (%41,2) ve fikri olmayanların çoğunluğu (%32,9) lise ve üstü okul mezunudur. Geleceğinden umutlu olma durumu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Bu iki olgu arasında anlamlı farklılaşma/ilişki yoktur. Geleceğinden umutlu olanlar ile okuryazar oranı arasında ilişki bulunmaması düşündürücü bir durumdur. Çünkü eğitimin genel amaçlarından biri de bireylere içinde bulunduğu topluma ayak uydurabilmesi için bir adaptasyon görevi görmektir. Devamlı olarak değişen ve gelişen toplumda bu uyumun gerçekleşmesi için eğitime büyük görev düşmektedir. Bu sebepten ötürü eğitim seviyesinin yüksekliği ile geleceğinden umutlu olma arasında anlamlı ilişki olması beklenmekteydi. Eğitim durumu ile geleceğinden umutlu olma arası ilişkide eğitimde insan aklı; geleceğini düşleyebilmeyi, geniş ve gerçekçi düşünceler gerçekleştirmeyi, olasılık ve olanakları sistematik olarak düşündürmeyi ve bunun için geleceğe ilişkin kestirmeler yapabilmeyi başarabilmelidir.

Tablo 55.Batman’ın Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Batman’ın geleceğinden			TOPLAM
		Umutluyum	Umutsuzum	Fikrim yok	
Okuryazar değil	Sayı	6	7	2	15
	Yüzde	6,6%	13,0%	10,0%	9,1%
Okuryazar	Sayı	27	15	4	61
	Yüzde	29,7%	27,8%	20,0%	27,9%
İlköğretim	Sayı	26	12	8	46
	Yüzde	28,6%	22,2%	40,0%	27,9%
Lise ve üstü	Sayı	32	20	6	58
	Yüzde	35,2%	37,0%	30,0%	35,2%
Toplam	Sayı	91	59	40	180
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Batman’ın geleceğinden umutlu olanların çoğunluğu (%35,2) ve umutsuz olanların çoğunluğu (%37,0) lise ve üstü okul mezunu; fikri olmayanların çoğunluğu (%40,0) ilköğretim mezunudur. Batman’ın geleceğinden umutlu olma durumu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Batman’ın geleceğinden umutlu olma ile eğitim durumu arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu fikri hakimdir. Yani geleceğinden mutlu olma derecesi ile eğitim derecesi kıyaslamasında homojenlik vardır.

Tablo 56.Çocuklarının Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ileEğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Çocuklarının geleceğinden			Toplam	
		Umutluyum	Umutsuzum	Fikrim yok		
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	n	6	4	3	13
		%	5,9%	17,2%	15,8%	9,3%
	Okuryazar	n	41	18	4	53
		%	30,4%	27,6%	21,1%	28,7%
	İlköğretim	n	27	8	9	44
		%	26,5%	27,6%	47,4%	29,3%
	Lise ve üstü	n	38	18	3	49
		%	37,3%	27,6%	15,8%	32,7%
Toplam	n	112	39	29	180	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Çocuklarının geleceğinden umutlu olanların çoğunluğu (%37,3); umutsuz olanların çoğunluğu (%27,6) ve fikri olmayanların çoğunluğu (%32,7) lise ve üstü okul mezunudur. Çocuklarının geleceğinden umutlu olma durumu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Çocukların geleceğinden umutlu olma ile eğitim değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmaması toplumdaki düşük eğitim seviyesiyle ilişkilendirilebilir. Toplumun geleceğe yönelik sağlam yapısı eğitimle sağlanır. Gelişmiş toplumlara baktığımızda eğitime çok önem verdikleri görülmektedir. Ülkelerin geleceği olan çocukların iyi bir eğitime sahip olmaları geleceğe daha umutlu bakmayı sağlar.

Tablo 57. Aylık Ortalama Hane Geliri ile Geleceğinden Umutlu Olma Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

			Aylık ortalama hane geliri			Toplam
			1000 TL'den az	1001-2000 TL	2001 TL ve üzeri	
Kendi geleceğinden	Umutluyum	n	61	32	33	126
		%	69,3%	62,7%	75,0%	68,9%
	Umutsuzum	n	19	13	3	35
		%	21,6%	25,5%	6,8%	19,1%
	Fikrim yok	n	8	6	8	22
		%	9,1%	11,8%	18,2%	12,0%
Toplam	n	88	50	42	180	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Aylık ortalama hane geliri 1000 TL'den az olanların çoğunluğu (%69,3); 1001-2000 TL arası olanların çoğunluğu (%62,7) ve 2001 TL ve üzeri olanların çoğunluğu (%75,0) geleceğinden umutludur. Aylık ortalama hane geliri ile geleceğinden umutlu olma durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Hanenin gelirin yüksekliği veya azlığı ile Batman'ın geleceğinden umutlu olma arasında anlamlı ilişkinin olmadığı, iki durum arasındaki artış veya azalış derecelerinde birbirini etkilemediği görülmektedir.

Tablo58. Türkiye'nin Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Türkiye'nin geleceğinden			Total	Ki-kare	p
		Umutluyum	Umutsuzum	Fikrim yok			
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	n 7	5	4	16	7,518	,276
		% 8,2%	8,5%	14,8%	9,4%		
	Okuryazar	n 26	17	6	49		
		% 30,6%	28,8%	22,2%	28,7%		
	İlköğretim	n 24	13	12	49		
		% 28,2%	22,0%	44,4%	28,7%		
	Lise ve üstü	n 28	24	5	57		
		% 32,9%	40,7%	18,5%	33,3%		
Total		n 85	59	27	171		
		% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%		

Türkiye'nin Geleceğinden Umutlu Olma Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Ki-kare)

Türkiye'nin geleceğinden umutlu olanların çoğunluğu (%32,9) ve umutsuz olanların çoğunluğu (%40,7) lise ve üstü okul mezunu; fikri olmayanların çoğunluğu (%44,4) ilköğretim mezunudur. Türkiye'nin geleceğinden umutlu olma durumu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Tablo 56'daki verilerine benzer ortaya çıkan bu iki değişken arasındaki veriler mevcut. Aynı şekilde bir toplumun geleceğinden umutlu olması, ülkenin geleceğine bağlıdır. Bu da eğitime verilen önem ve neticede gelecekte umutlu olmayı sağlar. Ülkelerin iyi bir eğitim seviyelerine sahip olması geleceğe yönelik geniş ve umutlu bakış açılarının oluşmasını sağlar. Tablodan çıkan sonuca baktığımızda düşük eğitim seviyesinin geleceğe yönelik umutlu olmayı azaltmıştır.

Tablo 59.Kadının Çalışması Gerektiğini Düşünme Durumu ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

			Eğitim Durumu				Toplam
			Okuryazar değil	Okuryazar	İlköğretim	Lise ve üstü	
Sizce kadın çalışmalı mı?	Evet	N	10	43	36	45	134
		%	7,5%	32,1%	26,9%	33,6%	100,0%
	Hayır	N	6	7	14	11	38
		%	15,8%	18,4%	36,8%	28,9%	100,0%
Toplam		N	19	52	52	59	180
		%	9,3%	29,1%	29,1%	32,6%	100,0%

Kadının çalışması gerektiğini düşünenlerin çoğunluğu (%32,9) lise ve üstü okul mezunu iken, aksini düşünenlerin çoğunluğu (%36,8) ilköğretim mezunudur. Kadının çalışması gerektiğini düşünme durumu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Kadın eğitim seviyesi ile kadınların çalışması gerektiği arasında anlamlı ilişki olması beklenirdi. Kadında eğitim seviyesi ile çalışmanın isteme durumu normal şartlarda doğru bir orantı olup ilişkinin olması beklenirdi. Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde, kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katılım sağladıkları görülmektedir.

Tablo 60.Kendini Özgür Hissetme Durumu ile Batman'da Yaşama Süresi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

			Kendinizi özgür hissediyor musunuz?		Toplam
			Evet	Hayır	
Kaç yıldır Batman'da yaşıyorsunuz?	2 yıldan az	n	10	40	50
		%	14,7%	34,2%	27,0%
	3-10 yıl	n	14	23	37
		%	20,6%	19,7%	20,0%
	11-17 yıl	n	9	21	30
		%	13,2%	17,9%	16,2%
	17 yıldan fazla	n	35	33	68
		%	51,5%	28,2%	36,8%
	Toplam	n	65	115	180
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Kendini özgür hissedenlerin çoğunluğu (%51,5) 17 yıldan fazla süredir Batman'da yaşarken hissetmeyenlerin çoğunluğu (%34,2) 2 yıldan az süredir yaşamaktadır. Kısa süredir yaşayanlar, uzun süreli yaşayanlara göre kendilerini daha az güvende hissetmektedirler. Kendini özgür hissetme durumu ile Batman'da yaşama süresi arasında ilişki bulunmaktadır. ($p<0,05$). Batman nüfusunun çoğunluğu, kırsal alandan yakın tarihte göç ettiği için, kentte kalma süresine orantılı olarak kadının kendini daha çok özgür hissettiğini görmekteyiz. Göç sonucunda kente gelen kadınların demografik özellikleri, aile ve evlilik hayatları, ekonomik yapıları, özgürlük koşulları ve iş hayatları, hayattan beklentileri, tutumları, kabulleri, hayalleri, vb. pek çok alanda daha özgür olabilmektedir. Bu nedenlerden ötürü olacak ki bu iki durum arasında anlamlı ilişki vardır.

BÖLÜM VI

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bu çalışma kapsamında Batman ili örneğinde tekstil sektöründe çalışan kadınların demografik özellikleri, sosyo-kültürel özellikleri çalışma yaşamında yer alma memnuniyetleri ve umut oluşturma düzeylerini saptamaya çalıştık.

Bilindiği üzere Türkiye genelinde olduğu gibi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de kadının işgücüne katılım oranının azalmasının nedenlerinden biri, tarım sektöründen hizmet ve sanayi sektörüne yaşanan geçiştir. Kırdan kente göç eden aileler, köyde tarımla uğraştıkları için kente göçle beraber tarım dışı sektörde iş bulamamakta, önemli bir kısmı işgücü piyasası dışına itilmektedir. Tekstil sektörü, tarımdan sonra kadın emeğinin en yoğun olduğu sektörlerden biridir. Sebebi de çok vasıflı işçilik, uzmanlık istemeyen sektör olması ve ayrıca bu durumun yapısal ve kültürel faktörlerden kaynaklı olduğunda söylenebilir. Kadınların, özel ve kamusal alanda erkeklere göre daha sabırlı, ince el işlerinde daha yetenekli olduğu, detaylara daha çok önem veren, fiziksel güç gerektirmeyen işlere daha yatkın olduğu düşünülür. Bu da beraberinde vasıfsız, uzmanlık istemeyen ve düşük ücrete dayalı basit işlerde çalışmalarını pekiştirmektedir. Kadınlar için uygun çalışma sektörü olarak görülen emek yoğun tekstil sektörü, düşük ücret, sigortasız çalıştırma, sağlıklı olmayan çalışmak koşulları vb. gibi maliyeti en aza indirme, düşük kar imajı yaratıp aşırı rekabet koşullarına uyum sağlayabilmeye çalışıldığından en uygun işçi olarak kadınların görülmesine neden olmaktadır.

Son yıllarda kadınlarda eğitim seviyesinin artması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, gerekli yasaların düzenlenmesi ve toplumsal yapıdaki değişimle beraber çalışan kadın sayısı da arttı. Örneğin sigortalı ve ücretli kadın istihdamında en hızlı artışın olduğu iller arasında Türkiye genelinde Batman ili de önemli bir orana sahip olmuştur. Batman'daki sigortalı kadın çalışan sayısı "Ocak 2015 itibariyle son bir yılda yüzde 44 oranında artmıştır. Ücretli kadın istihdamında oransal artışlarda Güneydoğu Anadolu illeri ilk sıraları alırken, miktar olarak artışlarda ise ilk sıraları batı illeri aldı." (TÜİK, 2015 Raporu). 2017 SGK Batman İl Müdürlüğü verilerinde Batman'da 7545 sigortalı çalışan kadın olduğu tespit edilmiştir. Fakat resmi kayıta olmayan, sigortasız çalışanların da olduğu bilinmektedir. Tekstil sektöründe sigortasız

çalıştırmanın en yaygın olan hizmet sektörlerinin başında geldiği bilinir. Katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde sigortalı olmaları durumunda devletten aldıkları çocuk paraları, engelli, dulluk maaşları vb. gibi sosyal yardımların ve maaşların kesileceğinden sigortasız çalışmayı tercih ettikleribilgisine ulaştık.

Tekstil sektörü, işsizliğin yüksek olduğu, kadın sorunlarının fazla olduğu, sosyo-ekonomik ve siyasi problemlerin yoğun yaşandığıGüneydoğuAnadolu BölgesiveBatmaniliğin sosyo-ekonomik açıdan önemli sonuçlar doğurmuştur. Türkiye’de kadının çalışma hayatındaki konumunun iyileştirilmesi büyük ölçüde ekonomik, toplumsal ve kültürel yapının değişmesi ile yakından ilgilidir. Türkiye’de olduğu gibi Batman’da da kadın-erkek ilişkileri hukuki zeminde bir eşitlik paylaşımı durumuna gelse de gündelik hayat içinde eşitsizlik büyük ölçüde devam etmektedir. Gelenekler, kültürel değerler kolay değişmezler, fakat değişmez de değildirler. Çünkü dirençkadar değişim de toplumsal bir olgudur ve kaçınılmazdır.

Son yıllardayaşanan kadın istihdamına yönelik çalışmalar umut verici olmakla birlikte halenistenilen düzeyde değildir. Batman’da kadınların tekstil sektöründe çalışma sürecine bakıldığında toplumsal yapının çalışan kadını teşvik edici şekilde değiştiğini görmekteyiz. Bununla birlikte, hala önemli sayıda kadının çalışmasının eşi, babası, kardeşi gibi diğer aile üyelerince engellendiği veya tasvip edilmediği bilinmektedir. Bölgede kadının çalışmasına etki eden önemli faktörler incelendiğinde; eğitim seviyesinin düşüklüğü, kocanın yaklaşımı, çocuk bakımı ve ev işlerinin olduğu rahatlıkla gözlenmektedir. Batman’da hala törelerin, geleneklerin, cehaletin, ekonomik zorlukların ve erkek egemen kültür yapısınınetkisi azalmakla birlikte devam etmektedir.

Batman’ın sonradan il olduğunu, nüfusun neredeyse tamamının çevre köy ve kasabalardan göç ettiğini belirtmiştik. Göç; “ekonomik, sosyal, siyasi, ekolojik ya da bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan, bazen geri dönüşü olabilen, bazen de sürekli kalmak koşuluyla coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.”(Yalçın, 2004:13). Tarih boyunca insanlar ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal nedenlerden dolayı bazen ülke sınırları içerisinde, bir noktadan başka bir noktaya; bazen de başka bir ülkeye doğru göç etmişlerdir. Göç veren ve alan yerin doğrudan etkilendiği bu süreçte; toplumsal yapıda önemli değişimler meydana

gelmektedir. Türkiye’de genel olarak doğudan batıya- köyden kente doğru bir yol izleyen göç olgusu, bazı kentleri göç alan merkezler haline getirmiştir. Ülkemizde 1989 yılı itibariyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde kırsal alanda ortaya çıkan silahlı çatışmalar sonucunda yaşanan kitlesel göçlerin önemli adreslerinden biri yakın iller oldu. Bazı göçler başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine de yapıldı. Bu göçlerin birçoğu hazırlıksız ve plansız bir şekilde olduğundan ailelerin kentte ekonomik yoksulluk, barınma, iş, eğitim ve sağlık gibi birçok alanda önemli problemlerle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Batman’a da göç eden bu insanların birçoğu kentin değişik bölgelerinde izinsiz yapılan kaçak evlerde yaşamaya çalışmaktadır. Kentin hemen her alanında kendilerine ait küçük yaşam alanları oluşturan göçmenler kentsel yaşamdan neredeyse tamamen kopuk yaşamaktadır. Ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan, kentin diğer bölgelerinde yaşayan insanlarla aralarında büyük farklar olan bu göçmenler, yıllardan bu yana kentleşme sürecine tam anlamıyla uyum gösterememişlerdir. Bu insanlar ucuz, vasıfsız ve sigortasız işlerde çalışanlar olup şimdiye kadar tarım sektöründe yevmiye ile çalışmaktayken tarımda teknolojinin gelişmesiyle bu insanlar için yeni istihdam alanı oluşturulmalıydı. Yapılan bir çok araştırmada genç nüfusun fazla olduğu ve bu potansiyele uygun olan emek yoğun tekstil sektörün uygulandığı bölgesel istihdam politikasıyla, kadın işçi sayısının artması ve kadın işçilerin nitelikli işlere sahip olmasını teşvik etmek amacıyla tekstil sektörün batıdan Güneydoğu Anadolu illerine konuşlandırmak amacıyla kadın işgücü potansiyeli kamusal alanda arttırılmıştır. Bu artışın ardından, Batman’da tekstil sektörün gelişmesiyle kadın üzerinde önemlisosyo-ekonomik gelişme sağlanmıştır. Ancak tekstil sektörünün, dünya pazarlarındaki rekabetin yoğunluğu nedeniyle ücretlerin son derece sınırlı kaldığı, esnek ve güvencesiz çalışmanın oldukça yaygın olduğu bir alan olduğu bilinmektedir. Bu yönüyle tekstil, kadınların istihdamının yoğunlaştığı ancak çalışma koşullarının oldukça sorunlu olduğu bir çalışma alanıdır. Öte yandan, tekstil sektörü, evde çalışmaya olanak sağlaması nedeniyle de kadınların kamusal mekânı kullanmalarının sıkı biçimde denetlendiği ve kadının birincil görevinin aile içinde anne ve eş olarak tanımlandığı toplumlarda, kadınların istihdama katılmasını sağlamakta özellikle tercih edilmesi, vasıfsız, eğitim seviyesi düşük olan kadınların artık tekstil işçisi olacağı yönündeki vurgusunu anımsatmaktadır.

Katılımcılar Batman'a birçok açıdan her ne kadar olumlu açıdan yanıtlar verdiyse de göç sonrası oluşan sosyo-ekonomik problemler bazı dönemlerdeülkede gündem olmuştur. Örneğin bu problemlerden biri;Batman'da bir dönem artış gösteren kadın intiharlarıdır. Dünyadaki ve Türkiye'deki intiharlara baktığımızda erkek intiharları ilk sırayı alırken kadınlar ikinci sırada yer almaktadır. Oysa Batman'da bunun tam tersi bir durum yaşanmaktaydı. Bu intihar sebepleri arasında kız çocuklarının birçoğunun ailede değersiz görülmesi, istedikleri kişilerle evlenememesi, ailenin isteği doğrultusunda başkasıyla evlendirilmesi, eğitim seviyelerinin düşük olması, birçok sosyal etkinliklerden yoksun olmaları vb. gibi nedenler intiharların artmasına neden oldu. Ayrıca Batman'daki intihar olaylarının altında siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik sebeplerin de olduğu ve bu problemlerin oluşmasında doksanlı yıllarda Hizbullah olayları, son dönemlerde ise PKK terör örgütünün sebep olduğu güvensizlik ortamı, işsizlik toplumunu daha da artması, sosyal ağlar(Facebook, Twitter, İstagram, WhatsApp, Akıllı telefon ve İnternet)aracılığıyla lüks hayat yaşayanlara duyulan özenti, özellikle genç kızların psikolojisinde kalıcıyara açması vs. gibi nedenlerinintihar olaylarını arttırdığı, yapılan birçok araştırmada tespit edilmiştir. Batman'da tekstil sektörün yaygınlaştırılmak istenmesinin önemli sebeplerinden biri intiharoranlarını azaltmak içindi. Bu amaca istenilendüzeydeulaşılamasa da önemli oranda bir ilerleme kaydedilmiştir.

Sonuç olarak; Batman'da tekstil sektöründe çalışan kadına etki eden en önemli faktörlere bakıldığında; tarım toplumundan hizmet sektörlerine yaşanan hızlı geçişle beraber kadınların küçük yaşta çalışma hayatına girdiği, eğitim seviyesinin düşüklüğünden dolayı basit, ucuz işlerde asgari ücretin altında ücretlendirildikleri, ülke içinde(köyden kente) ve ülke dışından(Suriye, Irak, Pakistan, Afganistan) yoğun göç almasından dolayı Batman'da ucuz işçilik ve iş olanakların azalmasına neden olması, kadınların çalışma sürecine evlilik öncesi aile bütçesine katkı amacıyla kısa ve geçici çalışmaları, evlenen kadının ise çalışma sürecine devam etmesinde kocanın yaklaşımı ve ekonomik durumu, evlenen kadının çocuğunun varlığı, çocuk sayısı ve ev işleri, bölgede yaygın olan erken evlilikten dolayı çalışma sürecine katılmadan evlenilmesi, geleneksel toplum yapısı tarafından kadınaev içerisinde anne ve eş olma rolü biçilmesi, ev dışındaki iş veya başka bir alanda edildiği rollerin

geleneksel rollerine uygun görülmeyerek kadının iş hayatına girişinin engellenmeye çalışılması gibi nedenler ülkemizin sahip olduğu bu beşeri sermayeden tam olarak yararlanılmasını, ulusal kalkınmanın sağlanmasını ve çağdaş bir işgücü piyasasının yaratılmasını engellemekte, genel işgücüne katılım ve istihdam oranının düşük düzeylerde olmasına neden olmaktadır.

Batman’da tekstil sektöründe çalışan kadınlar için insana yakışır işlerin yaygınlaştırılması ve kadınların iş-gücüne katılım ve istihdam oranlarının daha da artırılması, kadınların hem birey olarak güçlenmelerinde hem de toplumsal refah seviyesinin yükselmesi, çalışan kadının sorunlarının giderilmesi noktasında kolaylık sağlanmasında ve ülkenin kalkınmasının sağlanmasında büyük önem taşımaktadır. Kadının çalışma yaşamına girmesi onu belli ölçüde özgürleştirmesini beraberinde getirir de, geleneksel ataerkil (feodal da denilebilir) yapının varlığını sürdürmesi ile çelişkiler oluşturmaktadır. Bu durumun kadının kamusal alana çıkmasını kısıtlamakta, karar alma süreçlerinde yer almasını önleyici bir etki oluşturmaktadır. Yine bu yapının varlığı kadına yönelik aile içi şiddetin varlığını sürdürmesine yol açmaktadır.

KAYNAKÇA

- ANIT, Yakup, **Batman İlinin Uygun Yerleşim Alanlarının Belirlenmesi**, Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray, 2013.
- ARAT, Necla, **Türkiye’de Kadın Olmak, Türkiye’de Çalışan Kadınların Çalışma Yaşamında Karşılaştıkları Zorlukların Sosyo-Kültürel Nedenleri**, Say Yayınevi, İstanbul, 1991.
- AYTAÇ, Serpil, **Çağdaş Sanayi Merkezinde Kadın İşgücünün Konumu: Bursa Örneği**, 2002.
- BEE, Helen ve BOYD, Denise, **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, (Çev. Ed. Okhan Gündüz), Kaktüs Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2009.
- BEŞER, Faruk, **Kadının Çalışması Ve Sosyal Güvenliği**, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- DALGÜN Öykü, **Türkiye’nin Toplumsal ve Örgütsel Boyutta Kültürel Farklılıkları: Çok Uluslu Bir Sağlık İşletmesinde Kültürel Farklılıklara Yönelik Bir Araştırma**, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.
- DURKHEİM, Emile, **İntihar, Toplum Bilimsel İnceleme** (Çev. Ozankaya Ö.), İmge Kitap Evi, Ankara, 1992.
- ECEVİT, Yıldız, **İşgücüne Katılım ve İstihdam, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri Raporu**, TÜSİAD & KAGİDER, İstanbul, 2008.
- ERARSLAN, İlkay, **Türkiye’de Kadın İstihdamının Artırılması: Tespit ve Öneriler**, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- ERDEMİR, Aslı, **Uluslararası Kadın Hakları Standartları ve Türkiye’deki Durum: Siyasal ve Hukuksal Bir Yaklaşım**, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

ERGÜN,Pervin,**Kültür Aktarımında Kadının Rolü**, Başkent Üniversitesi, Ankara, 2011.http://kadinhareketidernegi.com/usr_img/etkinlikler/pervin_ergun.pdf (E.T.12.06.2017).

EYÜBOĞLU, Ayşe & ÖZAR Ş.& TANRIÖVER Hülya Tufan,**Kentli Kadınların Çalışma Koşulları ve Çalışma Yaşamını Terk Nedenleri, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.No:285, 1998.

GÖKALP, Ziya, Kürt **Aşiretleri Hakkında İçtimai Tetkikler**, Sosyal Yayınları, 1. Baskı,1992.

HALİS, Müjgan, Batman’da **Kadınlar Ölüyor**, Siyah-Beyaz Metris Yayın Evi, 2001.

İŞİNİBİLİR, Yılmaz, Halkla **İlişkiler Kültür İlişkisi Örnek Olay: Akyazı Belediyesi Halkla İlişkiler Faaliyetleri Kültür İlişkisi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2010.

KARABIYIK,İlyas, Türkiye’de **Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı**, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 1, 2012.

KARACA,Ayşe,**Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri: Cam Tavan Sendromu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya,2007.

KIZILÇELİK, Sezgin, **SosyolojiYazıları 2**, Anı yayınları, Ankara,2000.

KOCACIK, Faruk & GÖKKAYA Veda B, **Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları**, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 1,2005.

KORAY, Meryem, **Gıda İşkolunda Çalışan Kadınların Koşulları ve Geleceği**, T.C. Başbakanlık KSSGM, Ankara,1999.

MACİT, Gamze,**İletişim Tarzları Üzerinde Kültürel Değerlerin Etkisi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma**,Süleyman

Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2010.

MİYASOĞLU, Mustafa, **Kültür Hayatımız**, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1999.

ÖZÇATAL, Elif Özlem, **Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı**, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, Çankırı, 2011.

SEPETÇİ, Tülin, **Akademik Örgütlerde Çalışan Halkla İlişkiler Uygulayıcılarının Kültürel Algılarının Halkla İlişkiler Uygulamaları Üzerine Etkileri: Türkiye'deki Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Karşılaştırılması**, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2011. (E. T. 10.08.2017: file:///C:/Users/Hp/Downloads/431207.pdf).

ŞİŞMAN, Nazife, **Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası**, İz Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, 2006.

TARHAN, Nevzat, **Kadın Psikolojisi**, Nesil Yayın Evi. İstanbul, 2010.

TURAN, Şerafettin, **Türk Kültür Tarihi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005

TÜRKSEZER, Büşra, **Sözlü ve Sözsüz İletişimde Liderlerin Mesajları Kullanımının İtibar ve İmaj Yönetimine Etkisi**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012.

ÜGEÖZ, Perihan, **Kültürlerarası İletişim**, Üstün Eserler. İstanbul, 2003.

ÜLTANIR, Gürcan, **Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimde Kültürün Hangi Boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı**, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Sayı 3, 2003.

YALÇIN, Cemal, **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, 2004.

.

ZEYBEKOĞLU, Özge, **Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu**, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2009.

İlgili Kurum Ve Kuruluşlar

Batman Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, **Aile Danışma Merkezi Müdürlüğü İntihar Vakaları Değerlendirme Raporu**,2006.

Batman Barosu, **Batman’da Yaşanan İntihar Olayları İle İlgili Araştırma**, 2001 Raporu, 2001.

Batman Belediyesi, **1972 Batman İmar Plan Paftaları**, 2009.

Batman İL Özel İdaresi, **2013 Şehir Planı**.

Batman Valiliği, **2012 Yılı İl Çevre Durum Raporu**, 2013.

BATSO (Batman Ticaret Ve Sanayi Odası), **Batman İli Sosyo-Ekonomik Profili**. 2011.

BETAM, **Kriz Kadınları Kendi İşlerini Yaratmaya Zorluyor**, BETAM Araştırmaları, (<http://betam.bahcesehir.edu.tr/2009/04/kriz-kadinlari-kendi-islerini-yaratmaya-zorluyor/>)(E.T: 25.06.2017).

BETAM, **Türkiye’de Kadınlar Çalışma Yaşamına Uzak**, BETAM Araştırmaları, (http://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2010/03/Arastirma_Notu_064.pdf)(E.T: 25.06.2017).

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ve Nüfus Bilim Derneği tarafından Türkiye’de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri (2005) Araştırması,2005. (<http://www.nd.org.tr/images/other/281.pdf>), (E.T:07.08.2017).

ÇATOM’lar (Çok Amaçlı Toplum Merkezi), **2011 Faaliyet Raporu** (<http://www.gapcatom.org/wpcontent/uploads/2014/09/2012-Y%C4%B1l%C4%B1-Faaliyet-Raporu.pdf>), (E.T:09.04.2017).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkâri: 2013 Çevre Raporu**, 2013.

- Dicle Kalkınma Ajansı, **Batman Sosyo-Ekonomik Göstergeler**, T.C. Dicle Kalkınma Ajansı, 8 Aralık, 2011.
- DİKA, (**Altı Aylık Faaliyet Raporu (Batman, Siirt, Mardin, Şırnak)**, Aralık 1. Sayı, 2016.
- DİKA Batman, **Petrol Kentinden Tekstil Kente: Batman Hazır Giyim Sanayi Sektör Analizi 2011.**
- DİKA, **Trc 3: İmalat Sanayi Envanteri Raporu (Batman, Siirt, Mardin, Şırnak) 2013.**
- DİKA-Yatırım Destek Ofisi(YDO), **Batman Hazır Giyim Sanayi Sektör Analizi.**
- DPT, **Kalkınma Planı. Sekizinci Beş Yıl. 2001–2005.** Ankara: Başbakanlık DPT. **Orta Vadeli Program**, (2007–2009). (http://www.dika.org.tr/photos/files/batman_hazir%20giyim%20rapor_1.pdf.), (E.T.26.05.2017).
- Ekonomi Bilimleri Dergisi Cilt 7, No 1, 2015 ISSN: 1309-8020 (Online) [.elidare/vilayetimdergisi](http://www.elidare.vilayetimdergisi)(E.T:25.03.2017).
- GAP Eylem Planı, **10. Tekstil, Hazır Giyim Deri Ürünleri Sektörlerine Yönelik Stratejik Belge**, 2008.
- KGSM, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, **Türkiye’de Kadının Durumu**, 2011.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Kadının Statüsü Ve Sağlığı İle İlgili Gerçekler**, Ankara: KSGM, 2008.
- T.C. Başbakanlık TÜİK ve Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, **Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2010**, Yayın No:3518, Ankara, 2011.
- TBMM, **Tekstil Sektörünün Sorunlarını Belirlemeye Yönelik Rapor**, 2000.
- TÜİK, **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)**, 2009.
- TÜSİAD, **Türkiye’de İşgücü Piyasası Ve İşsizlik**, (Yayın No: TÜSİAD-T/2002/12-354), TÜSİAD, İstanbul, 2002.

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, **Tekstil Ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, “İstihdam İzleme Bülteni”, Türkiye’ De Kadının Durumu**”, (<http://www.kadınınstatüsü>).

Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği’nin (TGSD) 2007’deki raporu. (https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_raporu_2014_1.pdf), (E.T:02.03.2017).

Yararlanılan İnternet Siteleri

- <http://www.oka.org.tr/Documents/tekstil%20ve%20hazir%20giyim%20sektor%20raporu.pdf> (E.T:12.03.2017)
- <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-16/turk-kadininin-gecirdigi-evrimin-tarihcesi-ve-bugunku-durumu> (E.T 10.03.2017)
- Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği’nin (TGSD) 2007’deki raporu. (https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_raporu_2014_1.pdf) (E.T:02.03.2017).
- http://kadinhareketidernegi.com/usr_img/etkinlikler/pervin_ergun.pdf, (E.T.12.06.2017)
- http://www.dika.org.tr/photos/files/batmanhazir%20giyim%20rapor_1.pdf, (E.T.26.05.2017)
- http://www.karacadag.org.tr/ContentDownload/Sanliurfa_Tekstil_ve_Hazir_Giyim_Kumelenme_Raporu.pdf, (E.T:30.06.2017)
- <http://esnaf.gtb.gov.tr/data/597875631a79f58a2483d786/DERI%20GIYIM.pdf>, (E.T:30.06.2017)
- http://www.dika.org.tr/photos/files/batmanhazir%20giyim%20rapor_1.pdf, (E.T.26.05.2017)
- http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/13668/TRC3_Bolge_Plani_2011-2013.pdf, (E.T:26.05.2017)
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21514> (E. T. 13.06.2017)
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/207499>(E. T: 14.06.2017)

- <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/gungor-uras/batmanlilar--tekstilde---dogu-nun-cin-i--olmaya-calisiyor-1655053/>, (E. T.06.08.2017)
- <http://www.hurriyet.com.tr/batman-tekstil-kenti-oluyor-17119405>, (E.T:02.08.2017)
- <http://www.yenisafak.com/yazidizileri/kilisin-yuzde-67si-suriyeli-2087617>, (E.T: 19.08.2017)

EK1. Anket Formu

Anket Formu: TekstilSektöründe Çalışan Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu: Batman İli Örneği” başlıklı bu çalışma Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi olup sonuçlar bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Ankete vereceğiniz cevapların doğru ve samimi olması, anketin geçerlilik ve güvenilirlik derecesini artıracaktır. Sabrınız ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

1. Kaç yaşındasınız?	() 18 altı () 20- 25 arası () 26- 30 arası () 31-35 arası () 36-40 arası () 41 ve üzeri
2. Eğitim durumunuz nedir?	() Okur yazar değil () Okur yazar () İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Yüksek lisans/Doktora
3. Medeni durumunuz nedir?	() Evli () Bekar () Nişanlı –sözlü () İkinci evlilik () Dul/Boşanmış () Dul/Eşi vefat etti
4. Evliyseniz kaç yaşında evlendiniz?	() 12-15 () 16-20 arası () 21-25 arası () 26-30 arası () 30 ve üzeri
5. Evli iseniz nasıl evlendiniz? (Sadece evli olanlara sorulacak)	() Kaçarak () Görücü usulü ile () Flört ederek () Beşik kertmesi () Tanışıp, anlaşarak () Kaçırarak / kaçarak () Berdel () Başka (belirtiniz).....
6. Kaç çocuğunuz var? (Sadece evli/dul, ikinci evlilik olanlara sorulacak)	() Çocuğum yok () 1-2 () 3-4 () 5-6 () 7 ve üzeri
7. Eşinizin eğitim durumu nedir? (Sadece evli olanlara sorulacak)	() Okur yazar değil () Okur yazar () İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Yüksek lisans/Doktora
8. Evli iseniz eşinizle akrabalığınız var mı?(Sadece evli olanlara sorulacak)	() Evet () Hayır
9. Eşinizle akrabalık varsa durumunuz nedir?(evli olanlara sorulacak)	() Amca kızı () Uzaktan akraba () Dayı kızı () Teyze kızı () Hala kızı () Başka (Belirtiniz).....
10. Akraba evlilikleri hakkında ne düşünüyorsunuz	() Akraba evlilikleri akrabalık bağlarının güçlenmesini sağlar () Evliliklerin daha sağlam ve uzun olmasını sağlar () Maddi kolaylık sağlar. () Aile mal varlığının bölünmemesini sağlar () Önemi yoktur () Zararlıdır /Büyük riskleri vardır () Başka (Belirtiniz).....

11. İlerde evlendiğinizde eşinizin akraba çevresinden olmasını ister misiniz? (Bekarlara sorulacak)	() Evet () Hayır () Fikrim yok	
12. Evli iseniz nikah şekliniz nedir? (Sadece evli olanlara sorulacak)	() Resmi nikah () Dini nikah () Hem resmi hem dini nikah () Başka (belirtiniz).....	
13. İlerde evlendiğinizde nikah şeklinizin nasıl olmasını istersiniz? (Bekarlara sorulacak)	() Sadece resmi nikah () Sadece dini nikah () Hem resmi hem dini nikah () Başka (belirtiniz).....	
14. Toplam kaç yıldır çalışıyorsunuz?	() 3 yıldan az () 4-7 yıl () 8-11 yıl () 12-15 yıl () 16-19 yıl () 20 yıl ve üzeri	
15. Çalışmanızda temel sebep nedir?	() Aile ekonomisine katkı sağlamak () Gelir sahibi olmak () Boş zamanı değerlendirme () Kariyer sahibi olmak () Sosyal çevre edinmek /saygınlık kazanma () Kendi ihtiyaçlarımı özgürce karşılamak () Başka (Belirtiniz).....	
16. İlerde evlendiğinizde çalışmaya devam etmek ister misiniz? (Bekarlara sorulacak)	() Evet () Hayır () Eşimin maddi durumuna bağlı	
17. Çalışmaya karar verirken kimseden izin almak zorunda kaldınız mı?	() Evet izin almak zorundaydım () Hayır, kendim karar verdim	
18. İzin almak zorunda kaldıysanız, kimden izin aldınız? (evet diyenler cevaplayacak)	() Eşimden () Anne-Babamdan () Yakınlarımdan () Başka (Belirtiniz).....	
19. Çalışmaktan memnun musunuz?	() Evet memnunum () hayır memnun değilim () kararsızım	
20. İmkânınız olsa aynı işe devam etmek ister misiniz?	() evet () hayır	
21 ve 22: Çalışmayı bırakmayı düşündüğünüz oluyor mu/oldu mu?	Hayır	() Çünkü kendimi özgür hissediyorum () Para kazanmayı ve özgür olmayı seviyorum () Eşim dahil kimseye muhtaç olmuyorum () Ailemin geçimine katkıda bulunmak zorundayım () Başka (Belirtin)...
	Evet	() Çünkü kendime zaman ayıramıyorum () Üzerimde çok fazla baskı hissediyorum () Çünkü eşime ve çocuklarıma zaman ayıramıyorum () Eşim ve ailem bırakmamı istiyor () Başka (Belirtin)...
23. Eşinizin aylık kazancı ne kadardır? (Sadece evli olanlara sorulacak)	() 1000 TL'den az () 1001-1500 TL () 1501-2000 TL () 2001- 2500 TL () 2501-3000 () 3001 TL ve üzeri	

24. Kendi aylık kazancınız ne kadardır?	() 1000 TL'den az () 1001-1500 TL () 1501-2000 TL () 2001- 2500 TL () 2501-3000 () 3001 TL ve üzeri
25. Eşiniz çalışıyorsa ne iş yapıyor? (Evli ve Evet diyenlere sorulacak)	() Esnaf/ Ticaret () Tarım ve hayvancılıkla uğraşıyor () Kamuda çalışıyor () Turizm/Hizmet sektöründe çalışıyor () işçi / Yevmiye işi /Serbest meslek ()Başka (belirtin).....
26. Kazandığınız parayı nasıl harcarsınız?	() Kendim harcarım () Eşime veririm () Aile büyüklerine veririm () Başka (Belirtiniz).....
27. Paraya ihtiyacınız olduğunda çoğunlukla bunu nasıl karşılırsınız?	() Bankadan çekerim () Ailemden isterim () Yakınlarımdan/akrabalarımdan isterim () Arkadaşlarımdan isterim () Komşularımdan isterim () Başka (belirtiniz).....
28. Kredi kartınız var mı?	() Evet var, kendim kullanıyorum () Evet var, eşimde () Hayır yok () Başka (Belirtiniz).....
29.Aşağıdaki gruplardan herhangi birisine üye misiniz?	() Kadın faaliyetleri ile ilgili dernekler () Sendika () Dini gruplar () Gençlik grupları () Siyasi parti () Ticaret/iş grupları () Başka (Belirtiniz) (belirtiniz).....
30. Kaç yıldır Batman'da yaşıyorsunuz?	() 2 yıldan az () 3-6 yıl () 7-10 yıl () 11-14 yıl () 15-17 yıl () 17 yıldan fazla
31. Batman'a sonradan göç ettiyseniz, sizi göç etmeye iten etmenler nelerdir?	() Köyde /kasabada iş olanakların olmayışı, geçim sıkıntısının olması, () Şehir imkanların çekici ve çok olması () Terör olayların olması, can güvenliğinin olmaması () Kan davası / töre / baskı () Çocukların eğitimi () Evlilik () Başka (belirtiniz).....
32. Batman'ı genel olarak nasıl tanımlarsınız?	() Kadınlar açısından baskıcı ve çekilmez () Erkek egemen bir kültür yapısı var () Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı özgür bir kent () Hayatımı istediğim şekilde yaşamaya olanak sağlıyor. () Terör olaylarından uzak, güvenli , huzurlu bir kent () İş olanakları kısıtlı, yoksulluk seviyesi yüksek olan bir kent () Eğitim, ekonomik , sosyal gibi alanlarda yetersiz () Başka (belirtiniz).....
33. Daha önce hanenizde kimler birlikte yaşamaktaydı?	() Bir aile (anne-baba ve çocuklar) () İki aile (anne-baba ve evli çocuk) () Üç aile (dede-nine,anne-baba ve evli çocuk) () Dört ve daha fazla aile

34. Şu anda hanenizde kimler birlikte yaşamaktadır?	☐ Çekirdek aile (anne-baba ve çocuklar) ☐ Geniş aile (anne-baba ve evli çocuk) ☐ Geleneksel/Geniş aile (dede-nine,anne-baba ve evli çocuk) ☐ Parçalanmış- boşanmış aile
35. Evli iseniz eşinizle ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? (evli olanlara sorulacak)	☐ İyi ☐ Orta ☐ Kötü(☐ Başka belirtiniz).....
36. Aile içi şiddete hiç maruz kaldınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır
37. Cevabınız evet ise ne kadar sıklıkla şiddete maruz kaldınız?	☐ Hemen her gün ☐ Haftada bir-iki kez ☐ Ayda bir-iki kez ☐ Başka (belirtiniz).....
38. Aile içi şiddete maruz kaldıysanız, ne tür şiddete maruz kaldınız?	☐ Fiziksel şiddet ☐ Duygusal şiddet ☐ Cinsel şiddet ☐ Sözlü şiddet ☐ Ekonomik şiddet ☐ Başka (belirtiniz).....
39. Bir sıkıntınız olduğunda daha çok kiminle paylaşırsınız?	☐ Annemle ☐ Babamla ☐ Eşimle ☐ Komşularımle ☐ İş arkadaşlarımla ☐ Hiç kimseyle paylaşmam
40. Evde kararlar genellikle nasıl alınır?	☐ Ben alırım ☐ Eşim alır ☐ Eşimle birlikte alırız ☐ Eşim ve çocuklarla birlikte alırız ☐ Aile büyüklerine danışırız ☐ Başka (Belirtiniz).....
41. Çalışma hayatına katılmanızla beraber dini yaşantınızı nasıl etkiledi?	☐ Düzenli olarak beş vakit namazımı kılmaya devam ediyorum ☐ Dini bilgilerimi geliştirecek daha çok olanaklar var ☐ İbadetlerimi daha rahat bir ortamda gerçekleştirmeye başladım ☐ Vakit buldukça ibadetlerimi yerine getirmeye çalışıyorum ☐ İbadetlerim aksamaya başladı ☐ Çalışma süreci dini yaşamı olumsuz etkileyip ibadetlerimi yapamaz duruma geldim. ☐ Başka (Belirtiniz).....
42. Sizce ailede kadının en önemli sorumlulukları nelerdir? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)	☐ Aile bütçesine katkıda bulunup idare etmek ☐ Çocuk doğurmak, Çocuklara ve ailesine bakmak ☐ Aile içi uyumu ve huzuru sağlamak ☐ Ailenin yaşlılarına bakmak ☐ Ev işleri yapmak
43. Sizce ailede erkeğin en önemli sorumlulukları nelerdir? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)	☐ Ailenin geçimini sağlamak ☐ Aileyi korumak, Ailenin önemli konularda kararlarını belirlemek ☐ Ailenin toplumdaki yerini belirlemek, Ailedeki iş bölümünü belirlemek ☐ Ailedeki kadın ve çocuklarının davranışlarını denetlemek vb ☐ Başka (Belirtiniz).....
44. Çalışma zamanı dışında kalan zamanda yapılan etkinlikler? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)	☐ Boş zamanım hiç olmuyor ☐ Ev işi yapıyorum ☐ El işi yapıyorum ☐ Ailemle/çocuklarımla geçiririm ☐ Arkadaş/ Dost/Akraba ziyaretleri ☐ TV seyretme/radyo dinleme/internete takılma ☐ Kitap/gazete okuma ☐ Spor/Geziler, Sinema/Tiyatro/konser gibi etkinlikler yaparım ☐ Kadın Dernekleri/Parti faaliyetleri / Dini grup faaliyetlerine katılıyorum ☐ Başka (Belirtiniz).....

45. Sizce kadınların çalışma sürecine katılması kadınların yaşam koşullarında değişiklikler yarattı mı?	() Evet, yarattı () Hayır, yaratmadı
46. Yarattıysa daha çok hangi alanlarda değişim oldu? (Evet cevabı verenlere sorulacak)	() Aile içi ilişkilerinde () Akrabalar arası ilişkilerinde () Dini yaşamlarında () Meslek, Gelir/gider, ekonomik alanlarda () Eğitim alanında () Gelenek, görenek , kültürel alanda () Giyim kuşam, sosyal aktiviteler alanlarında () Başka (Belirtiniz)
47. Son zamanlarda toplumsal, sosyal, kültürel, ekonomik gibi birçok alanda yaşanan hızlı değişimleri kadınlar açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)	() Refah/Gelir Arttırıcı ekonomik koşullar arttı () Türkiye’de sosyal ve ekonomik alanlarında olumlu değişimler göstermektedir () Güney Doğu Anadolu bölgesi her alanda olumlu gelişmeler oluşmaktadır () Kişisel özgürlük, kendine güvenme, güçlenme arttı () kadınların özgürce hayatın her alanında aktif olarak yer almalarına olanak sağladı () kadın günlük yaşam üzerindeki kendi kontrolü arttı. () Politikaya/siyasi konulara katılma ortamı oluştu ()Eğitim, sosyal, kültürel, ekonomik gibi alanlarda daha çok aktif olmaya başladı () Toplum, yakın çevre, aile içinde daha çok saygınlık kazanmaya başladım () sosyal etkinliklere, gezme/eğlenme/kendime zaman ayırma gibi olanaklara daha çok sahip oldum. () Kadının çalışma yaşamına katılmasıyla toplumsal yozlaşmaya/çözölmeye neden olur. () toplumun kültürel değerlerinden, Gelenek/göreneklerinden uzaklaşmasına neden oldu () Hızlı değişime ayak uyduramadığından huzursuz/stresli olmalarına neden oluyor () Kadınların yükü artmakla birlikte daha çok yıpranmalarına neden oldu

Aşağıda ifadelere lütfen çarpı (x) işareti koyarak işaretleyiniz

Düşünceler	Evet	Kesinlikle evet	Hayır	Kesinlikle hayır	Fikrim yok
Sizce kadın çalışmalı mı?					
Kızınızın çalışmasını ister misiniz?					
Kadın sadece alışveriş gibi evin basit dışarı işlerini yapabilir					
Kadın sadece tarla veya bahçede çalışabilir					
Devlet memuriyeti yapamaz					
Özel bir yerde (şirket, işyeri vb.) çalışamaz					
Kadının sahip olduğu sosyal haklar/imkanlar yeterlidir					
Çalışma hayatının kadın ve erkek açısından adil olduğunu düşünüyor musunuz?					
Kadın çalışmak isterse eş veya büyüklerden izin almalı mı?					
Kazandığınız ücreti kendiniz mi harcıyorsunuz?					
Eşiniz harcamalarınıza müdahale ediyor mu?					
Kadın sadece kadına uygun mesleklerde çalışabilir (ebe, hemşire, öğretmen, kadın doktoru, vb)					
Çalışan kadın dini vecibelerini tam olarak yerine getirebiliyor mi?					
Kadın, evi dışında çalıştığında aile birliği zayıflar?					
Çalışan kadın ailesine, çocuklarına yeterli zaman ayırabilir mi?					
Çalışan kadın gereğinden fazla yorulur, yıpranır					
Çalışan kadın kendini her alanda daha iyi yetiştirir					
Çocuklarına verdiği terbiye ve eğitim daha kaliteli iyi olur					
Temel hak ve özgürlüklerle ilgili bilgi sahibi olur					
Çalışan kadına toplum ve aile fertleri daha çok değer verir					
Ekonomik bağımsızlığımızı kazanmakla günlük yaşamız üzerine kendi kontrolünüz daha çok olur.					

Aşağıda ifadelere lütfen çarpı (x) işareti koyarak işaretleyiniz

	EVET	HAYIR
1- Çalışmaktan memnun musunuz?		
2- Kadınlar çalışmalı mı?		
3- Kitap okur musunuz?		
4- Sinemaya/tiyatroya gider misiniz?		
5- Modayı takip eder misiniz?		
6- Kazancınız yeterli mi?		
7- Kendinizi özgür hissediyor musunuz?		
8- Kız çocukları okutulmalı mı?		
9- Kadın ve erkek eşit olmalı mı?		
10- Kazancınızı özgürce harcayabiliyor musunuz?		

Aşağıda ifadelere lütfen çarpı (x) işareti koyarak işaretleyiniz

Umut Oluşturma	Umutluyum	Çok umutluyum	Umutsuzum	Çok umutsuzum	Fikrim Yok
Kendi geleceğinizden					
Çocuklarınızın geleceğinden					
Ailenizin geleceğinden					
Batman'ın geleceğinden					
Türkiye'nin geleceğinden					

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : MUSTAFA DEMİR
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri : 16.09.1985- BATMAN/SASON
e-posta : sosyologmustafa7272@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2012
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2017

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2014	MEB	Ücretli Öğretmen
2015	MEB	Ücretli Öğretmen
2015	ASPB	S.Y.İ.G.